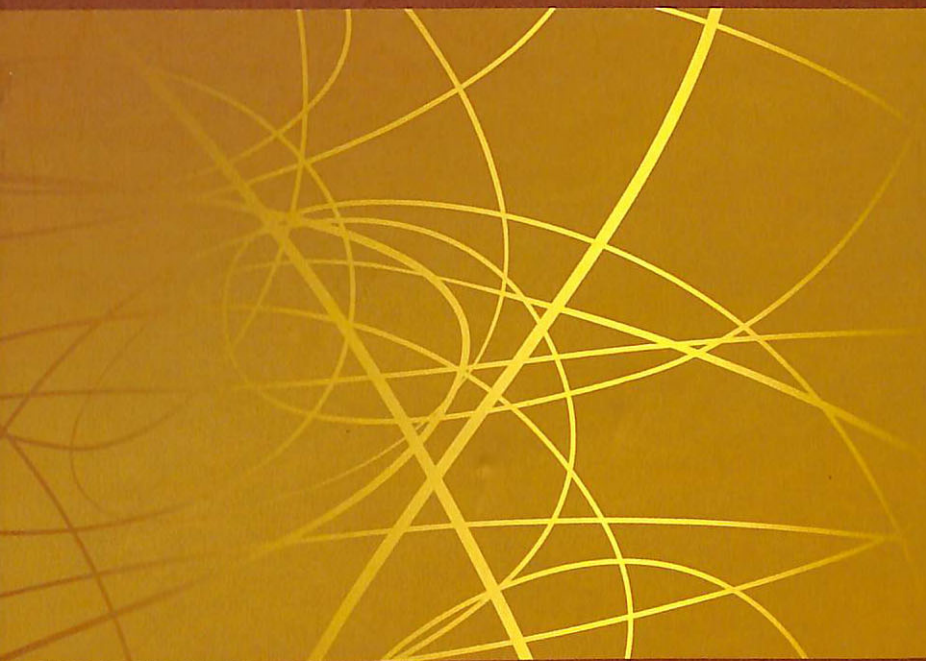

İSTİQLALIN işığında

İSTİQLALIN İŞİĞİNDA

(Professor Ş.Hüseynovun 90 yaşına)

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

ZƏRDABI
AZƏRBAYCAN
MILLİ KİTAPXANASI

Bakı - 2014

Çapa hazırlayanı: C.Məmmədli

Redaktoru: Y.Hüseynov

İstiqlalın işığında (Professor Ş.Hüseynovun 90 yaşı-
na). Bakı, “Zərdabi LTD” MMC, 2014, 208 səh.

Kitabda görkəmli pedaqoq, mətbuatımızın əvəzedilməz tədqiqatçısı, publisist, professor Şirməmməd Hüseynovun həyatı, yaradıcılıq yolu, ictimai fəaliyyəti barədə Azərbaycanın elm və ictimai xadimlərinin məqalələri və müxtəlif fikirləri toplanmışdır. Kitab Ş.Hüseynovun nəsillərə örnək olan elmi və publisistik yaradıcılığının təhlili baxımından Azərbaycan elmi mühiti və praktik jurnalistləri, habelə geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulub.

C $\frac{4705120494-98}{0103-2014}$

© C.Məmmədli, 2014

© “Zərdabi LTD” MMC, 2014

“Şirməmməd müəllimin çıxışı mənim üçün çox böyük maraq doğurdu... Sizə öz hörmətimi bildirmək istəyirəm. Mən sizin fəaliyyətinizi çox yüksək qiymətləndirirəm. Yadımdadır ki, 1970-ci illərdə siz Azərbaycan televiziyasında siyasi icmal verilişi aparırdınız. Mən o vaxt sizin verilişinizi maraqla izləyirdim. O vaxt sovet televiziyasında belə bir veriliş var idi – «Politiçeskoye obozreniye». Onu Zorin aparırdı, ondan sonra başqaları aparırdı, bizdə isə siz aparırdınız. O vaxt xarici siyasətlə, başqa ölkələrdə baş verən hadisələrlə bağlı bizim məlumatımız yox idi. Çünki qəzetlərdə bu məlumatlar çox az verilirdi. Ona görə bu icmaldan biz məlumat əldə edirdik və o vaxtdan sizi mən qiyabi tanıyıram, sizin fəaliyyətinizi çox yüksək qiymətləndirirəm.

Azərbaycan xalqı, xüsusilə Xalq Cümhuriyyətinin fəaliyyəti ilə bağlı sizin işinizə çox yüksək qiymət veribdir.”

İLHAM ƏLİYEV

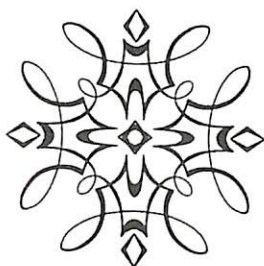
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

(Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə «Jurnalistlərin dostu» mükafatının təqdim edilməsi mərasimindəki çıxışından. 24 noyabr 2013)

ALİMİN VƏTƏNDAŞLIQ MÖVQEYİ

Abel MƏHƏRRƏMOV

Bakı Dövlət Universitetinin rektoru, akademik

Professor Şirməmməd Hüseynov Bakı Dövlət Universitetinin sütunlarından biridir, desəm, bunu mübaliğə hesab etməyin. Əlbəttə, universitetimizin 95 illik tarixi ərzində yetişdirdiyi nəhəng şəxsiyyətlərin sırası çox zəngindir, lakin bu sırada Şirməmməd Hüseynovun özünəməxsus yeri və mövqeyi vardır. Bu müdrik, mənəviyyatı çox zəngin, ürəyi daim vətən eşqiylə çırpınan

insan həm alim, həm müəllim, həm də vətəndaş kimi yaşının bu anında da ləyaqətli yerdə dayanır. Vaxtım olmasa da, hərdən universitet alimlərinin yaradıcılığına diqqət etməyi özümə borc hesab edirəm. Bu borcun icrası zamanı bəzi ziyalılarımızın yaradıcılığı məni sözün xoş mənasında təəccübləndirir. Bu təəccüblərdən ən böyüyünü mənə Şirməmməd müəllim yaşadır. Yaşının bu müdrik çağında elmi jurnallardakı tədqiqatları, televiziya və radio verilişlərindəki çıxışları, “525-ci qəzet”də həftədə bir dəfə çıxan mükəmməl tədqiqatları,

hələ üstəlik indiyədək bir dəqiqə də gecikmədiyi mü-hazirələri... Hərdən soruşurlar ki, həqiqətənmi Şirməmməd müəllimin 90 yaşı var?! Görkəmindən, məntiqindən, doymaq mümkün olmayan şirin söhbətlərindən mən də inanmıram bu yaşa. Ancaq daxili zənginlikdən özünü elmə, təhsilə, xalqa ürəkdən bağlayan insanları həmişə belə sağlam, gümrah gördüyümdən şübhələrimə son qoyuram. Bilirəm ki, bütün hissləri ürəkdən yaşamağı bacaran, dili ilə qəlbi arasında fərqi olmayan, şəxsiyyəti bütöv insanlar elə bu cür olurlar. O, yaradıcılığın bir çox istiqamətindəki məhsuldar fəaliyyəti ilə Azərbaycan ictimai fikrində yüksək qiymətləndirilən bitkin bir şəxsiyyətdir. Ş.Hüseynov, əlbəttə, hər kəsdən öncə universitet müəllimidir. Universitet sözünün dövlətə, millətə, xalqa bağlılığını lap cavan çağlarından diqqətdə saxlayan bu müəllim ömrünün bütün şüurlu dövrünü tələbələrinin – deməli, gənc nəslin Azərbaycan və azərbaycançılıq, milli təəssübkeşlik, vətəndaşlıq ləyaqəti, azad fikirlilik, yaradıcılıqda dəqiqlik, obyektivlik, vicdanlılıq keyfiyyəti ilə böyüməsinə xüsusi tələbkərliliklə yanaşmış, təkcə işlədiyi kollektivin – Bakı Dövlət Universitetinin deyil, bütövlükdə Azərbaycan ictimaiyyətinin hörmətini qazanmışdır. Digər tərəfdən, Ş.Hüseynov Azərbaycan klassik mətbuatının cəfəkeş, son dərəcə məhsuldar tədqiqatçısı kimi elmi ictimaiyyətin də diqqət mərkəzindədir. Xüsusilə, Azərbaycanın yeni müstəqillik uğrunda mübarizə çağında bir tərəfdən özünün publisistikası ilə bu mübarizəyə təsir etmiş, digər tərəfdən publisistikamızın klassik nümunələrini

arxivlərin dərin qatlarından çıxararaq onları yeni nəslə çatdırmağı ilə xalqa böyük xidmət göstərmiş və bu gün də bu vacib işi inadkarlıqla davam etdirməkdədir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin ötən ilin noyabrında jurnalistlərlə görüşündə Ş.Hüseynovun tədqiqatçılıq fəaliyyətinə verdiyi qiymətdən mətbuat səhifələrindən mən də xəbərdaram. Bu görüşdə cənab Prezident özünü Ş.Hüseynova tutaraq demişdi:

“Sizə öz hörmətimi bildirmək istəyirəm. Mən sizin fəaliyyətinizi çox yüksək qiymətləndirirəm... Azərbaycan xalqı Sizin fəaliyyətinizi yüksək qiymətləndirir”.

Cənab Prezidentin Şirməmməd Hüseynov yaradıcılığına verdiyi bu qiymət, xüsusilə onun Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövrünün tarixi şəxsiyyətləri ilə bağlı apardığı geniş miqyaslı tədqiqatlara ünvanlanmışdı. Həmin mürəkkəb dövrün xarakterini, tarixi hadisələrin təhlilini obyektiv tədqiq etmək alimdən böyük səriştəlilik, elmi bacarıqla bərabər, milli təəssübkeşlik, dövlətçilik ənənələrimizə bələdlik və sədaqət kimi ciddi keyfiyyətlər tələb edir. Şirməmməd Hüseynovun bütün tədqiqat əsərlərində bu cəhətlər özünü göstərməkdədir.

Bir tədqiqatçı kimi tariximizin Xalq Cümhuriyyəti dövrünü, dövrün publisist şəxsiyyətlərinin yaradıcılığını səriştəli təhlilləri ilə yeni nəslə çatdırması onun həm də tarix elmi qarşısında səmərəli xidmətlərindən biridir.

Şirməmməd müəllim böyük şəxsiyyətdir. Nurani bir insandır. Böyük alimdir, sevilən müəllim, bacarıqlı tədqiqatçıdır. Bu gün hamı Şirməmməd müəllim haqqında ürək dolusu danışır, onun yaradıcılığı haqqında,

əsl müəllim olması haqqında, əsl ziyalı olması haqqında, əsl insan olması haqqında fikir söyləyir.

Mən Şirməmməd müəllimin əsərlərinə baxıram və görürəm ki, Moskva Dövlət Universitetini bitirəndən bu yana çoxlu arxiv materialları ilə məşğul olub və onun dünyagörüşü, tədqiqat məsəfsi, konturları olduqca böyük olub. Onun bütün fəaliyyətində və yaradıcılığında milli təəssübkeşlik, milli ruh, tarixi keçmişimizə düzgün yanaşmaq qabarıq əks olunur. O, vaxtı ilə deyə bilmədiyi sözləri bu gün deyir ki, dərs verdiyi gənc tələbələri milli ruhda böyüsün. Bax, bu istiqamətdə Şirməmməd müəllimin fəaliyyəti bir tədqiqatçı və pedaqoq kimi yüksək qiymətləndirilir.

Şirməmməd müəllimə həm müəllim kimi, həm də tədqiqatçı kimi universitetdə, respublikada, cəmiyyətdə yüksək qiymət verilir. Bir jurnalist kimi də, təbii ki, Şirməmməd müəllimin fəaliyyəti çox yüksək qiymətləndirilir. Neçə nəsil jurnalist yetişdirib. Necə deyərlər, müəllimlərin müəlliminə çevrilib. Şirməmməd müəllim uzun illər məhsuldar işləyib və bu gün də məhsuldar işləməkdədir.

Hər adamın yaradıcılığında həlledici bir məqam olur. Hesab edirəm ki, Şirməmməd müəllimin həyatına Moskva Dövlət Universiteti çox böyük təsir göstərmişdir. Həmçinin Şəki ikiillik Müəllimlər İnstitutunun fizika-riyaziyyat fakültəsini bitirməyi onun çox köməyinə gəlib. Mən bunu araşdırmışam və bu qənaətə gəlmişəm ki, riyazi təfəkkür olandan sonra humanitar istiqamətə meyl asan olur. Bax, belə bir yolu keçən adam doğrudan da məhsuldar işləməlidir.

Şirməmməd Hüseynov artıq öz elmi, pedaqoji, publisistik məktəbini formalaşdırmış və davamçılarını yetirmiş bir yaradıcı şəxsiyyət nümunəsidir. Bakı Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsinin tələbələri təmiz dünya, Vətən sevgisi, jurnalistin vətəndaşlıq ləyaqəti kimi ciddi keyfiyyətləri onun yaratdığı məktəbdən almaqdadır.

Əlbəttə, bu məktəb Şirməmməd müəllimin tədqiqatçılıq ömrünü həsr etdiyi klassiklərimizin yoluna sədaqət və sevgisindən doğur. Ömrünü və yaradıcılığını H.Zərdabi, Ə.Hüseynzadə, Ə.Ağaoğlu, C.Məmmədquluzadə, M.Ə.Rəsulzadə, Ü.Hacıbəyli və digər onlarca böyük publisistlərin, müstəqillik mücahidlərinin yaradıcılığının yenidən üzə çıxarılmasına həsr etmiş bir insanın məktəbi bu ənənədən qidalanmağı ilə qiymətlidir.

Ş.Hüseynov öz tələbələrinə həmişə Azərbaycan publisistika məktəbinin görkəmli nümayəndəsi Üzeyir Hacıbəylinin belə bir fikrini təlqin edir; "... qəzetəmizin ("Azərbaycan" qəzeti nəzərdə tutulur – A.M.) fırqə və partiya xaricində rəsmi bir orqan olduğu hər kəsə məlumdur. Hər gündü möhtəviyyatından məlum olduğu üzrə vətən abadlığı, millət səlamatlığı, cəmaət tərəqqisi, dövlət intizamı ilə bərabər istiqlal və genə də istiqlal şüarlarını virdi-zəban edib də bunun hüsulində əlindən gələn qədər çalışmaqda və bu dairədə yazılmaqda olan məqalələrə sütunlarını bir ananın balasına qarşı açdığı qucağı kimi kəməli-meyl və məhəbbətlə açıbdır, vəsalam!". Böyük Üzeyir bəyin bu sözləri birbaşa jurnalistlərə aiddirsə, Ş.Hüseynovun Üzeyir bəydən gətirdiyi daha bir fikir o zaman təzəcə müstəqillik əldə etmiş

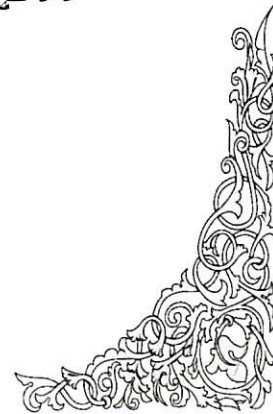
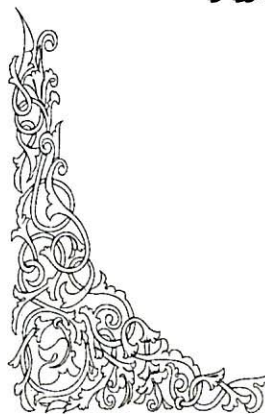
Azərbaycanın hər bir vətəndaşına ünvanlanıb: "... biz daha özgə vətənin ögey oğlu degilik. Öz vətənimizin doğma oğluyuq. Vətən də bizimdir, hökumət də bizimdir, cəmaət də bizimdir. Bu gündən böylə hər bir əmri məhz hökumətin boynuna atmaq, "hökumət özü bilər" demək, hökuməti tək başına buraxmaq, hökumətə əldən gələn köməgi etməmək mənafeyi-milliyə və istiqlaliyyətimizin və həm də şan və şərəfimizin təmin və təyidi yolunda işləməmək müstəqil yaşamaq iddiasında olan bir millət üçün günahdır. Böylə günah ki, onun cəzası istiqlal və istiqbalın məhrum olmaq dərəcəsində ağır və ağırlığı qədər də şayani-yas və kədərdir".

Jurnalistika fakültəsinin müəllim və tələbə kollektivi Ü.Hacıbəylinin jurnalistlər və jurnalistika haqqında bu konsepsiyasını müasir jurnalist təhsili sistemi üçün Ş.Hüseynovun bir yaradıcılıq məktəbi kimi təqdim etməsini ürəkdən qəbul edir. Beləliklə, Ş.Hüseynovun sidq-ürəkdən bağlı olduğu klassik jurnalistika bu gün onun özünün inkişaf etdirdiyi yeni bir məktəb səviyyəsinə yüksəlib. Bu məktəb onun tədqiqatçılığından doğan bir fakt kimi qiymətlidir.

Ş.Hüseynov ömrünün bu günkü ixtiyar çağında da elə gənc yaşlarında olduğu kimi, böyük şövqlə arxivlərdə, universitet auditoriyasında, mötəbər elmi konfranslarda fəaliyyətini davam etdirir. Biz onun tədqiqat əsərlərini az qala hər gün, hər həftə mətbuatda izləməkdəyik. Mən ona bu böyük vətəndaşlıq fəaliyyətini hələ neçə-neçə illər bundan sonra da davam etdirməsini arzulayıram.

*DÜNƏNKİ MÜASİRLƏRİ
ŞİRMƏMMƏD HÜSEYNOV
HAQQINDA*

Azərbaycanın Xalq şairi, akademik, milli dəyərlərimizin kamil daşıyıcısı Bəxtiyar Vahabzadə vətənə, millətə xidmət edən böyük şəxsiyyətləri həmişə yüksək qiymətləndirmişdir. Şirməmməd Hüseynov onun ömrü boyu dostluq etdiyi, məsləhətlərindən, tövsiyələrindən bəhrələndiyi bir şəxsiyyət olmuşdur. Bəxtiyar müəllim özünün bir sıra məqalələrində və Şirməmməd Hüseynova ünvanladığı məktublarında uzun bir dostluq ömrü keçirdiyi bu insanı yüksək qiymətləndirmiş, onun təmizlik, paklıq nümunəsi olan fəaliyyətini dönə-dönə qeyd etmişdir. Biz bu kitabda Xalq şairinin Şirməmməd Hüseynov haqqında iki yazısını oxucuya təqdim edirik.

LƏYAQƏT MÜCƏSSƏMƏSİ

Bəxtiyar VAHABZADƏ
Xalq şairi, akademik

Əzizim Şirməmməd müəllim! 75 illik ömür yolunun 50 ildən çoxunu bir yerdə çiyin-çiyinə keçdik. Bu müddət ərzində sən də, mənim də nə qədər dostumuz, həmkarımız, həmsöhbətimiz olub, amma ömrün döngələrində müxtəlif səbəblərdən biz onları ya itirmiş, ya da ayrılımışıq. Mən sən 75 yaşının tamam olduğu gün “525-ci qəzet”də keçmiş tələbən və bugünkü həmkarın, məqalələrini sevə-sevə oxuduğum Cahangir Məmmədlinin

sənin haqqında yazdığı və sən xarakterinin incəliklərini böyük məharətlə açan məqaləsini oxuyub öz-özümə düşündüm: Ömür yollarımızın 50 ildən çoxunu biz necə oldu ki, fasiləsiz, zədəsiz, bərabər keçə bildik? Bunun sirri nədədir? Çünki bizim ömür yolumuz adicə ömür yolu deyildi. Bu, əqidə, amal yolu ydu. Bizim ömür yollarındakı birliyimiz də fikir, düşüncə və əqidə birliyi idi.

Səninlə bərabər universitetdə işlədiyim zaman müxtəlif bəhanələrlə məni müəllimlikdən uzaqlaşdırmaq üçün donoslar, imzalı-imzasız məktublar təşkil edirdilər, tez-tez mühakimə olunurdum. O zaman sən fakültə partiya təşkilatının katibi idin. Mənə verilən ittihamların əksəriyyətində auditoriyada millətçilik təbliğatı ilə məşğul olmağım göstərilirdi. Sən dəmir məntiqin və kəskin ağılnla bu ittihamları rədd edir və mənim müdafiəmə qalxırdın. Sən o zamanlar məndən çox, mənimlə ortaq olduğun əqidəni müdafiə edirdin.

Burda təxminən 20-25 il əvvəl olmuş bir əhvalatı xatırlatmaq istəyirəm:

Bir gün böyük bir vəzifə sahibinin xahişi ilə onunla görüşdüm. Məlum oldu ki, bu adamın yaxın qohumlarından biri jurnalistika fakültəsində oxuyur. Bir çox nüfuzlu adamlar dəfələrlə müraciət etsə də, sən o tələbəyə qiymət verməmişən. Buna görə də vəzifə sahibi sənə ən yaxın dostun kimi indi də mənə müraciət edir ki, mən bu işi yoluna qoyum.

Mən gülüb dedim ki, sən bu cidd-cəhdinin heç bir əhəmiyyəti yoxdur: Bunun yalnız bircə yolu var:

Düzlük! O, heç bir xahişə, minnətə baxan adam deyil.

Həqiqətən də belə oldu. Sonralar eşitdim ki, həmin tələbə oxumağa məcbur olub və bundan sonra səndən qiymət ala bilib. Bax, budur müəllimlik borcuna sədaqət, namus, mənəvi təmizlik və dəyanət!

Əziz dostum, sən vətənpərvərlik, düzgünlük, haqq-sevərlik, gözütöxlük kimi bir çox mənəvi xüsusiyyətlərlə mənə həmişə XIX əsrin sonu, XX əsrin əvvəlində yaşamış böyük əqidəli ziyalılarımızı xatırlatmısan. H.Zərdabi milli mətbuatımızın təməl daşını qoydusa, sən bu böyük işin davamçısı kimi bir neçə jurnalist nəslinin müəllimi olmusan.

Anan səni sözün həqiqi mənasında müəllim doğub. Çünki sən yalnız auditoriyada yox, həyatda da müəllimsən, öyrədirsən. Buna görə də mən burda “müəllim” sözünü yalnız lüğəti mənasında deyil, daha geniş örnək, nümunəvilik mənasında işlədirəm. Sən öz əxlaqın, ləyaqətin, dönməzliyin, təmizliyin, bütövlüyün, mərdliyin və kişiliyinlə həm öz yaşadlarına, həm də çağdaş gəncliyə nümunəsən, örnəksən.

Əziz qardaşım, əgər məndən “Şirməmməd kimdir?” – deyə soruşsalar, mən 2 misra ilə belə cavab verərdim:

Şirməmməd - əxlaqın, haqqın öz səsi

Ləyaqət, dəyanət mücəssəməsi!

“525-ci qəzet”, 22 dekabr 1999-cu il

ÖZ GÖZÜ İLƏ GÖRÜB ÖZ AĞLI İLƏ DÜŞÜNÜMƏK

Jurnalistlərimizin ağsaqqalı Şirməmməd Hüseynov Azərbaycanda sovet rejimi qurulana qədərki dövrü mətbuatı böyük səbr və həssaslıqla izləmiş, iynə ilə gor qaza-qaza M.Ə.Rəsulzadə, Əhməd bəy Ağayev, Əli bəy Hüseynzadə, Ömər Faiq Nemanzadə, Üzeyir bəy Hacıbəyli və b. bu kimi böyük qələm sahiblərinin bu gün bizim üçün lazım olan fikir və mülahizələrini üzə çıxarmış, bu kitabı ilə (söhbət Ş.Hüseynovun “Müstəqilliyin çətin yolu... reallıqlar, düşüncələr” kitabından gedir – red) oxucuya təqdim etmişdir.

Kitabda toplanan yazılar içərisində elələri var ki, bunlar bu günkü oxucular və tədqiqatçılar üçün tamamilə yenidir. Məsələn, “Azərbaycan” qəzetinin 1918-ci il 3 oktyabr tarixli Bakıda çıxan beşinci nömrəsi, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin fəaliyyətinə dair bir sıra sənədlər, “Şəki inqilabdan əvvəlki mətbuat səhifələrində” başlığı altında verilmiş yazılar və s. Bu yazıların hamısı onları üzə çıxarıb oxuculara təqdim edən müəllifin toxunulan məsələlər barədə ümumiləşdirici məqalələri ilə müşayiət olunur.

Biz bu yazıları oxuduqca tarixin necə də təkrar olunduğunu və ən mühümü də başımıza gətirilən müsbətlərin bu qaynaqdan tuşlandığının şahidi oluruq.

Kitabda müxtəlif qəzet müxbirlərinin Ş.Hüseynovla müsahibələri də verilmişdir. Bu müsahibələr, günümüzün mühüm hadisələrinin əsl siyasi icmalçı

kimi doğru və düzgün təhlilidir. Bu təhlillərin bir çoxu son dərəcə bədii və obrazlıdır. Məni bir şair kimi də ov-sunlayan müəllifin bəzən ictimai hadisələri təbiət hadisələri ilə müqayisə edə bilməsidir. Məsələn, müəllif belə hesab edir ki, Yer üzündəki bütün təbii fərtınalar (vulkan püskürməsi, zəlzələ və s.) günəş enerjisinin qeyri-bərabər bölünməsi nəticəsində baş verdiyi kimi, ictimai böhranlar da maddi nemətlərin qeyri-bərabər bölünməsi, milli ədalətsizlik zəminində meydana gəlir. Demək, həm təbiət və həm də cəmiyyətdəki fərtınaların əsas səbəbi ədalətsizlikmiş. Bu, son dərəcə orijinal və maraqlı bir baxışdır. Millət üçün siyasi mədəniyyətin vacibliyini sübut etməyə çalışan müəllif dünyamızın bugünkü mənzərəsindən çox maraqlı bir müqayisə gətirir: "Nə üçün Şərqi Avropanın sosialist ölkələrində avtoritar rejimdən demokratik quruluşa keçid çox sürətlə, əsasən ağrısız və tələfatsız keçir, keçmiş Sovet İttifaqı isə hələ də çalxalanır? Ona görə ki, Rusiyada və sonralar Sovet İttifaqında siyasi mədəniyyət aşağı səviyyədə olub".

Bu, hadisələrə son dərəcədə düzgün və ibrətamiz münasibətdir. Çünki tam siyasi azadlığı əldə etmək üçün siyasi mədəniyyətin vacib şərt olduğunu birdəfəlik dərk etməliyik.

Kitabda gedən məqalələrin bir qismi din və millət məsələlərinə həsr olunmuşdur. Bu məqalələrdə M.Ə.Rəsulzadə dini mənsubiyyətlə milli mənsubiyyət məsələsini bir-birindən ayırır və islam dininin milli mənsubiyyəti inkar etmədiyini irəli sürür.

Mən bu kitabda toplanan məqalələrin böyük əksəriyyətini vaxtilə müxtəlif qəzet səhifələrində oxumuşam. İndi toplu halda oxuyanda toxunulan məsələlərlə və bu məsələlərə müəllif münasibəti ilə tanış olduqca bütün bu yazıların içindən keçən vahid bir xətt görürəm. Bu xətt bunları yazan müəllifin vahid prinsipi, fikri və əqidəsidir. Bu prinsip, bu baxış və bu əqidə məqalədən məqaləyə dərinləşir və 50 ilə yaxın bir müddətdə tanıdığım əqidə qardaşım Şirməmməd Hüseynovun vətəndaş obrazını tamamlayır. Şirməmmədi yaxından tanıyanlar çox yaxşı bilir ki, onu ömrü boyu tutduğu yoldan və tapındığı əqidədən qoparmaq, heç olmasa bir balaca laxlatmaq belə mümkün deyil. O, inandığına inanır, nifrət etdiyinə sona qədər nifrət edir, sevdini isə tərəddüdsüz sevir. Bir sözlə, qələmindən çıxan bütün yazılarının arxasından onun sınımaz, dönməz, əyilməz şəxsiyyəti boylanır. Bu isə qələm əhli üçün çox vacib şərtidir. O, ətrafımızda cərəyan edən irili-xırdalı bütün hadisələrə yalnız öz gözləri ilə baxır, öz ağılı ilə də qiymətləndirir. Onun öz yaxınlarına, qohum-qardaşına, dostlarına və hətta övladlarına olan münasibəti də eyni güzəştəz prinsip və eyni baxış əsasında qurulmuşdur.

Ömrü boyu vətəninə, millətinə, doğma ana dilinə səcdə qılan, onların taleyini öz şəxsi taleyi bilən və bu əqidəsi yolunda qələmi ilə çarpışan əsl vətəndaş jurnalistin, tarix aliminin qələmindən çıxan bu kitabın hər bir azərbaycanlının masaüstü kitabı olacağına inanıram.

Azərbaycanda jurnalistikanın nəzəri əsaslarını hazırlamış, özündən sonra samballı elmi və bədii yaradıcılıq irsi qoyub getmiş şair, publisist, alim Famil Mehdi Şirməmməd müəllimin tələbəsi olmaq şərəfi ilə həmişə fəxr etmişdir. Şirməmməd Hüseynov da, öz növbəsində, Famil Mehдинin taleyini Bakı Dövlət Universiteti ilə bağlamasında, onun jurnalistika sahəsində ölkədə ilk elmlər doktoru, professor kimi yetişməsində çox böyük qayğılar göstərmişdir. Cavanlığından Şirməmməd müəllimin tələbəsi, sonralar uzun müddət iş yoldaşı olmuş professor Famil Mehdi ömrünün bütün anlarında müəlliminin ona qayğısını böyük minnətdarlıqla dilə gətirmişdir. Famil Mehдинin bir neçə il əvvəl öz müəlliminin kitabına yazdığı bir məqaləsini oxuculara təqdim edirik.

DÖVRÜN, ZAMANIN CANLI SALNAMƏSİ

Famil MEHDİ,
filologiya elmləri doktoru,
professor. 2002

Şirməmməd müəllim “Müstəqilliyin çətin yolu... Biz hara gedirik?” adlı kitabında olduğu kimi, oxuculara təqdim edilən “Milli haqq və ədalət axtarışında” kitabında həqiqətpərvərliyi, demokratiizmi, düzlük və cəsarəti, vətənə, xalqa məhəbbəti ailə ilə birlikdə həqiqi təhsil görmüş müəllimlərindən -

ziyalılardan əxz etdiyini bildirir.

Onun 1954-cü ildə Moskva universitetində aspirantura təhsilini başa vurub, namizədlik dissertasiyasını müdafiə etdiyi və Bakı Dövlət Universitetinin jurnalistika şöbəsində fəaliyyətə başladığı gündən indiyə kimi öz tələbələrinə dərin milli-demokratik təsirini qeyd etmək yerinə düşərdi.

Şirməmməd müəllim son illərdə xüsusilə gərgin işləyir. Universitetdə pedaqoji işlə yanaşı, qəzet-jurnallarda beynəlxalq həyatın, milli hərəkətin, milli müstəqillik və dövlətçiliyin, klassik demokratik-publisistik ənənələrin problemləri ilə əlaqədar çıxış edir, böyük öndərimiz Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin çoxcildlik əsərlərinin tərtibi və nəşri ilə məşğul olur. Şirməmməd müəllim elmdə, siyasətdə havayı güllə atanlardan deyildir. O zaman söz silahına sarılır ki, ürəyində demək mümkün olmayan sözü, zirehi dəlib

keçən gülləsi hədəfi sərrast seçir. Haqqında söz gedən kitab da, hər şeydən əvvəl, vətəndaş, alim-pedaqoq və publisistin uzun illər elmi-siyasi axtarışlarının, müxtəlif, rəngarəng formalı, üsullu demokratik mübarizəsinin, milli xalq hərəkətində fəal iştirakının yekunları kimi ortaya çıxmışdır.

Bu kitab onun “Müstəqilliyin çətin yolu..., biz hara gedirik?” kitabı kimi hansı janrdadır: sənədli siyasi roman və ya povestdir? Dərslik, yoxsa monoqrafiyadır? Bəlkə də ayrı-ayrılıqda bunların heç biri deyildir, hamısının birgə sintezidir, desək səhv etmərik. Buna görə də oxucunun əqlinə və hissəsinə hakim kəsilir, onu düşün-

məyə, təkrar düşünməyə vadar edir. Müəllifin seçdiyi forma orijinal olduğu qədər də cəlbedicidir. Böyük fikir və ideyaların, ağıllı mülahizə və mübahisələrin hərtərəfli və əhatəli ifadəsi üçün geniş imkan yaradır.

Kitab müəllifinin qeyri-adi informasiyalıq qabiliyyəti, bu informasiyaları təhlil edib mənalandırmaq, düzgün nəticələr çıxarıb qiymətləndirmək, siyasi hadisələrin axarını duymaq, onun nəticələrini qabaqcadan görmək ustalığı daha qabarıq nəzərə çarpır. Həmin informasiyaların mənbəyi yüz, yüz əlli il əvvəlki tariximizdə baş verən ən əlamətdar fakt və hadisələr, tarixi şəxsiyyətlərin fəaliyyətində təkanverici məqamlar, milli-demokratik mətbuat və onların yaradıcıları, sonrakı onilliklərin keşməkeşləri, beynəlxalq aləmdə həqiqi tarixə çevrilən situasiyalar, anlardır... Əsas yeri isə xalqımızın tarixində xüsusi yeri və əhəmiyyəti olan 1918-1920-ci illərin hadisələri tutur.

Kitabda istifadə olunan zəngin informasiya da, bu informasiyanı müşayiət edən ağıllı, elmi-məntiqli, dəlilsübutlu müəllif fikri, təhlili, mülahizə və düşüncələri də bu gün xalqın taleyi və varlığı ilə bağlı olan ən mühüm məsələyə böyük qurbanlar, əzab-əziyyətlər, məşəqqətlər bahasına qazanılmış milli müstəqilliyimizin, dövlətçiliyimizin qorunub saxlanılmasına, inkişaf etdirilib möhkəmləndirilməsinə, dünya dövlətləri sırasında yerinin, mövqeyinin əbədləşdirilməsinə xidmət edir.

Təqdirəlayiq haldır ki, müəllif tarixə, şəxsiyyətlərə yarınmaqdan, quru tərif və mədhiyyələrdən, yaxud yerli-yersiz tənqiddən çox-çox uzaq həqiqi elmi yol

seçir, tarixə tamamilə müasir obyektiv gözlə baxır. Əksər hallarda maraqlı tarixi paralellər axtarır tapır, ayrı-ayrı adamları, qrupları deyil, xalqı, milləti düşündürən suallar qoyur. Həmin suallara birbaşa cavab verməkdən çəkinir. Daha çox inandığı, geniş oxucu kütləsinə məlum olmayan faktlar gətirir. Həmin faktların və onlarla bağlı hadisələrin şərhini verir. Beləliklə oxucunu, maraqlıları tam inandırır. Əsl tarixlə, tarixi həqiqətlər və onların yaradıcıları ilə tanış edir. O, bununla da kifayətlənmir. Sözü həqiqi tarixi, hadisələri yaradanların özlərinə verir. Belə məqamlarda oxucu Həsən bəy Zərdabi, Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Fətəli xan Xoynlu, Nəsibbəy Yusifbəyli, Mirzəbala Məmmədzadə, həmçinin Üzeyir Hacıbəyov, Əlibəy Hüseynzadə və başqalarına söz verir. Əslən həmyerlimiz olan, "İstiqlal bir çox xəyalpərəstin fantaziyası deyil, millətin ruhunda ən dərin guşələrindən təzahür edən ehtiyacdır" deyən Hüseyn Baykaranı, məşhur türk yazarı və alimi Mustafa Yazıcının "Tarixdə 128 türk dövləti ilə 318 dövlət -356 hökumət başqanlarının özəllikləri" əsərini, xüsusilə əsərin "İthaf"ını yada salır: Əcdadını, tarixini və türk böyüklərini sevənlər üçün hazırladığım bu əsərimi: Bir gün belə bayraqsız və dövlətsiz qalmamış və iftixar etdiyimiz Atalarımızı yetişdirmiş olan türk millətinə; gəlmiş-keçmiş türk dövlət və hökumət başqanları ilə böyük komandalarımıza; dövlət işlərinə yararlı adam seçməyi bilənlərə; dövlət mexanizmini adi, bir şəkildə işlədənlərə; quruluşu dünya tarixinin başlanğıc günlərinə qədər ge-

rilərdə qalan, böyük millətimizin zəfərləri və əvəzsiz sevinc dolu tarixinə layiq, qürur və öyünmə qaynağımız, milli hakimiyyətimizin təminatı, Vətən və millət şərəfinin qurucusu şanlı ordumuza; ordumuzun bugünkü duruma yetişməsində payları çox böyük olan, varlıqları ilə iftixar etdiyimiz qulluqda və istefada olan zabitlərimizə; ədalətin bütün yurdda hakim olmasını saxlayanlara; böyük türk millətinin birlik və məşurunizamın və dövləti-əbəf müddətin daim yanında olanlara ərməğan edirəm". Həqiqət, ibrət dərsi olacaq ithafdır. Şirməmməd Hüseynovun həmin kitaba və bu "İthaf"a şərhini vur-tut bir səhifədən ibarətdir, ifadə etdiyi mətləblər isə çox dərin və qiymətli. Burada türklərin tarixən dövlətsiz olmaması onun tarixi şəxsiyyətlərinin üç başlıca keyfiyyətləri ilə izah olunur: Dövlət quruculuğu istedadı və qabiliyyəti, qahrəmanlıq və fədakarlıq, insaf və mərhəmətlik.

Bütün kitab boyu ən çox diqqət yetirilən, tövsiyyə olunan cəhət məhz bu xəzinəni diqqətlə, səbrlə öyrənmək və burada irəli sürülən böyük bəşəri ideyaları bu gün praktiki olaraq yaşatmaq və daha da inkişaf etdirməkdən ibarətdir. Müəllif, eyni zamanda, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yığılma səbəblərini bütün təfərrüatı ilə açır, bu gün də baş qaldıran həmin təhlükələrin qarşısının alınmasının konkret yollarını göstərir. Bu mənada "Milli haqq və ədalət axtarışında" kitabı yalnız tarixçilər, publisistlər, politoloqlar, jurnalistikanın tarixi, nəzəriyyəsi və təcrübəsi ilə məşğul olanlar, gənc jurnalistlər üçün deyil, bu gün milli dövlətçiliyimizin taleyi

ilə məşğul olan dövlət adamları, siyasətçilər, xalq hərəkatı və partiya liderləri üçün də maraqlı olardı.

Nəhayət, qeydlərimi müəllifin aşağıdakı fikirləri ilə tamamlamaq istəyirəm: yaşadığımız günlərdə tarix və millət qarşısında, əcdadlarımızın ruhu qarşısında imtahan veririk: Birinci cümhuriyyətin təcrübəsindən nəticə çıxarmaq lazımdır. Amma fikirləşirəm ki, bu məsuliyyəti dərk edənlərin sırası azalır, ya çoxalır? Mən bu suala cavab verməkdə acizəm. Amma onu bilirəm ki, "fikirən qazanılan istiqlal məfkurəsi" yenə də "şüurlarda sabit yer tutub, maddətən qazanılmasa" ikinci təcrübənin taleyi də ümidverici ola bilməyəcək. Axırını hökmü isə zaman verəcək. M.Ə.Rəsulzadənin və bizim hamımızın qəlbən bağlı olduğumuz müqəddəs qayə çin olsun, ikinci təcrübədən müzəffər çıxaq.

Kitab müəllifinə hörmət və ehtiram hissi ilə bu böyük və müqəddəs arzuya mən də qoşuluram.

Filologiya elmləri doktoru, professor Şamil Qurbanov Şirməmməd Hüseynovun yetişdirdiyi nadir istedadlı tələbələrindən biri olmuşdur. O, universitetin filologiya fakültəsində çalışmış, lakin fəaliyyətinin böyük bir hissəsini əziz müəlliminin mətbuat tədqiqatçılığı məktəbinin nümayəndəsi olmağa həsr etmişdir. Onun klassik publisistlərimizə həsr etdiyi çoxsaylı elmi əçerklərində həmişə Şirməmməd Hüseynovun yaradıcılıq üslubu özünü hiss etdirməkdədir. Professor, millət vəkili Şamil Qurbanov Şirməmməd müəllimin ömür yolunu özü üçün bir məktəb səviyyəsində qəbul etmişdir. Bu gün xatirəsini hörmətlə yad etdiyimiz böyük alim və ictimai xadim Şamil Qurbanovun Şirməmməd Hüseynova həsr etdiyi aşağıdakı əçerki buna bir misaldır.

MƏTBUAT TARİXİNİN ÇƏTİN YOLLARINDA

*Şamil QURBANOV,
filologiya elmləri doktoru,
professor,
millət vəkili. 2003*

Biz jurnalistika fakültəsində oxuyarkən ən cavan müəllimimiz Şirməmməd Hüseynov idi. Partiya mətbuatı tarixindən dərş deyərđi. Bütün Avropanın kommunist par-

tiyası tarixini əhatə edirdi. Bu fənni çox oxuyardıq, çünki o, tələb edirdi. Həç kəsə güzəşt etməzdi. Amma mən həmişə əla qiymət alardım...

Şirməmməd müəllim 1924-cü il dekabrın 17-də anadan olmuş, Şəkinin havasını almış, bu havada böyümüşdür. Bizə dərş deyəndə hiss olunurdu ki, o texniki fənləri yaxşı bilir, xüsusən riyaziyyatı, fizikanı. Sonra məlum oldu ki, o, iki illik Şəki şəhər müəllimlər institutunun fizika-riyaziyyat fakültəsini bitirmişdir. 1944-1945-ci illərdə "Şəki fəhləsi" qəzetində çalışmış və jurnalistika şöbəsi yaradılan kimi - 1945-ci ildə sənədlərini bu şöbəyə verərək jurnalist olmaq qərarına gəlmişdir. Həmin şöbəni əla qiymətlərlə bitirib fərqlənmə diplomu almış və dərhal Moskvaya jurnalistika fakültəsinin əyani aspiranturasına göndərilmişdir.

Moskva məktəbi onu daha da formalaşdırıb, yetişdirmiş və 1954-cü ildə burada dissertasiya müdafiə edib tarix elmləri namizədi olmuşdur. Çox qərībədir ki, ilk dəfə Rusiyanın məşhur jurnalistlərindən ibarət elmi şura yaradılarkən Şirməmməd Hüseynov burada "1917-1918-ci illərdə Azərbaycan mətbuatı" mövzusunda dissertasiyasını müdafiə etdi. Həmin müdafiədə o zaman Moskvada olan jurnalistika kafedrasının müdiri Həsən Şahgəldiyev iştirak etmiş və nitq söyləmişdir. Şirməmməd müəllim Azərbaycana qayıtmış, həmin ildən indiyə kimi Bakı Dövlət Universitetinin, jurnalistika kafedrasının müəllimidir. Burada o, dosent, professor, dekan, kafedra müdiri səviyyəsinə qədər yüksəlmişdir.

Şirməmməd müəllim çox sanballı adamdır. Jurnalistika şöbəsi filologiya fakültəsindən ayrılıb ilk dəfə fakültəyə çevrildə onun dekanı Şirməmməd Hüseynov oldu. O, 6 il fakültənin dekanı işlədi (1970-1976) və fakültəni çox genişləndirdi. Əvvəla tələbələrin qəbul sayını artırdı, rus sektorunu da əlavə elədi, fakültəni gözəl bir tədris ocağına çevirdi. O, əvvəlcə filologiya fakültəsində dekan müavini işləmişdir (1966-1969). Tədris məsələlərinin hamısını çox gözəl bilirdi.

Şirməmməd müəllim fizika-riyaziyyat fakültəsini bitirdiyi halda nə üçün jurnalistikaya gəlmişdir? Bu məsələ bir qədər mübahisəlidir. O, sənədlərini şərqşünaslıq şöbəsinə vermişdir. Məqsədi də bu idi ki, dildən daha çox əlifbanı öyrənsin. 1945-ci il idi. O, vaxt müharibə təzəcə qurtarmışdı, hamı sevinc içərisində idi. Tələbələri ciddi imtahandan keçirmirdilər. Bəzən söhbətlə kifayətlənirdilər. Müəllimlərdən biri təkid eləyir:

- Səni şərqşünaslığa yaza bilmərik. Mühakiməli oğlansan, səni yazarıq hüquq fakültəsinə.

Çox təkid edirlər, o razı olmur. Axırı onun “Şəki fəhləsi” qəzetində işlədiyini nəzərə alıb, təzəcə açılan jurnalistika şöbəsinə yazdırmağa razı edirlər.

Mən bu barədə sonralar Şirməmməd müəllimlə söhbət etdiyim vaxtlarda ondan soruşdum:

– Yaxşı, Şirməmməd müəllim, sizin çoxlu kitablarınız, külli miqdarda məqalələriniz var, lakin Sizin son dövr fəaliyyətiniz, tədqiqatlarınız ərəb əlifbasıyla bağlıdır. Şərqşünaslıq şöbəsində ərəb əlifbasını daha yaxşı

öyrənmək istəyirdiniz, jurnalistika buna mane olmadı ki!

– Yox, sən bilirən, jurnalistikada da ərəb əlifbasını öyrənirdik. Mənim dissertasiyamın mövzusu 1917-1918-ci illərdə Azərbaycan mətbuatı idi. Ərəb əlifbasını bilmədən bu dövrü öyrənmək mümkün deyildi. Ərəb əlifbasını da mən o zaman azdan-çoxdan bilirdim.

– Siz ən çox M.Ə.Rəsulzadə ilə məşğul olursunuz, amma mənim aləmində M.Ə.Rəsulzadə haqqında sizin elədiyinizi heç kəs eləməyib.

– Gərək olanını deyəsən, şışirtməyəsən, artırmayasan. Tarixi hadisəni danmaq olmaz. Bunlar hamısı bizim tariximizdir.

– Siz belə dar macalda, kitab nəşrinin çətin olduğu bir zamanda M.Ə.Rəsulzadənin iki cildliyini toplayıb nəşr elədiniz, çox sağ olun. Ona görə sağ olun ki, müasir oxucuların çox şeydən xəbəri yoxdur. Ərəb əlifbasını da oxuya bilmirlər. Bəzi adamlar hay-küy qaldırır, çıxırbağır salırlar, amma siz başınızı salıb M.Ə.Rəsulzadə irsinin toplanması və nəşri ilə məşğulsunuz. Sizin nəşrlərdən çox şey öyrənirik. Rəsulzadənin əsərlərini əsasən 1914-cü ilə qədər toplayıb nəşr edə bilmisiniz. Mən bunun nə demək olduğunu çox yaxşı bilirəm. Rəsulzadənin heç bir əsəri o illərdə kitab şəklində çap olunmamışdır. İndi onları toplamaq, tərtib etmək çox çətinidir. Bu çətin işi siz gördünüz və bizi yeni bir aləmlə üzbə-üz gətirdiniz. Burada nə yoxdur? O dövrün ən məhsuldar publisistlərindən biri Rəsulzadədir. Onun həmin illərdə İrana gedib Səttarxanla görüşməyi, İran

məktubları, erməni məsələsindəki prinsipiallığı, “Nagəhan bəla” səhnə əsəri, N.Nərimanovun, Ü.Hacıbəyovun əsərləri haqqında doğru fikirləri, İranda Avropa tipli qəzeti buraxması bizim üçün fəxrdir. Hələ N.Nərimanovun “Bahadur və Sona” romanı haqqında “İqbal” qəzetinin 4 nömrəsində dərc etdirdiyi gözəl məqaləsinə görə ona, hətta sizə də çox sağ ol demək lazımdır. O, həmin məqaləsində yazırdı: “Bu müvəffəqiyyətdən ötrü Nəriman qardaşımızı bütün səmimiyyətimizlə təbrik edirik”. Bu sözlər nə qədər gözəl səslənir. Mən deyəndə ki, N.Nərimanov və M.Ə.Rəsulzadə “bir millətin iki gözü, bir millət ağacının iki budağıdır”, onda bəzi ağzıgöyçəklər bunu bəyənmir, onları bir-birinə qarşı qoyur, adlarının bir yerdə çəkilməyini istəməirlər...

Budur professor Şirməmməd Hüseynovun meyarı, ölçüsü. O, düzü düz, əyrini əyri deməkdən çəkinmir, qorxmur. O, belə yaşamış və belə öyrətmişdir. Onu ucaldan da, yaşadan da budur. Şirməmməd Hüseynova bir neçə şeir həsr etmiş, onun ləyaqətini, dəyanətini, qeyrətini həmişə yüksək qiymədənəndirmiş, öz uşaqlıq dostunun bu cəhətləri ilə fəxr etmiş hörmətli şairimiz Bəxtiyar Vahabzadə onun “Müstəqilliyin çətin yolu” kitabına yazdığı “Öz gözü ilə görüb öz ağı ilə düşünmək” sərlövhəli müqəddimədə deyir:

“Jurnalistlərimizin ağsaqqalı Şirməmməd Hüseynov Azərbaycanda sovet rejimi qurulana qədərki dövri mətbuatı böyük səbr və həssaslıqla izləmiş, iynə ilə gor qaza-qaza M.Ə.Rəsulzadə, Əhməd bəy Ağayev, Əli bəy

Hüseynzadə, Ömər Faiq Nəmanzadə, Üzeyir bəy Hacıbəyli və bu kimi böyük qələm sahiblərinin bu gün bizim üçün lazım olan fikir və mülahizələrini üzə çıxarmış, bu kitabı ilə oxucuya təqdim etmişdir”.

Şirməmməd müəllim BDU-da mətbuat tarixi kafedrasının professorudur, mətbuat tarixi ilə məşğul olanlara rəhbərlik edir, özü də durmadan, yorulmadan yazır, yaradır. Bu işdə ona uzun ömür, yaradıcılıq uğurları arzu edirəm. Onun yazdığı hər şey maraqlıdır, xoşdur və bizim xalqımızın tarixini öyrənmək üçün lazımdır.

Praktik jurnalistikamızın görkəmli nümayəndəsi, uzun müddət Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinə rəhbərlik etmiş Hacı Hacıyev bir vaxtlar Şirməmməd Hüseynovla Azərbaycan radiosunda birgə fəaliyyət göstərmişdir. Hacı müəllimi tanıyanlar onun tərifdə çox xəsis olduğunu yaxşı xatırlayırlar. Şirməmməd Hüseynov nadir şəxsiyyətlərdəndir ki, Hacı müəllim onun haqqında həmişə yüksək fikirdə olmuş, alimin yaradıcılığının obyektiv qiymətini vermişdir. Hacı Hacıyevdən Şirməmməd müəllimə qalan kiçik bir xatirəni təqdim edirik.

ƏVƏZEDİLMƏZ FƏDAKARLIQ

Hacı HACIYEV,
*Azərbaycan Jurnalistlər
Birliyinin sədri*

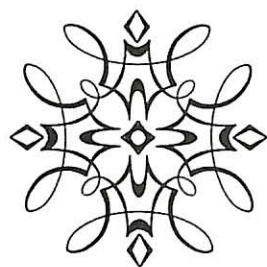
Şirməmməd Hüseynovla keçən əsrin 60-cı illərinin əvvəlində Azərbaycan radiosunun son xəbərlər redaksiyasında çalışdığım zaman tanış olmuşam. O zamandan bu günə kimi onu vətənpərvər və prinsipial, istedadlı və orijinal jurnalist, alim və müəllim kimi tanıyıram.

O vaxt biz radioya nə isə bir yenilik, bir nəfəs gətirmək fikrinə düşmüşdük və heç kəsdən icazə almadan xəbərlərin içində beynəlxalq mövzuda şərhlər vermək qərarına gəldik. Bu sahədə mütəxəssis isə yox idi. Şir-

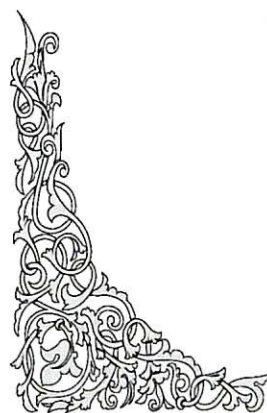
məmməd müəllimin “Son xəbərlər”də çalışan tələbələrini məsləhəti ilə bu işə onu dəvət etdik və yanılmadıq.

O zamanlar belə işə başlamaq asan məsələ deyildi. Çünki beynəlxalq mövzu Moskvanın monopoliyasında idi. Biz isə təhlükəli bir işə girişmişdik. Nəticəsi pis olmadı. Şirməmməd müəllimin fəal iştirakı ilə “Dünya həftə ərzində” daimi proqram efirə getməyə başladı və bu sahədə fəaliyyətimiz genişləndi. Şirməmməd müəllim daimi əməkdaşımız oldu və onun beynəlxalq mövzuda şərhləri və xülasələri tez bir vaxtda radio dinləyicilərinin rəğbətini qazandı.

Şirməmməd Hüseynovun bir jurnalist və tədqiqatçı kimi ən böyük xidmətini Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin tarixini araşdırmasında görürəm. O, heç bir yardım almadan bu cümhuriyyətin banisi M.Ə.Rəsulzadənin irsini böyük çətinliklərlə axtarıb tapmış və onun əsərlərini çap etməyə başlamışdır. Bu, əvəzolunmaz fədakarlıqdır.

*BU GÜNKÜ MÜASİRLƏRİ
ŞİRMƏMMƏD HÜSEYNOV
HAQQINDA*

NƏFSİNƏ SAHİB İNSAN

*Vasim MƏMMƏDƏLİYEV,
akademik*

Bakı Dövlət Universitetində çox alimlər, ziyalılar yetişib. Universitetdə yetişən və universitetin yetişdirdiyi elm adamlarının, pedaqoqların öndə gedənləri millətə xidmət missiyasını özləri üçün bir məqsəd, bir amal kimi qəbul etmişlər. Bu universitetin elmi, tədris mühitində Yusif Məmmədəliyev, Şəfaət Mehdiyev, Abdulla Qarayev, Bəxtiyar Vahabzadə, Mir

Cəlal Paşayev, Nəsir İmanquliyev kimi böyük alimlər ordusu ilə xalqımız fəxr etmiş və etməkdədir. Universitet Vətənə böyük oğullar vermək ənənəsini bu gün də davam etdirir. Bu gün yaşayıb yaradan alimlər içərisində Şirməmməd Hüseynov kimi bir alim-vətəndaşın adını xüsusi qeyd etmək istərdim. Şirməmməd Hüseynov dörd ildən sonra yaradılmasının 100 illiyini bayram edəcəyimiz Bakı Dövlət Universitetindən cəmi 5 yaş kiçikdir. Amma mənə həmişə elə gəlib ki, çox hörmət etdiyim, yaradıcılığının – elmi-pedaqoji fəaliyyətinin böyük bir dövrünü izlədiyim bu alimin ömür yolunun hamısı doğma universitetlə bağlıdır. Mən Şirməmməd müəllimin universitet qəzetinə redaktor olduğu illərinin də, filologiya fakültəsində müxtəlif rəhbər vəzifələrdə

olduğu çağlarının da, Jurnalistika fakültəsinin dekanı kimi fəaliyyətinin də, uzun müddət bu fakültədəki ciddi bir kafedranın müdiri vəzifəsində işlədiyinin də, universitetə qəbul imtahanları kimi son dərəcə məsuliyyətli bir prosesə rəhbərlik etdiyinin də canlı şahidi olmuşam. Bu vəzifələrin hamısında Şirməmməd müəllim özünün elmi qabiliyyəti, pedaqoji bacarığı, ən ümdəsi isə bəzən zamanı, şəraitə sığmayan təmiz bir dünyası, mənəviyyəti ilə hər kəsə nümunə olmuşdur. Mən onun təmiz dünyasını xüsusi vurğulamaq istəyirəm. O təmiz dünya onun nəfsinə sahiblik etməsi ilə, məşğul olduğu mətbuat tarixi sahəsinə namuslu alim münasibəti ilə, böyüdüb, peşəkarlıq öyrədib yola saldığı minlərlə tələbəsinə aşladığı vətəndaşlıq keyfiyyəti ilə və ümumiyyətlə, bu həyata, bu dünyaya təmənnəsiz xidməti ilə ölçülür. Şirməmməd müəllim seçdiyi ixtisasın – jurnalistikanın müəllimi və tədqiqatçısı ixtisasının şərəfini şərəflə qoruyan bir mü-təxəssisdur. O, ömrünü həsr etdiyi müəllimlik peşəsində heç vaxt – heç vaxt müəllimlik şərəfinə xələl gətirən nöqsana yol verməyib. Heç kim inciməsə deyərdim ki, bu gün işlədiyi jurnalistika fakültəsinin təmiz dünyası da birbaşa onun təmizliyə, təmənnəsizliyə bağlı xarakteri ilə formalaşmış.

Şirməmməd müəllim hər adamı özünə dost seçməz. Onun dostları da mütləq təkcə elmi qabiliyyətləri ilə deyil, həm də nəfsinə sahib adam olmalıdır. Uzun müddət filologiya fakültəsində birgə işlədikləri Mir Cəlal müəllim, hüquq fakültəsinin bir zamanlar dekanı olmuş Məmməd Xələfov, lap cavanlıqdan jurnalistika fakültəsində birgə işlədikləri Nəsir İmanquliyev, filolo-

giya fakültəsinin uzun müddət dekanı, universitetin prorektoru Əlövsət Abdullayev, professor Qulu Xəlilov, akademik Tofiq Hacıyev kimi dostları nəinki nəfslərinə sahib olmuşlar, habelə həmişə kimsəsiz tələbələrə maddi yardım göstərmişlər. Bu gün jurnalistika fakültəsində öz müəllimləri ilə birgə çalışan professorlar Yalçın Əlizadə, Cahangir Məmmədli, Nəsir Əhmədli.... kimi alimlər birbaşa Ş.Hüseynovun tələbələri olmuş, onun təklifi və qayğısı ilə fakültədə qalmışlar.

Şirməmməd müəllim mətbuatımızın tarixi kimi çətin bir sahənin ölkədə hamıya nümunə olacaq bir tədqiqatçısıdır. Əlbəttə, arxivlərdən qəzetləri axtarıb tapıb, faktları konstataasiya üsulu ilə də tədqiqatçı olmaq mümkündür. Lakin Şirməmməd Hüseynov kimi mətbuat tədqiqatçısı olmaq üçün gərək həm mətnşünas olasan, həm əski əlifbanı biləsən, həm də qəzetlərin nəşr olunduğu tarixin ən xırda detallarına belə bələd olasan. Şirməmməd müəllimin bu gün oxuculara təqdim etdiyi tarixi jurnalistika mətnlərinin hamısında onun mətnə, dilə, dövrün üslubuna, klassik jurnalistlərə dərin məhəbbəti özünü göstərir. Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda mücahidlərin – M.Ə.Rəsulzadənin, Ə.Ağaoğlunun, Ə.Hüseynzadənin, Ü.Hacıbəylinin yaradıcılıq dünyası onun təqdimatında yenidən canlanır, yeni nəsələ örnək işi görür. Təkcə Üzeyir Hacıbəylinin vaxtı ilə nəşrlərindən qəsdən kənarda saxlanılmış əsərlərinə Ş.Hüseynov yeni həyat vermişdir.

Ayrıca qeyd edərdim ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurucularından biri olan M.Ə.Rəsulzadənin ictimai dövlətçilik və publisist fəaliyyəti professor

Ş.Hüseynovun tərtib və nəşr etdirdiyi beş cildlikdə öz əksini tapmışdır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İ.Əliyev tədqiqatçının bu istiqamətdə fəaliyyətini yüksək qiymətləndirmiş və M.Ə.Rəsulzadənin həmin beşcildliyinin yenidən nəşr edilməsinə göstəriş vermişdir.

Bir də təkrar edirəm, mən 50 ilə yaxındır ki, bu böyük alim və təmiz şəxsiyyətlə bir müəssisədə – “Azərbaycan xalqının milli sərvəti” (H.Əliyev) olan Bakı Dövlət Universitetində bir yerdəyəm. Universitet bəzən bir-birindən aralı müxtəlif binalarda, məkanlarda yerləşib. Tale elə gətirib ki, Şirməmməd müəllimin jurnalistika fakültəsi (!) və mənim çalışdığım Şərqşünaslıq fakültəsi həmişə bir yerdə olub. Mən hər gün Şirməmməd Hüseynovu əlində dolu bir çanta ilə fakültəyə gələn görmüşəm. Onun o dolu çantasında arxivlərdən əldə etdiyi mətbuat mətnləri, qəzetlər olur. Bunu həm də ondan bilirəm ki, klassik jurnalistlərimizin dilində olan ərəb, fars söz və ifadələrinin leksik mənasını daha dəqiq bilmək üçün bizim şərqşünas müəllimlərimizlə məsləhətləşmələr aparır. Nəticədə, o, nəinki mətnlərin izahında özü heç vaxt səhvə yol vermir, habelə başqa tədqiqatçıların da izahlarına düzəlişlər edir.

Beləliklə, biz universitetimizin ziyalıları sırasında canlı bir klassik alim və pedaqoqla hər gün ünsiyyət-dəyik. Şirməmməd müəllimə məhsuldar fəaliyyət arzulamaq artıq olar, zira o, günümüzün ən məhsuldar alimlərindən biridir. Bu məhsuldarlığı elə beləcə, elə bu tempdə davam etdirmək üçün mən ona Tanrıdan daha uzun ömür arzulayıram.

JURNALİSTİKAMIZIN PATRIARXI

*ANAR,
xalq yazıçısı*

Şirməmməd müəllimi cavanlıqdan tanıyıram, təbii ki, onun yox, mənim cavanlığımdan. Aramızda müəyyən yaş fərqi var. Onunla əziz dostum Araz Dadaşzadənin vasitəsiylə tanış olmuşduq. Şirməmmədin Arazın anası Zümrüd xanıma qohumluğu çatır və arabir Məmməd Arif müəllimlə evlərində görüşərdik. Elə

cavan yaşlarından zəngin həyat təcrübəsinə malik olan Şirməmmədin duzlu-məzəli söhbətlərinə Arazla birlikdə məmnuniyyətlə qulaq asardıq.

Universitetdə oxuduğum illərdə Şirməmməd mənə böyük yaxşılıq elədi. Hərbi kafedranın müəllimlərindən olan Ambaryan adlı birisi mənimlə yaman düşnüşmüşdü. Dərslərinə nə qədər ciddi hazırlaşsam da, bir bəhanə tapıb qiymət vermək istəmirdi. O vaxtlar, doğrusu, bunun səbəbini başa düşmürdüm, indi dərk edirəm ki, yəqin bu Ambaryan ailəmizə qarşı erməni düşmənçiliyindən hali imiş. Bu səbəbdən mənə də belə münasibət bəsləyirmiş.

Bir dəfə Şirməmmədin yanında bu barədə söhbət açılanda – bəs mənə niyə deməmişən? -dedi – Ambar-

yanın da mənə işi düşüb, şərt qoyaram ki, səndən əl çəksin, onda mən də onun xahişini yerinə yetirərəm. Belə də oldu.

Əlbəttə bu sırf şəxsi, amma unudulmayan xatirədir. Şirməmməd müəllimə mən ilk növbədə jurnalistikamızın patriarxi kimi, bu çətin və şərəfli peşənin neçə-neçə dəyərli nümayəndəsini yetişdirdiyi üçün minnətdaram. Doğrudur, hərdən tələbələri arasında lax çıxanları da olur, amma bu, daha Şirməmmədin günahı deyil.

Şirməmməd Hüseynov əsl vətənpərvərdir və vətənpərvərliyi sözdə yox, əməli işdə meydana çıxır. Elmi fəaliyyətinin mühüm sahəsi böyük Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin irsini nəşrə hazırlaması, «525-ci qəzet»in səhifələrində, ayrıca kitablar kimi yeni nəsillərə çatdırmasıdır.

Bu ağsaqqal sinnində də görkəmli ziyalımız Şirməmməd Hüseynovu enerjili, gümrah, işə həmişəki kimi həvəsli görmək mənə çox sevindirir.

Dostluğumuzun, ünsiyyətimizin uzun tarixçəsi olan əziz Şirməmmədə hələ çox-çox illər belə səmərəli fəaliyyət yorulmazlığı arzulayıram.

AYDIN GÖRÜNƏN AYDINLAR

*Fazil MUSTAFA,
millət vəkili*

Azərbaycanda titulları, adları, medalları, nişanları çox sevirlər. İnsanın tanıtımında bu atributlar əhəmiyyətli rol oynayır. Dini adların spekulyasıyasından tutmuş, sənət adlarının, elmi adların əməlli-başlı insan həyatının təsəllisinə çevrildiyini bizim məmləkətdə hər məqamda müşahidə edə bilərsiniz. Fəxri adlar almaq üçün dövlətdən inciyan onlarla alimi, müğənnini, peşə adamını, yazıçını, rəssamı tanımışam. Hacı titulu adının qabağına hörənlərin çoxu ibadətini axsadır, professor, akademik olanların çoxu yaradıcılıq vərdişini itirir, xalq artisti adını qamarlayanların çoxu arxayınlaşaraq hansısa yeni sənət nümunələrini ortaya qoymağı düşünmürlər. Böyük əksəriyyət axirətə aparmaq üçün xeyli mənasız kitab makulaturası, dəmir medalçılıqlar, ayrı-ayrı qurumların üzvü kimi fəxri təltiflər toplayır və müəyyən bir yaş həddlərində tükəndiyini dərhal bürzə verirlər. Azərbaycan elminin, sənətinin, siyasətinin, mənəvi sferasının artezan quyularının yanında azsaylı, qurumayan, həmişə axmağa bir cığır saxlayan bulaqların da nümunəsi az-çox təsəlli vermişdir. Bu qu-

rumayan bulaqlardan biridir Şirməmməd Hüseynov. Ömrünün 90-cı ilinə qədəm qoymuş bu Azərbaycan ziyalısı, ilahi mənada Yaradanın verdiyi biliyin, düşüncənin, ərdənin zəkatını haqqıyla vermiş sayıla bilər. O, dürüst bir universitet müəllimi olmuş, yalnız aşladığı bilgi ilə deyil, müəllim davranışı ilə yüzlərcə tələbənin faydalı insan obrazının biçilməsinə təsir göstərmişdir. Elə buradaca durmaq olardı və bu, Ona sayğı üçün ömrün sonunadək kifayət edərdi. O öz peşəsinin ustadı səviyyəsinə qalxacaq bir media bilginini idi, bununla da yüzlərcə qəzetçinin etalon olaraq müəyyənləşdirdiyi dəyəri qazanmışdır. Lakin o burada da durmaq şansını istifadə etmədi. Azərbaycan türkcəsində bir-birinə yaxın olduğu qədər də dərin mahiyyət fərqi olan iki felin mövcudluğunda doğru istiqamət götürə bildi. Bunlar “Qayğısına qalmaq” və “Həsr etmək” felləri arasında seçim idi. Şirməmməd müəllim tələbəsinin, oxucusunun, ailəsinin, tanıdığı-tanımadığı Azərbaycan vətəndaşının qayğısına qaldı və bununla bəlkə də kifayətlənmək ona qarşı cəmiyyətdə yenə də eyni saygınlığı qoruyacaqdı. Lakin yenə də həmin məqamda durmaqdan imtina edərək həyatını, biliyini “Həsr etmək” mərhələsinə yönəltdi. Bu ayrı bir fəvqəladə ibadət sayıla bilərdi. Yaşamımızda, mövcudluğumuzda, millətə çevrilməyimizdə, dövlət qurmamızda misilsiz haqqı olan Məhəmmədəmin Rəsulzadənin haqqını qaytarmağa özünü, biliyini həsr etdi. Kimlərin nə cızıb-pozduğunu bir tərəfə qoyun, bu millətin tarixində Məhəmmədəmin Rəsulzadə nəhəngliyində, yəni özündə bir neçə əvəzsiz

dəyəri birləşdirən şəxsiyyət tapmaq çətindir. Dövlət adamı, ictimai xadim, doğru din və tarix şüuruna sahib, yetkin nəzəri biliyi, ədəbi düşüncəsi və ömür yolunun hansısa anına şəxsiyyətini əzdlənməmiş bir insanın üzərində ödənilməsi mümkün olmayan haqqını tanıtım mübarizəsinə girdi. Bunu şüarlarla, çağırışlarla etmədi, əsərlərini, fikirlərini tarixin, arxivlərin tozlarında təmizləyərək düşünməmiş, öyrənməmiş üçün qarşımıza qoydu. Məhəmmədəmin Rəsulzadənin tapılması mümkün olan bütün irsini topladı, yeni əlifbaya çevirdi, şərh etdi, nəşr etdi, təbliğ etdi. Düşündükmü, öyrəndikmi, fərq etməzdi, bu Onu ümitsizləşdirərək işindən, hədəfindən ayırmadı, “məne qiymət verin!” deyərək çığır-bağır salmadı, sanki hər dəfə Rəsulzadənin yeni cildi nəşr olunanda özü-özünə özündən razılıq yaratmayacaq qiymətlər qoymağa başlayırdı. Daha bir şeylər tapmaq, daha bir şeyləri tanımaq, dayanmadan, durmadan çalışmaq üçün bu qiymətləndirmə forması bəlkə də bitməyən, tükənməyən enerji qazandırırırdı Ona. İnsanın özünün özünə qoyduğu qiymətdən obyektiv hansı meyar ola bilər ki? O zaman özünü Həsər edə bilirsən ki, başqalarının qiymətləndirməsinə aldanmırsan, aludə ol-mursan, tamarzı qalmırsan.

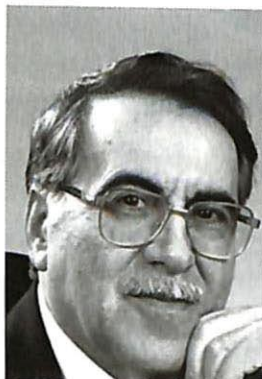
Ötən il Azərbaycanın xilaskarı və haqqını hələ də görməzdən gəldiyimiz Nuri Paşa ilə bağlı bir tədbir keçirəndə, irəliləyən yaşını nəzərə alaraq iştirakını düşünməsəm də, hörmət əlaməti olaraq belə bir tədbiri keçirəcəyimizi zəng edərək bildirdim. Hamıdan öncə gəlmişdi. Bakının işğaldan azad olması hadisəsi ilə

bağlı o qədər dəyərlə çıxış etdi ki, hər kəsi aydın zəkası ilə heyrat içində buraxdı. Xüsusilə də 1919-cu ildə ingilislər tərəfindən Batumda həbsdə saxlanan və edam cəzasına məhkum edilən Nuri Paşanın Azərbaycan hökumətinin göndərdiyi komandoslar tərəfindən qaçırılmasının detallarını çatdırması hamının marağını çəkdi. Tariximizin birinci müstəqillik dövrünə bu qədər tükənməz sevgi daşıyıcısı olan bu cür tədqiqatçının varlığına necə sevinməyəsən?

Ona görə də hər gün titullarını, vəzifələrini qoruyucu paltar kimi əyninə geyib daşıyan, həm də dövlətdən, cəmiyyətdən qayğı, pul, fəxri xiyabanda yer gözləyən personalarla müqayisədə, 90 yaşının həndəvərində belə, öz haqqını unudaraq Rəsulzadənin, Həsən bəy Zərdəbinin, Üzeyir bəyin və daha kimlərin haqqını qaytarmağımızın vacibliyini bizlərə xatırladan Şirməmməd müəllimin obrazını daha aydın görə bilirsən. Məhz aydın görə bildiyim Şirməmməd Hüseynov obrazı, azsaylı Azərbaycan Aydınının obrazıdır.

QİBTƏ EDİLƏCƏK ŞƏXSİYYƏT

*Aqşin BABAYEV,
filologiya elmləri doktoru, professor*

Şirməmməd müəllimin yetirmələri, yəni qəzet və jurnallarda, agentliklərdə, radio və televiziya kanallarında çalışan qələm sahibləri, eyni zamanda onun nəfəsi ilə pərvəriş tapmış, ali məktəblərdə jurnalistikadan dərs deyən müəllimlər bircə gün işə çıxmasalar, inanın ki, Azərbaycan jurnalistikası iflic olar. Şirməmməd Hüseynov bir-neçə jurnalist nəslinin pasıbanı olub. Hətta onun dərs dediyi tələbələri içərisində jurnalistikamızın veteranları olan təqaüdçülər də var.

Amma, maşallah olsun, Şirməmməd müəllim həmişə olduğu kimi, bu gün də yorulmadan çalışır, yeni jurnalist kadrlarının hazırlanmasında var qüvvəsini sərf edir, tələbələrə təkcə jurnalistikanın sirrlərini deyil, həm də insanlığı öyrədir.

Mən həmişə Şirməmməd müəllimin pedaqoji fəaliyyəti ilə yanaşı, onun bir tədqiqatçı-alim kimi yazdığı əsərlərə, nəşr etdirdiyi saysız-hesabsız kitablara baxanda heyran edirəm. Bu qədər məhsuldarlıq, bu qədər enerji hardandır. M.Ə.Rəsulzadə irsinin öyrənilməsində, mətbuat tariximizin təhrif olunmuş qaranlıq səhifələrinə işıq salınmasında professor Şirməmməd

Hüseynovun xidmətləri həqiqətən misilsizdir. ("Professor" kəlməsini yazanda düşündüm ki, bu söz Şirməmməd müəllim üçün kiçik elmi addır. Onsuz da bizlər, yəni jurnalist-tədqiqatçılar Şirməmməd müəllimə akademik kimi baxırıq. Bu ad ona verilsə də, verilməsə də.)

Mən bir neçə il "Təfəkkür" Universitetində Şirməmməd müəllimin rəhbərlik etdiyi "Jurnalistika" kafedrasının müəllimi olmuşam. Onunla üzbəüz oturub söhbət etməyin özü bir aləmdi. Möhkəm hafizəyə, ensiklopedik biliyə malik, təkcə mətbuat tariximizin yox, ümumiyyətlə Azərbaycanın XX əsr salnaməsinin canlı şahidi olan Şirməmməd müəllimin zəngin həyat təcrübəsindən doğan söhbətlərini dinləmək səadəti mənə də nəsib olub.

Mən Şirməmməd müəllimdən çox şey öyrənmişəm. Bunlardan ən başlıcası təmizlikdir. Müəllim-tələbə münasibətlərində müəllim adını billur təmizliyinlə qorumalısan. Bir də müəllimdə ən vacib keyfiyyət obyektivlikdir. Müəllim həmişə, hər yerdə obyektiv olmalıdır. Bu iki xüsusiyyəti Şirməmməd müəllim həmişə yüksək qiymətləndirir.

Şirməmməd müəllimlə bağlı deməyə sözüm çoxdur. Bir dəfə imtahanlardan sonra kafedraya gələndə laborant mənə dedi ki, II kurs tələbələri Şirməmməd müəllimin adına ərizə yazıb sizi tərifləyiblər və xahiş ediblər ki, gələn semestrə də onlara dərs deyəsiz. Elə bu vaxt Şirməmməd müəllim otağa daxil oldu və laborantın əlindəki ərizəni görüb söhbətin nədən getdiyini bildi və təbəssümlə dedi:

-İmtahan vərəqəsinə baxdım. Elə bildim hamıya

“əla” qiymət vermişən, ona görə tələbələr səni tərifləyirlər. Gördüm yox, “kafi” alanlar da var. Səni təbrik edirəm.

Şirməmməd müəllimin bir xüsusiyyəti də var. Təmtəraqı sevmir. Yadımdadır, onun 75 illik yubileyi qeyd olunanda dostum Yusiflə (Şirməmməd Hüseynovun qardaşı oğlu) Bakı Dövlət Universitetinə gəldik. Yubiley tədbiri jurnalistika fakültəsinin dekanının otağında keçirilirdi. Təəccüb etdim. Niyə axı bu tədbir universitetin akt zalında keçirilməyir? Sonra bildim ki, Şirməmməd müəllim özü qoymayıb. Amma onun 80 illik yubileyini Universitet rəhbərliyi, Şirməmməd müəllimin etirazına baxmayaraq, böyük bir zalda qeyd etdi. Bu yubileydə Şirməmməd müəllimin, salona toplaşanları həm güldürən, həm də heyrtləndirən çıxışını heç zaman unutmuram.

İndi isə səbrsizliklə Şirməmməd Hüseynovun 90 illik yubileyini gözləyirəm. Çox istərdim ki, bu yubiley respublika miqyasında keçirilsin. Özü də böyük təntənə ilə! Çünki, Şirməmməd müəllim hər cür tərifə və ən yüksək adlara layiq bir şəxsiyyətdir.

Mən bu əziz gündə hamıdan çox sevinən bir ailəni-Şirməmməd müəllimin ailəsini, onun həyat yoldaşı, həmkarımız Ülkər xanımı, öz zəkası ilə uca zirvələrə yüksələn qızları Fərəh xanımı, Lalə xanımı və dostum Yusifi ürəkdən təbrik edirəm.

Əzizlərim! Siz yer üzünün ən xoşbəxt insanlarını. Çünki, siz Şirməmməd müəllim kimi qibtə ediləcək bir şəxsiyyətin ailəsinə mənsubsunuz. Gün o gün olsun ki, Şirməmməd müəllimin 100 illiyini bayram edək, İnşallah !

CANLI ƏFSANƏLƏRDƏN BİRİ

Sabir RÜSTƏMXANLI
Xalq şairi, millət vəkili

Mənim nəzərimdə yaxın tariximizin canlı əfsanələrindən biri-jurnalistikamızın ağsaqqallarından olan görkəmli alim, pedaqoq, mətnşünas, araşdırıcı, BDU-nun professoru Şirməmməd Hüseynovdur.

Şirməmməd müəllimə böyük sayğı və ehtiramımın hardan başlandığını düşünəndə maraqlı bir hadisə düşür yadıma.. Universitetin filologiya fakültəsinin əlaçı və fəal tələbələrindən olduğuma görə dekan müavini Şirməmməd müəllimlə arada səmimi münasibətlərimiz vardı.

Ədəbiyyat dərnəklərindən tanıdığım, orda çoxqun çıxışlar edən Abbas adlı bir yoldaş bir gün mənə yaxınlaşıb “Sənə bir işim düşüb” dedi. Abbas jurnalistikada oxuyurdu, arada ciddi bir yaxınlığımız da yoxdu, nə işi düşə bilərdi mənə? “Buyur!” dedim. Onun xahişi məni təəccübləndirdi. “Şirməmməd müəllim mənə qiymət vermir, heç kimi də eşitmir. Səni xətrini istəyir, bəlkə mənim xahişi edəsən. Tələbələrə qarşı daha diqqətlidir, səni eşidər!” “Müəllimləri də eşitmirsə mənim deməyimin nə faydası?” deyib boyun qaçıрмаğa çalışdım.

Abbas əl çəkmədi.

Axırda məcbur edib, utana-utana Şirməmməd müəllimdən Abbasa qiymət yazmasını xahiş etdim.

Mənim bu ərkim və cəsarətimdən əsəbiləşmədi, ancaq söhbətə xitam verən bir şəkildə “O mümkün deyil!” dedi.

Mən də əl çəkmədim: “Niyə?” deyə soruşdum və Şirməmməd müəllimə Abbasi niyə müdafiə etməyimin səbəblərini izah etməyə çalışdım! “Dərnəkdən tanıyıram, millətini sevən, qeyrtəli oğlandır.”

Şirməmməd müəllim “Sənin öz yoldaşının xahişini eləməyə pis baxmıram. Ancaq öyrənməsə qiymət verməyəcəyəm. Yadında saxla, nə qədər qeyrətli olur olsun, savadı, biliyi yoxsa bir gün biqeyrət olacaq. Qeyrətini göstərmək üçün gərək ağılı, biliyi olsun, yoxsa hər yerdə burnundan vurub oturdacaqlar yerində, yavaş-yavaş olacaq gözüqıpq, biqeyrət.”

O qədər dəqiq bir yanaşma idi ki, heç nə deyə bilməzdin. Təşəkkür edib ayrıldım. Şirməmməd müəllim bir neçə sözlə biliyin, elmin əhəmiyyətini necə gözəl anlatmışdısa, o sözlər həmişəlik həkk olundu yaddaşıma. Aradan uzun illər keçsə də onun sözünü unutmamışam və dəfələrlə misal çəkmişəm. Boş “mən qeyrətliyəm, vətənim sevirəm” deməklə düşməni qabağına çıxmaq olmaz. Cəbhənin öz silahı var, dialoqun, masa arxasında, kürsüdə aparılan fikriri savaşınnın öz silahı. Ağıl və bilik silahı!

O söhbətlə mən Şirməmməd müəllimi özüm üçün kəşf etdim və mənə dərs deməsə də həmişə müəllim

ehtiramı göstərdim ona.

Bilirəm ki, aramızdakı bu söhbəti o da unutmayıb.

Universitetin IV kursundan “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzetində işləməyə başladım. Dünənki müəllimlərimin bir çoxunu ayrı müstəvidə - müəllif kimi gördüm, auditoriyada böyük görünənlərin bir çoxunun araşdırmaçı və müəllif kimi cılızlığına təəccübləndim, münasibətlərdə çox yaxınlaşmalar-uzaqlaşmalar oldu. Bəzi müəllimlərimi unuttum, ancaq Şirməmməd müəllim daim öz ucalığında, obyektivliyində qaldı. Universitet müəllimi ləyaqətini daim qorudu və tələbələrin sevimlisi olmaq statusunu illər uzununu, bu günə qədər qoruya bildi. Cəsarətli vətəndaşlıq mövqeyinə, sözünü hər yerdə mərdi-mərdanə demək bacarığına, şəxsiyyət bütövlüyünə görə sevdiyim insanlardan birinə çevrildi.

Sonra qəfildən bizim arzuladığımız günlər gəldi; hamının gözünün qabağında SSRİ, “Tutanik” gəmisi kimi, göz görə-görə suyun dibinə getməkdəydi. Lakin hər bir ağıllı adamın gördüyü bu labüdü sonluq da bir çoxlarını ayılda bilməmişdi; “bu boyda imperiya dağıla bilməz, sus, birdən XII Qızıl Ordu gələr, nəslimizi kəsər” psixologiyasıyla yaşayan və düşüncələr çox idi.

Real vəziyyəti görən, sonucun nə olacağını düşünmədən həqiqəti deyən az ziyalı vardı ortada; onlardan biri də Şirməmməd Hüseynov idi.

1989-cu ildə mənim bərpa etdiyim və əsrin sonunda Azərbaycan milli, demokratik mətbuatının ilk qaranquşu olan “Azərbaycan” qəzeti o illərdə bir məhək dşşıydı. Bir çoxları qorxularından qəzetə yaxın düş-

mürdü, ünvanıma yüzlərlə alqış dolu məkubla yanaşı ölüm hədələri də gəlirdi; belə vaxtda Şirməmməd müəllim bizim ən ürəkli və ardıcıl müəlliflərimizdəndi. O mətbuat tarixi, Məmməd Əmin Rəsulzadənin fəaliyyəti, 1930-cu illərin qanlı repressiyaları ilə bağlı çox dəyərli yazılar yazır, böyük milli əhəmiyyəti olan sənədləri ortaya çıxarırdı.

Qədim ədəbiyyatımız bir yana, XIX-XX yüzillərin mətbuatını diqqətlə oxuyub incələyən alimlərimizin, mətnşünasların sayı get-gedə azalır.

Belə bir dövəmdə Şirməmməd müəllim bütün enerjisini Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin (1918-1920) və ona qədər ki, demokratik mətbuatın araşdırılmasına, mətnlərin bərpasına və çapına verdi. Xüsusən milli ideologiyamızın liderlərindən, cümhuriyyətin qurucularından biri olan Məmməd Əmin Rəsulzadənin bir çox əsəri məhz onun qeyrəti, inadkarlığı ilə aşkarlanıb mətbuat səhifələrinə çıxarıldı.

Məmməd Əmin Rəsulzadə irsi çox zəngin və çox-tərəflidir. Onun toplanması və nəşri bir elmi institutun işidir. Lakin Şirməmməd Hüseynov bu işlə on illər boyu təkbəşinə məşğul olmuşdur.

Rəsulzadənin Türkiyə mətbuatındakı əsərlərini toplayan əziz dostumuz Əli Yavuz Akpınarla Şirməmməd müəllimin bu sahədəki xidmətləri əsil alim qəhrəmanlığıdır.

Şirməmməd müəllim sadıq dost və gözəl insandır. Bu baxımdan onun unudulmaz xalq şairimiz Bəxtiyar Vahabzadə ilə dostluğu sözümün təsdiqidir. Bəxtiyar

müəllimin Bakıdakı və Şəkidəki evlərində ən çox və ardıcıl gördüyüm ürək sirdaşlarından biri Şirməmməd müəllim idi. Bütün söhbətlərinin başında da Vətən, Millət, Azadlıq, Ədalət, milli problemlərimizin həlli və s. dayanırdı

Şirməmməd müəllimi heç vaxt, heç yerdə soyuq, biganə, ürəksiz, cəsarətsiz danışan görmədim. Həmişə ən vacib, ən yaxşı bildiyi şeylərdən, ən əsası millətin tale məsələlərindən danışır. Buna görə də yüksək səsle və cəsarətlə danışır.

Məncə onun uzun və şərəfli yaşamağının bir səbəbi də budur.

AZAD SÖZÜN TƏRƏFDARI

*Şamil VƏLİYEV,
filologiya elmləri doktoru, professor*

Azərbaycanın ictimai həyatı və elmi-pedaqoji fikir tarixində elə şəxsiyyətlər var ki, onları yenidən xalqa tanıtmıq, işi və əməlini örnək bilərək arzularına, irsinə varis olmaq son dərəcə vacibdir. Bu vaciblik yalnız fərdi səciyyə daşımır, həm də ictimai əhəmiyyəti ilə dəyərlidir. Doğrudur, bizim xalqın belə bir deyimi var ki, «görünən dağa, şəhərə, kəndə bələdçi nə lazım?». Lakin uzaq və yaxın tarix sübut edir ki, xalqla bağlı yaşanan ömürlərin təcrübəsinə zaman-zaman yenidən qayıtmaq, doğru yolu ona istinadən müəyyənləşdirmək lazımdır. Görkəmli Azərbaycan mətbuatşünası, çağdaş ictimai və humanitar elmimizin ağsaqqalı, elmi-siyasi fikrimizin obyektivlik meyarı kimi tanıdığımız professor Şirməmməd Hüseynovun çoxşaxəli axtarırları, zəngin həyat təcrübəsi buna parlaq nümunədir. Şirməmməd müəllimin epitetlərdən çox da xoşlanmadığını bildiyimizdən onun ömür yoluna qısa nəzər salmağı məqsədəuyğun hesab edirəm.

Şirməmməd Ağaməmməd oğlu Hüseynov 17 dekabr 1924-cü ildə Şəki şəhərində anadan olmuşdur. 1940-cı ildə Şəki şəhərində 2 nömrəli orta məktəbi bitir-

mişdir. 1941-1943-cü illərdə Şəki 2 illik Müəllimlər İnstitutunun Fizika-riyaziyyat fakültəsində oxumuşdur.

1943-cü ilin mart ayından 1944-cü ilin iyun ayınadək Zaqatalanın Varxian, Şəkinin Aşağı Göynük və Oxut orta məktəblərində fizika-riyaziyyat müəllimi işləmişdir. 1944-cü ilin iyunundan 1945-ci ilin avqustuna qədər isə «Nuxa fəhləsi» qəzetində ədəbi işçi kimi çalışmışdır.

1945-1950-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Universitetinin Filologiya fakültəsinin Jurnalistika şöbəsində təhsil almış, universiteti fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir.

1947-ci ilin aprel ayından 1950-ci ilin sentyabr ayına qədər ADU-nun «Lenin tərbiyəsi uğrunda» qəzetində redaktor müavini işləmişdir. 1948-1950-ci illərdə «Azərbaycan müəllimi» qəzetində şöbə müdiri vəzifəsində çalışmışdır.

1950-1954-cü illərdə M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin Jurnalistika fakültəsinin aspiranturasında təhsil almışdır. 1954-cü il iyunun 25-də M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin Jurnalistika fakültəsinin Elmi Şurasında, MDU Mətbuat tarixi kafedrasının müdiri, professor A.Portyankinin rəhbərliyi ilə namizədlik dissertasiyasını müdafiə etmişdir.

1954-1961-ci illərdə Filologiya fakültəsi Jurnalistika kafedrasının baş müəllimi, sonra dosenti işləmişdir. 1962-1969-cu illərdə ADU Filologiya fakültəsinin dekan müavini olmuşdur.

1970-1976-cı illərdə ADU, Jurnalistika fakültəsinin dekanı, 1976-1980-ci illərdə mətbuat tarixi və ideo-

loji iş metodları kafedrasının müdiri olmuşdur.

1971-1982-ci illərdə SSRİ Ali Təhsil Nazirliyi jurnalistika üzrə elmi-metodiki şurasının üzvü, 1976-1979-cu illərdə SSRİ Jurnalistlər İttifaqının sovet mətbuatı, televiziya və radiosu tarixinə, nəzəriyyə və təcrübəsinə dair əsərlərin ümumittifaq müsabiqə komissiyasının üzvü kimi fəaliyyət göstərmiş. Hazırda, ömrünün 85 illik müdriklik çağında öz doğma universiteti, fakültəsi və kafedrasında zəhmətkeş və məhsuldar bir professor kimi yenə sıramızdadır, işi və əsərləri ilə gəncliyə örnək bir həyat yaşamaqdadır.

Mən Şirməmməd müəllimin auditoriyada dərs dediyi tələbələrdən olmamışam. İlk tanışlığımız M.F.Axundov adına kitabxananın arxiv şöbəsində olub. O zaman superdövlət olan SSRİ dağılmamışdı və arxivlərdə «açılmamış səhifələr»in, «tam məxfi» qurifi ilə saxlanan materialların qeyri-adi, bir qədər də romantik cazibəsi vardı. Şirməmməd müəllimin şövq və zövqlə, həssaslıq, səriştə və səliqə ilə həmin materiallar üzərində işləməsi, seçim və təhlil meyarları məndə böyük rəğbət yaratdı. İndi milli-ictimai fikrimizin, jurnalistikamızın patriarxı kimi tanıdığımız Şirməmməd müəllim o gündən «Həqiqət və ədalət carçısı» (1988), «M.Ə.Rəsulzadə», Əsərləri, I cild (1992), «Müstəqilliyin çətin yolu... Biz hara gedirik?» (1996), «M.Ə.Rəsulzadə», Əsərləri, II cild (1999), «M.Ə.Rəsulzadəyə qarşı böhtan kampaniyasının arxasında kimlər durur?» (B.Vahabzadə, C.Həsənli, N.Yaqublu ilə birlikdə) (1998), «Mənəvi irsimiz və gerçəklik» (2004), «Milli

haqq və ədalət axtarışında» (2004), «Nravstvennoe nasledie i sovremennostg» (2007), Publiüistiçeskoe nasledie i sovremennostg» (2007), «Mətbu irsimizdən səhifələr» (2007), «Müstəqilliyin çətin yolu... Real-lıqlar, düşüncələr» (2009), «M.Ə.Rəsulzadə – Azərbaycanda Milli hərəkət. Naüionalgnoe dvijenie v Azerbaydjane» (2009) kimi çoxsaylı kitabları, məqalələr toplusu, transliterasiya materialları, elmi-nəzəri və publisistik yazıları, tərcümələri, dərslik və dərs vəsaitləri ilə yalnız öz çevrəsinin deyil, bütövlükdə Azərbaycan xalqının diqqət mərkəzində oldu. Buna o yalnız adı çəkilən əsərləri ilə, ardıcıl radio-televizion çıxışları, yetişdirdiyi istedadlı jurnalist tələbələri ilə deyil, həm də Sovet hakimiyyəti illərində milli düşüncə üzərində professor Cahangir Məmmədlinin dediyi kimi «ideoloji cərrahiyyə» aparıldığı bir dövrdə doğrunun, həqiqətin, azad sözün tərəfdarı olması, materializm metodologiyası əvəzinə azərbaycançılığın prinsiplərini qoruması ilə nail ola bildi.

Doğrudur, Şirməmməd müəllimin Sovet hakimiyyəti illərində çoxmillətli sovet jurnalistikası, Azərbaycan bolşevik mətbuatı ilə bağlı bu və ya digər əsərləri, məqalələri də var. Lakin o da faktdır ki, işin rəsmi tərəfinə əməl etsə də, Azərbaycanda sovet totalitar rejiminin ideoloji kursunun aradan qaldırılmasında professor Şirməmməd Hüseynov tələbəsi olan çoxsaylı jurnalistlər ordusu ilə birgə çalışır, özünün gənclik entuziazmı ilə onların yolgöstərəni olmaq haqqını qoruyurdu. Hələ sovet hakimiyyəti illərində dissident

düşüncələri ilə tələbələrinə gələcək milli istiqlal duyğusu aşıl原因an Şirməmməd müəllimin eyham və rep-likaları belə bəs edirdi ki, yeni dövr jurnalistlərinin «zəka səltənətində» azadlıq şamını yandırmaq mümkün olsun. Həmin illərin şahidi Cahangir Məmmədlinin bir xatirəsinə diqqət yetirmək kifayətdir. O yazır:

«Sovet dövründə «Kollektiv sosializm yarışını genişləndirərək dövlət planını ikiqat yerinə yetirmişdir» tipli dəbdə olan basmaqəlib jurnalist cümləsinə qarşı Şirməmməd müəllim hələ o zaman tez-tez deyirdi: «Bu sosializm yarışını çox genişləndirib, axırda partladacaqlar». Auditoriyada «Sovet adamı» anlayışının absurd-lüğünü sübut edirdi. Ədəbi ictimaiyyətin, tarixçilərin vəsf etdiyi «26-ların» Azərbaycana vurduğu zərbələri üstüörtülü ehyamlarla bizə çatdırırdı. Mətbuat tarixini, mədəniyyət tarixini Təbrizdən başlayırdı, mühacirət mətbuatının yaradıcılarından söz açırdı».

Şirməmməd müəllim sözün həqiqi mənasında böyük universitet təəssübkeşidir. Universitet təhsilini cəmiyyət və dövlətin əsaslarından sayır, bunu informasiyalı və azad vətəndaş cəmiyyətinin təməl faktoru bilir. Azərbaycanda bir neçə mühüm intellektuallar məkanı, elm və təhsil ocağı var. Onlar ölkənin simasını müəyyən-ləşdirəcək qədər əhəmiyyətli və bunların sırasında Şirməmməd müəllim «Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin oğul yadigarı» (Abel Məhərrəmov) olan BDU-ya, onun təəssübkeşlərinə doğma övladları kimi yüksək qiymət verir, onlarla fəxr edir, onlara güvənir...

Şirməmməd müəllimin yaradıcılıq uğurları, kim-

liyi, xarakter və şəxsiyyəti barədə onu tanıyanlar böyük həvəs və qürurla saatlarla danışa bilər. Fikrimcə, bun-ların içindən seçim etməli olsa qədrli professor Qulu Xəlillinin fikirləri ilə kifayətlənmək olar. O deyirdi:

«Əzizim Şirməmməd!!

Sənin şəxsində, hərəkət və əməllərində öz istək və arzumun təcəssümünü görürəm. Axı indiki şəraitdə bu cür bütöv və saf xarakterə malik olmaq Suvorovun Alp dağlarını yarmasından heç də asan deyildir. Mənə elə gəlir ki, bu cür xarakterə sahib olmaq böyük qəhrə-manlıqdır, xüsusi istedad əlamətidir, insanlığın nəcib arzularına çatması üçün uzaq-uzaq məsafəsini xeyli ix-tisara salmaqdır. Burada Çernişevskinin Raxmetovu yadıma düşür. Böyük mütəfəkkir yazır ki, Raxmetov kimi adamların yolu şəxsi sevinclər üçün kəsib olsa da, şərəflidir: «Bəli onlar pis adam deyillər. Onlar azdır, lakin bütün insanların həyatını çiçəkləndirən onlardır. Onlarsız bu həyat çürüyərdi, turşuyardı. Onlar azdır, lakin onlar bütün insanlara nəfəs verirlər, onlarsız in-sanlar boğulardılar. Namuslu və xeyirxah insanlar kütləsi böyükdür, Raxmetov kimi adamlar isə azdır. Lakin namuslu və xeyirxah insanların arasında onlar çayın ətri, gözəl şərabın atəsidir. Kütlənin qüvvəsi və gözəlliyi onlardır. Onlar ən yaxşı insanların yaxşısıdır, mühərriklərin mühərrikidir, dünyanın canının canı, cövhərinin cövhəridirlər». Mən heç mübaligə etmədən, qəlbimə heç bir qara hiss yaxın qoymadan sən Şirməmməd Hüseynovu da tərəddüdsüz, bu cür adamlardan, müasir raxmetovlardan biri sayıram. Madam ki, belədir,

onda yalançılığa, riyakarlığa, dələduzluğa, çirkaba, üfunətə, ikiüzlülüyə, yaltaqlığa... qarşı mübarizədə məni də özünə çiyin-çiyinə gör. Arzu edirəm ki, bu şərəfli işdə sevinc və xoşbəxtlik, nəşə və müvəffəqiyyət daimi yol yoldaşın olsun!»

Şirməmməd müəllim abidə nəşrlər müəllifidir. Bu nəşrlər unudurulan, yaddan çıxan, «ideoloji cəhətdən zərərli» sayılan, lakin çağdaş Azərbaycan milli jurnalistikasının guşə daşları olan nəşrlərdir. O həmişə deyir ki, Azərbaycan jurnalistikasının mükəmməl tarixşünaslığını yaratmaq üçün yad və ögey mənbələrdən daha çox milli arxiv mənbələrinə, öz tarixi qaynaqlarımıza və təcrübə materiallarımıza müraciət etmək lazımdır. Elə buna görə də milli jurnalistikanın təməl faktorlarını səbrlə, diqqətlə yenidən, müasir metodologiya ilə araşdırır, Azərbaycan mətbuatı və jurnalistikası, habelə ədəbiyyat və mədəniyyətinin, ictimai-siyasi fikir tariximizin bütöv panoramını olduğu kimi işıqlandırmağı məqsəd və vəzifə bilir. Şirməmməd müəllim bu haqqa uzun illərin zəhməti nəticəsində qazandığı «Azərbaycan mətbuatının canlı ensiklopediyası» olmaqla layiqdir.

Şirməmməd müəllim azad sözün, doğrunun tərəfdarıdır. Buna görə də onun üçün mövcud ictimai-siyasi fikirlər polifoniyasında sağın, solun, liberalın, radikalın, sosialistin, kommunistin sözü və doğrusu deyil, ümum-milli dəyəri və elmi-tarixi statusu olan sözün və doğrunun qiyməti hər şeydən ucadır. Elə həmin səbəbdəndir ki, Şirməmməd Hüseynov indiyə qədərki elmi axtarış və yaradıcılıq fəaliyyətində tarixin dərslərinə ardıcıl

maraq göstərib, ayrı-ayrı fakt, hadisə, problem və şəxsiyyətin haqqında məhz doğruların ortaya qoyulmasına, ictimaiyyətə çatdırılmasına üstünlük verib. Onun çoxsaylı və müxtəlif janrlı əsərləri bu fikri təsdiqləməkdədir. Elə həmin səbəbdəndir ki, indiki yaş və təcrübə zirvəsindən milli mətbuat və jurnalistika tariximizə boylanarkən tarixi həqiqətlərin bütövlüyü, obyektivliyi prinsipinə əməl edir, yalnız keçmiş tarixi öyrənmək deyil, həm də gələcək tarixə bütöv, doğru həqiqətlərin çatdırılmasını vacib sayır. Çünki bilir ki, doğruların dili uzun olur və doğru söz qızıl kimi bir şeydir, sürtdükcə parıldar.

Müasir müstəqillik mərhələsi başlayan gündən deyil, hələ sovet hakimiyyəti və senzurasının hökm-fərma olduğu zamanlarda intibah səciyyəli XIX əsrin sonu - XX əsrin əvvəlləri haqqında, milli mətbuat «bumu» haqqında tələbələrində tam təfərrüatlı təəssürat yaradan Şirməmməd müəllim indi həmin illərin unudulmuş, yaddan çıxmış, qadağan edilmiş həqiqətləri üzərinə işıq salır, ayrı-ayrı milli-tarixi şəxsiyyətlərimizin mətbu irsini gənclik şövqü və zövqü ilə araşdırır, klassiklərimizin «tam külliyatı»nın irs-varislik prinsipləri və akademik nəşr tələbləri ilə yeni nəslə çatdırılmasına böyük önəm verir. Bu mənada Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin əsərlərinin iki cildini və Üzeyir Hacıbəylinin «Nəşrlərdə kənarda qoyulmuş mətbu əsərləri», «Redaktə və ixtisar olunmuş əsərləri»ni yenidən nəşrə hazırlaması həmin akademizm təşəbbüsünün parlaq göstəricisidir. Azərbaycan jurnalistikasının klassikləri və milli mət-

buatın tarixini araşdıranların əksəriyyəti kimi professor Şirməmməd Hüseynov da «həqiqət bizi varlı etməyəcək, lakin o bizi mütləq azad edəcək» - fikrinə böyük ehtiramla yanaşır, azad sözün tərəfdarı olmağı ömrünün məramnaməsi sayır.

Söz o zaman azad olur ki, həqiqəti ifadə edir. Haqqı söyləməyn söz azad deyil. Yalnız doğruları göstərən söz cəmiyyət tərəfindən qiymətləndirilir, ictimai şüura təsir göstərir, ümumxalq rəyini formalaşdırmaq gücünə malik olur. Belə olanda azad söz insan oğlu və cəmiyyətin təəssübünü çəkən hər bir vətəndaş üçün həyat, yaşam vasitəsinə çevrilir. Çünki bətnində doğrular, həqiqətlər gəzdirən azad söz insan və cəmiyyət həyatının rifahı, asudəliyi, xoşbəxtliyi üçün ən mühüm vasitədir. Görkəmli Azərbaycan mütəfəkkiri, ictimai xadim və jurnalisti Əli bəy Hüseynzadənin dediyi «həqiqətin də dadı və ləzzəti var» kəlamı məhiz həmin düşüncədən qaynaqlanır. Bunu isə yalnız ömrünü azad söz və fikir axtarışında keçirənlər bilir. Çünki həmin insanlar cəmiyyəti, xalqı, vətəni və

dövləti üçün yaşamaq istedadının daşıyıcılarıdır. Belələri dünyada az deyil, Azərbaycanda da var, olub və olacaq. Lakin təəssüflər olsun ki, onlar zamanın bütün dövrlərində azlıq təşkil edir, «titanik əzablar çəkməyə məhkumluq həyatı» yaşayırlar. Bununla belə onlar həm tarixdə yaşayır, həm də özləri tarixi yaşadır, tarix yaradır və tarixi canlandırmaqdan həzz alırlar. Qocaman müəllimimiz, ustadımız Şirməmməd Hüseynov kimi...

ŞİRMƏMMƏD MÜƏLLİMİN “ŞİNEL”İ

*Əflatun AMAŞOV,
Azərbaycan Mətbuat Şurasının sədri*

Son günlər həmkarlarım və qələm əhli ilə söhbətlərimin çoxunda söz-sözü çəkərək Şirməmməd müəllimin üzərinə gəlir. Yəqin ki, yubiley əhvali-ruhiyyə-sindədir. Ölkə jurnalistlərinin ağsaqqalı, Bakı Dövlət Universitetinin professoru 90 yaş ərəfəsindədir. Onun yüzü də aşıracağına əminik. Minlərin xeyir-duası müqabilində bu nədir ki... Tanınan, üzde olan, hətta hələ uğurlara imza atmayan jurnalistlər sanki sözləşiblər kimi, söhbətin əvvəlində, ya sonunda şəstlə vurğulayırlar: Biz Şirməmməd müəllimin “şinel”indən çıxmışıq.

Tələbəliyimin bir hissəsi Vətəndən uzaqlarda keçdiyindən, Şirməmməd Hüseynovun müəllim, dekan, kafedra müdiri işlədiyi universitetlərdə mühazirələrini dinləmək xoşbəxtliyi mənə nəsib olmayıb. Bu üzədən, yaxından müşahidə etmədiyim, daxilinə nəzər salmadığım həmin “şinel”in parametrlərini, xüsusiyyətlərini yalnız nəzəri cəhətdən xəyalımda canlandırıram. Bu zaman istər-istəməz milli jurnalistikamızın korifeyi Mirzə Cəlilin Azərbaycan ictimai mühitinə səmimi etirafıla təqdim etdiyi zərb-məsələ çevrilən sözləri yada

düşür: “Biz Qoqolun “Şinel”indən çıxmış””. Bu bir cə cümlə bəs edib ki, hətta Qoqolu tanımayanlar belə klasik rus yazıçısını görkəmli şəxsiyyət kimi qəbul edələr. Söhbət öz ustadlarımızın üzərinə gələndə isə məsələ qəlizləşir. Çox vaxt susuruq, duruxub qalırıq, böyük-lərimizi sağlıqlarında olduqları kimi qiymətləndirmək-də çətinlik çəkirik. Toz-torpaqlı, yamaq götürməyən, nimdaş “Şinel” sahibini Vətənimizdə şöhrətləndirən-lərin özləri, nədənsə, belə diqqətdən uzun müddət kə-narda qalırlar.

Bəlkə də bu müqayisə kimlərə məqbul görün-məyəcək. Zənnimcə, Şirməmməd müəllimin “şinel”i bütün yadelli nümunələrlə müqayisədə mənə daha möhkəm, yaraşlıq və geniş görünür. Çünki bu “şinel” demokratiya havalıdır. Şirməmməd müəllim mü-hazirələrində də, bəynəlxalq şərhçi kimi çıxışlarında da, publisistik yazılarında da, adi həyatda da haqqı nahaqqa vermədiyi, boğazdan yuxarı fikirlər söyləmədiyi, həqiqəti həmişə, hər yerdə gözün içinə dik dediği, bəzilərinin sərtlik kimi qiymətləndirdiyi xasiyyətində daxilən humanizm, xeyirxahlığa səxavətlə yer ayırdığı üçün belə qənaətdəyəm. Gəlin görək bu “şinel”dən kimlər çıxmayıb?! Adları sadalamağa kifayət qədər vaxt və hövsələ gərəkdir. Bir də qorxuram inciyənlərin sayı çox olar. Yalnız onu deyə bilərəm ki, bu “şinel”in istisinə qızınanlar, ondakı hikmət dünyasından, xəzi-nədən pay götürənlər ad-sanından, tutduğu mövqedən asılı olmayaraq peşə prinsiplərini sədaqətlə qoruyan layiqli vətəndaş kimi tanınırlar. Duruş gətirməyənlər də

tapılır. Bunu da təbii saymaq olar. Çünki hər jurnalıs-tika fakültəsində oxuyanın alnına jurnalist olmaq yazılmışdır...

Bəzən düşünürəm ki, mən də dəfələrlə Şirməmməd Hüseynov məktəbinin müdavimləri ilə bir sırada əyləşib onun şirin ləhcəli düzümlü-biçimli, həm də cəsarətli mühazirələrini, valideyn nəsihətlərinə bənzər söhbət-lərini dinləmişəm. Bütün bunlar romantik təxəyyülün təsvirləri olsa da, müasir jurnalistikamızda Şirməmməd Hüseynov məktəbinin mövcudluğunu kimsə dana bil-məz. Bu məktəbin sonadək müdavimi olmaq, necə deyirlər, hər jurnalistin işi deyil. Dərs yükü də ağır, əməl yükü də. Bunu mən demirəm, dünənki və bu günkü tələbələr etiraf edir. Elə mənim özüm də onun dünyasından nələrisə əxz etməkdə həmişə maraqlıyam. Çünki bu böyük insanı tutduğu yoldan döndərmək, tapındığı əqidədən sapdırmaq mümkün olmayıb, onun inancı da, nifrəti də, məhəbbəti də sonadəkdir.

İcra strukturlarında uzun müddət vəzifə tutub yenidən jurnalistikaya qayıdarkən “bir həsir, bir də Məmməd nəsir” vəziyyətində olan həmkarımız geniş maddi imkanlardan imtinasına, təmənnəsizliyinə görə hörmət sahibi olmasını belə əsaslandırır: “Mən də Şir-məmməd müəllimin “şinel”indən çıxmışam”. Şəstlə, vüqarla söylənilən fikirlər istər-istəməz adamı o “şinel”ə boylanmağa sövq edir.

Yenə məndən iciməsinlər, daha bir müqayisə var. Görürsən ki, kifayət qədər tanınmayan, bir neçə kitabı çıxan şəxslər az qala hər gün mətbuatın gündəmində-

dirlər. Doğrusu, bu ürək sözlərimi qələmə alarkən də mənə məlum idi ki, Şirməmməd müəllimin həyat və fəaliyyətini işıqlandıran məxəzləri tapmaq müşkül işdir. Axtarmadım, özü ilə də əlaqə saxlamadım. Xarakterinə bələd olduğumdan əmin idim ki, mənə lazım olanları deməyəcək. Bakı Dövlət Universitetində 80 illik yubileyi ərəfəsində “Şirməmməd Hüseynov. Biblioqrafiya” kitabı tərtibçilərinin bu ərməğan üçün hansı çətinliklər çəkdiklərini də təsəvvür edirəm. Həmin nəşrdəki hər cümləyə, hər fikrə necə məsuliyyətlə yanaşıldığı göz qabağındadır. Orada toplanmış materiallardan bir mətləb hasil olur ki, Şirməmməd Hüseynov istəsəydi dünyanın istənilən ölkəsinin öncül universitetlərində fəxri yerlərdən birini tutardı. Amma o, Vətənə üstünlük verib, öz “şinel”i, öz məktəbi ilə çıxırını salıb, yüzlərin, minlərin könülündə özünə rəğbət, məhəbbət şamı yandırır. Buna baxmayaraq, böyük bir mənəvi xəzinənin sahibi – 15 kitabın, 600-ə yaxın məqalənin müəllifi olduğunu kiməsə xatırlatmağı özünə rəva bilmir. Amma mən xatırlatmağı vacib bilirəm ki, Şirməmməd Hüseynovun bütün işlərini bir kənara qoysaq, təkcə Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyətinin banisi Məhəmmədəmin Rəsulzadənin irsini toplayıb üzə çıxarması bir institutun görə biləcəyi nəhəng işdir.

Şirməmməd müəllim qeyrət çəkən Kişilərdəndir. Onun elmdə də güzəşti yoxdur. Keçmiş tələbələrindən biri deyir ki, diplom işində həmin mövzu ilə əlaqədar monoqrafiyası olan iki müəllimini tənqid etdiyinə görə bir qədər ehtiyatlanırmış. Müdafiə uzun çəkib, geniş

müzakirə və mübahisələrə səbəb olub. Yekun nöqtəsini isə Şirməmməd müəllim qoyub: “Əgər bizim məzun belə məsul zamanda sözünü cəsarətlə deyə bilirsə, o, diploma, əla qiymətə və sabah jurnalist kimi işləməyə layiqdir”.

Şirməmməd müəllimin dərsləri bizlərə nələri öyrədir? Bu barədə günlərlə danışmaq mümkündür, amma bir neçə məqam üzərində dayanmaq istərdim. Milli mətbuatımız Həsən bəy Zərdabidən bəri 140 ilə yaxındır yol gəlir. Onun ənənələrinin davamında, inkişafında, əxz olunmasında Şirməmməd Hüseynovun pedaqoq, tədqiqatçı və jurnalist kimi xidmətləri misilsizdir. Şirməmməd müəllim prinsipiallıq, işgüzarlıq, obyektivlik nümunəsidir. Elə bu gün də o, istedad işartısını duyduğu hər bir tələbəyə qayğı ilə yanaşır, fakültəyə “paraşüt”lə düşənlərə isə hər hansı bir güzəşti praktikasından yad sayır. Əks halda “Şirməmməd müəllimin “şinel”i” fenomeni olmazdı.

TALİSMAN

Cahangir MƏMMƏDLİ

İndiyəcən yüz-yüz yazı işləmişəm. Amma heç vaxt narahatlığı, məsuliyyət anını bu qədər ağır keçirməmişəm. Birdən ağılıma gəlir ki, ömrünün ən ağır, çətin günlərində sənə təsəlli olmuş bir insan, dünyanı və həyatı dərk etməyi, necə yaşamağı öyrədən bir MÜƏLLİM haqqında nəsə demək elə TANRI haqqında söz demək qədər

məsuliyyətlidir. İnsanın bioqrafiyası onun uşaqlıq çağlarından başlayır. Ən çətini budur ki, Şirməmməd müəllimin uşaqlıq dövrü olmayıb. Və deməli, bu yazının ənənəvilikə əsas yoxdur. Universitet auditoriyasında dərsə başlayanda onun otuz yaşı olub. O zaman otuz beş il əvvəl - qırx yaşında gördüyüm bu müəllimin, mənə, heç vaxt otuz yaşı, iyirmi yaşı, on yaşı, bir yaşı olmayıb. Auditoriya davranışı, elmə, tələbəyə münasibəti elə ilk gördüyüm cavan çağından klassik müəllim imicini xatırladır. Yalnız onun simasında Səhhət, Əbdürrəhimbəy, Çəmənəminli... tipli klassik müəllim obrazları dururdu gözümüzün qabağında. Sərt və qayğılı. Sərt və içi tələbəyə məhəbbət dolu bir insan. Sərt və ədalətli. Sərt və təmiz. Sərt və elmi... həyatının bütün anlarında sərtlik onun fəaliyyətinin birinci komponenti

olub. Dünyanı zarafat sayanlara bu zarafatın zarafat olmadığını anlatmaq sərtliyi. Bir də təmənnəsizlik. Bütün həyatını təmənnəsiz yaşadığı dərhal gözünün içindən bilinir. Və bir az da yaxından tanıdıqca təmənnəsizliyin onun həyatında ən ciddi keyfiyyət olduğunu anlayırsan. İnsanı gözükölgəli olmağa, anlamağa və düşünməyə macal verməməyə, yaltaqlıq və yalan tərifə sürükləməyə ancaq təmənnanın gücü çatır. Bizim günlərimizdə müəllim təmənnəsizliyi bəlkə ona görə qəhrəmanlıq sayılır ki, insanı ləyaqətə aparan bu keyfiyyətin qarşısında hər adam tab gətirə bilmir. Şirməmməd müəllimin təmənnəsizlik dərsləri bütöv bir kollektivin ictimai gözdə, ictimai rəydə təmizliyini təmin edib. Azərbaycan Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsi müəllimlərlə bəli həmişə təmiz bir ömür yaşamaqdadır. Bu təmizlik dünyasından duyduğumuz iftixar üçün hamımızın müəllimi - Şirməmməd Hüseynova borcuyduq. Hər şeydə çətini bünövrənin qoyuluşudur. Jurnalistika fakültəsinin haçansa qoyulan təmiz bünövrəsinə toxuna biləcək çirkləlləri Şirməmməd müəllim ən ədalətli hakim sərtliyi ilə kəsib atmışdır.

Adam var ki, öz borcunu vəzifə pilləsinə görə tənzimləyir. Şirməmməd müəllim üçün bu fakültədə vəzifənin fərqi olmayıb. Lap adi müəllimdən tutmuş dekanlı günlərində də bütün pillələrdə universitetin təmizlik ləyaqətini qoruyub.

Ləyaqətsiz, natəmiz adam ona dost ola bilməz. Adi müəllimdən tutmuş rektora qədər o, həmişə ancaq ləyaqətliylə ünsiyyət bağlayıb. Şirməmməd müəllim

universitet ləyaqətini öz şərəfi sayan Mehdi Əliyevlə dost ola bilərdi. Şirməmməd müəllim Azərbaycan hüquqşünaslarının nadir təmizlik və ləyaqət simvolu olan Məmməd Xələfovla dostluq edə bilərdi...

Universitetdə tanıdığımız və tanımadığımız Şirməmmədlər çox olub. Ancaq universitet elminin, universitet pedaqogikasının və ən əsası, universitet təmizliyinin uzun müddət, həm də Şirməmməd müəllimin çiyində dayandığını heç kəs inkar edə bilməz.

Öz tələbəsinə əyri gözlə baxan altmışıncı illərin bir universitet məmuru onun qəzəbinin hesabına isti kreslosunu tərk edib. Tələbəindən təmənnə uman neçə-neçə “müəllim” onun bircə işarəsi ilə universitetdən uzaqlaşmış. Nadir müəllimlərdəndir ki, heç vaxt ona tələbə “tapşırmaq” olmur. Həm də nadir müəllimlərdəndir ki, heç vaxt tələbəyə qeyri-obyektiv qiymət verməyib. Fakültədə saxlamaq üçün tələbələrini içərisindən zaman-zaman müəllim seçib. Bu seçimində tələbəsinin təmizliyi, elmliliyi əsas ölçü olub. F.Mehdini, Y.Əlizadəni, A.Rüstəmovu, N.Əhmədlini haçansa beləcə müştəri gözü ilə duyub və fakültədə qalmalarına şərait yaradıb. Təmiz dünyasının təmizliyindən xoşlanmış bu insanların indi bəzən bir neçə yerdə işləməyə məcbur olmasına, başqaları kimi haçansa özünə “gün ağlamasına” işarə ilə bizi sındırmış kimi bir dəfə: - Sizi bədbəxt eləmədim ki? - dedi. İçində çox-çox qəribə, bəlkə də zamana üsyan faktı daşıyan bu sual şəxsən mənə yönəlmişdi və mənim həmin anda nədənsə Mirzə Cəlilin bir zaman uşaqlarının soyuq otağını qızdırmaq üçün öz

əlyazmalarını sobada yandırmağı yadıma düşdü...

Qəm eləmə, Şirməmməd müəllim! Bu dünyada hər şey ötəri, hər şey gəldi-gedərdi. Tarix bizə həşmət sahiblərinin miskin sonucunu çox göstərib. Ömrünü bir quru həsir üzərində başa vuran H.Zərdabinin, əlyazmalarını soyuq otağın hərərətinə çevirən Mirzə Cəlilin, tiranların əlindən didərgin düşən Məhəmməd Əminin, Ceyhun Hacıbəylinin... qarşısında neft və milyonlar sahiblərinin izi də qalmadı.

H.Zərdabinin “bizə bu dünyada ancaq təmiz ad və ləyaqət qalacaq” kəlamının sərt gerçəkliyi qarşısında bər-bəzəkli avtomobillərin, möhtəşəm villaların, saxta tərif və saxta məhəbbətin mənasızlığını anlamamaq da nadanlıq olardı. “Vətən, vətən” deyib - ancaq arzularla yaşamaq hələ vətənə sevgi deyil. Şirməmməd müəllim pafoslu, poetik sözlərdən uzaqdır. Hər şeyi elmi məntiqlə, elmi proqnozla hesablayır. Bəlkə də ona görə ki, bu keyfiyyətin çox yaşadığı bir çağda - 1950-ci illərdə Moskvada aspiranturada oxuyub. Bu gün Azərbaycan jurnalistikasının elmi və praktik istiqamətində qəbul olunmuş Şirməmməd Hüseynov məktəbi eyni ilə Rusiyada Yasen Nikolayeviç Zasurski məktəbinə ekvivalentdir.

Moskva universiteti kimi nəhəng bir elm, tədris müəssisəsində cəmi dörd il aspirant olub yadda qalmaq zor işdir. Şirməmməd müəllim bu universitetin elmi əsərlərində, toplularında, simpozium və seminarlarında çıxışları ilə yadda qalır. Şirməmməd müəllimin Polşa, Bolqarıstan, Çexoslovakiya, Türkiyə səfərlərinin hamısı

elmi əlaqələrə xidmət edib. Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin Türkiyədə uyuyan qəbri önündə durmaq və fikrə getmək üçün bu ölkəyə səfər etdi. Məhəmməd Əmin Rəsulzadə də pafoslu sözlər sevmədi, ancaq vətəni sevdi, sevgisini, ağrılarını böyük işlə sübut etdi. H.Zərdabini, M.Ə.Rəsulzadəni, Ü.Hacıbəyli, C.Məmmədquluzadəni, Ö.Nemanzadəni tədris edə-edə müəllimimiz bu təmiz, təmənnəsiz, qayğılı-ağrılı ziyalıların ömrünü özünə örnək seçdi.

Heyranlıqdan uzaq olan Şirməmməd müəllim ancaq bu sıranın ömür yolundan, sözündən, işindən heyranlıqla danışır. Bu ziyalılara etinasızlıq faktına qarşı özünə xas sərtliyini, əsəbi publisist qələmini işə salır. M.Ə.Rəsulzadə idealları bu ahıl vaxtında sonadək qəbul etdiyi mübarizə faktıdır. Min bir çətinliklə, gecəli-gündüzlü arxiv zəhmətilə, Türkiyə, İran, Azərbaycan məkanlarının nəzərə alınması ilə böyük öndərin əsərlərini toplamış, tərtib etmiş, birinci cildi oxucuya vermişdir. İkinci cildi kitab kimi çap etməyin maddi mümkünsüzlüyü qarşısında “525-ci qəzet”ə - tələbələrə müraciət etdi və tələbələri bu müraciətə müəllimlərinə məhəbbət timsalında cavab verdilər. Düz bir ildir ki, “525-ci qəzet”in oxucuları hər çərşənbəni M.Ə.Rəsulzadə publisistikası ilə qarşılayırlar.

Şirməmməd müəllim bu qədər gərgin pedaqoji, elmi işin qarşısında publisist qələmini də heç vaxt yerə qoymayıb. Neçə-neçə monoqrafiyanın, 200-dən çox elmi məqalənin müəllifi daim publisist işi də görüb. Yenidənqurmanın lap ilk illərində əlinə düşən girəvədən

dərhal istifadə elədi və “Müstəqilliyin çətin yolu... Biz hara gedirik?” fundamental sualı ilə publisist yazılarını ortaya qoydu. Bu kitaba elə o vaxt ön söz yazmış B.Vahabzadədən yaxşı necə demək olar: “...Mən bu yazıların içindən keçən vahid bir xətt görürəm. Bu xətt bunları yazan müəllifin vahid prinsipi, fikri və əqidəsidir. Bu prinsip, bu baxış və bu əqidə məqalədən-məqaləyə dərinləşir. Və 50 ilə yaxın bir müddətə tanıdığım əqidə qardaşım Şirməmməd Hüseynovun vətəndaş obrazını tamamlayır. Şirməmmədi yaxından tanıyan çox yaxşı bilir ki, onu ömrü boyu tutduğu yoldan və tapındığı əqidədən qoparmaq, heç olmasa, bir balaca laxlatmaq belə mümkün deyil. O, inandığına inanır, nifrət etdiyinə sona qədər nifrət edir, sevdini isə tərəddüdsüz sevir. Bir sözlə, qələmindən çıxan bütün yazılarının arxasından onun sınımaz, dönməz, əyilməz şəxsiyyəti boylanır”.

Bizim çox dərdimiz var. Saymaqla qurtaran deyil.

Bizim təsəllilərimiz də çoxdur. Və o təsəllilər sırasında Şirməmməd müəllimin müasiri olmaq, onun dərslərinə qulaq asmaq, yanında işləmək, sözünü, söhbətini dinləmək kimi önəmli bir faktımız var.

Xoşbəxtliyimiz odur ki, bir iş görmək istəyəndə əvvəlcə qarşımıza sual qoyuruq: Görəsən, Şirməmməd müəllim nə deyər? Bu sual bizi şərdən və bəsit əməldən, pislikdən və səviyyəsizlikdən, ləyaqətsizlikdən və şübhəyə əl yerindən qoruyan talisman kimi və bəlkə də Tanrı haqqı kimi həmişə köməyimizə çatıb.

KLASSİK PUBLİSİSTİK İRSİN TOPLANMASI VƏ YENİDƏN NƏŞRİ MƏSƏLƏLƏRİNƏ DAİR

Alxan BAYRAMOĞLU
filologiya elmləri doktoru, professor

Milli ictimai fikir və mübarizə yolumuzun inkişaf tarixinin öyrənilməsində mətbuat orqanlarının və klassik publisistik irsimizin yenidən nəşr edilib oxuculara çatdırılmasının əhəmiyyəti danılmazdır. Bu sahədə hələ sovetlər dövründə xeyli iş görülmüşdür: “Əkinçi” qəzetinin tam mətni və H.Zərdabinin həm rusdilli, həm də

Azərbaycandilli mətbuatda çap edilən məqalələri ayrıca kitablar şəklində yenidən nəşr edilmişdir. Bundan başqa, Cəlil Məmmədquluzadənin, Üzeyir Hacıbəyovun, Xəlil İbrahim və başqalarının publisistikası – məqalə, felyeton və məktubları bir neçə dəfə nəşr edilmiş, onların və Məhəmməd ağa Şahtaxtılı, Əli bəy Hüseynzadə, Əhməd bəy Ağayevin jurnalistlik fəaliyyətlərinə elmi tədqiqat əsərləri də həsr edilmişdir. Bütün bu işlərin görülməsində Ziyəddin Göyüşov, Əziz Mirəhmədov, Turan Həsənzadə, Əhəd Hüseynov, Abdulla Abbasov, Mirabbas Aslanov, Ofelya Bayramlı, Rasim Kamaloğlu və başqa alimlərin xüsusi və təqdirə

layiq əməyi olmuşdur. Lakin həmin nəşrlər və araşdırmalar Sovet ideoloji rejiminin təzyiq, təsir və “redaktəsi” altında baş verdiyi üçün onlar bir sıra təhriflərdən, birtərəfli və subyektiv fikirlərdən də xali deyillər.

Klassik publisistik irsimizin toplanması, yenidən nəşri, tədqiqi və təbliği sahəsində professor Şirməmməd Hüseynovun 1980-ci illərin sonlarından başlanan fəaliyyəti isə öz məzmunu, xarakteri və miqyasına görə başqalarından xeyli dərəcədə seçilir. Belə ki, Ş.Hüseynov klassik publisistik irsimizə sadəcə olaraq onları nəşr etmək və ya haqlarında elmi tədqiqat işi yazmaq xatirinə müraciət etmir. O, keçmişlə bu gün arasındakı irsi və milli əxlaqı sələf-xələflik əlaqələrinin kodlarını və bağlarını görərək bu əlaqələri yenidən canlandırmaq məqsədi güdür. Eyni zamanda milli-tarixi yaddaşımızın köklərini bərpa edən alim yüz minlərlə məqalə, felyeton, xəbər və sairənin içərisindən seçib irdələdiyi nümunələrlə günümüzün bir sıra aktual və taleyüklü problemləri barədə özünün vətəndaş ziyalı səsinə ucaldır. Bu səse dərc etdirdiyi əsərlər vasitəsilə klassiklərimizin, ümumən keçmiş tariximizin də səsinə qataraq, onun daha qüvvətli və təsirli çıxmasına nail olur. Ş.Hüseynov bu irsin yüz minlərlə nümunəsi içərisindən elə materialları seçib çap etdirir ki, oxucuda həmin yazılarda qoyulan problemlərin, milli dərdlərin hələ də aktuallığı qənaəti dərin təsir buraxır. Alimin xüsusi səriştə, zəhmət, zövq və milli siyasi oyaqlığın nəticəsi olan bu qabiliyyəti tanınmış ərəb şairi Əbu Təmmamın “Həmasə” üzərindəki zəhməti ilə müqayisə oluna bilər.

XI əsrdə yaşayıb-yaratmış istedadlı Azərbaycan ədəbiyyatşünas alimi Xətib Təbrizi tanınmış ərəb şairi və filoloqu Əbu Təmmamın “Həmasə” adlı məşhur antologiyası haqqında demişdir: “Əbu Təmmam öz “Həmasə”sində şeirlərində olduğundan daha çox özünü şair kimi göstərmişdir”.

Qeyd edək ki, Əbu Təmmam “Həmasə”yə Cahiliyyə dövrü ərəb poeziyasının ən layiqli nümunələrini seçib daxil etmişdir. Xətib Təbrizi demək istəyir ki, əgər şeir yazmaq şairdən bir məharət istəyirsə, antologiya yaratmaq bir neçə qabiliyyət tələb edir. Çünki yüzlərlə müəllifin yüz minlərlə şeirinin içində onun yaradıcılığının əsas cəhətlərini özündə saxlayan bədii nümunələrin seçilib çeşidlənməsi müəllifdən xüsusi səbr, zəhmət, şövq, bilik və səriştə tələb edir. İstedadlı şair olan Əbu Təmmam öz məharətini divanından daha artıq «Həmasə»də göstərdiyi kimi, Ş.Hüseynov da jurnalistik və alimlik, tədqiqatçılıq məharətini məqalələrindən daha çox klassik publisistlərimizin saysız-hesabsız nümunələri içərisindən günümüz üçün ən aktual olanlarını müəyyənləşdirərək onları çap etməklə və həmin əsərlərə yazdığı izahat xarakterli məqalələrdə göstərmişdir. Klassik publisistik irsə müraciətinin bəzi mühüm səbəbləri haqda Ş.Hüseynov özünün “Milli haqq və ədalət axtarışında” (Bakı, 2004) adlı kitabında belə yazır:

“Əlimə qələm alıb müstəqil yaradıcılığa başladığım andan ən böyük arzum gördüklərimi, düşündüklərimi, həqiqəti yazmaq olub. Mətbuat tariximizi tədqiq edib qüdrətli qələm sahiblərinin XX əsrin ilk onillik-

lərində dövrü mətbuatda dərc olunmuş müxtəlif janrlı yazılarını heyranlıqla oxuduqca bu istək yaşamaq qənaətimə çevrildi... Qələmə ala bilmədiklərimi müxtəlif yollarla auditoriyalarda demək yolunu seçmişdim...”

Göründüyü kimi, Ş.Hüseynov klassik publisistlərimizin əsərlərindəki fikir tutumu, vətəndaşlıq qayəsi, milli və mənəvi-əxlaqi dəyərinin məzmunu, aktuallığı və daim təzə-tərliyi, bu günümüzə (və sabahımıza) səsələməsi qarşısında heyran olur. Özünü də bu heyranlıq onun həm klassiklərimizlə ruhi yaxınlığından və alim-vətəndaş mövqeyindən, həm də bu günümüzün nəbzinin tarixlə irs-varislik əlaqələrini görə, duyabilmə məharətindən güc alır. Odur ki, bu heyranlığın nəticəsi olaraq, həmin irsin toplanaraq, alimin öz sözləri ilə desək, “onlara yeni həyat vermək borcu” Ş.Hüseynovun yaşamaq qayəsinə çevrilir. Məhz yaşamaq qayəsinə, sadəcə yazmaq, dolanmaq yox!

Professor Ş.Hüseynovun araşdırmalarının, klassik publisistik irsimizi yenidən təbliğ və nəşr edib onlara “yeni həyat vermək borcu” istiqamətindəki ardıcıl və məqsədyönlü fəaliyyətinin nəticəsi olaraq, məşhur siyasi və dövlət, həm də mətbuat xadimlərimizdən olan Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin əsərlərinin beş (I, II, III, IV və V cildləri) cildi işıq üzünə görüb (VI cild isə nəşrini gözləyir.). Bundan əlavə alimin “Müstəqilliyin çətin yolu. Biz hara gedirik?” (Bakı, 1996), “Milli haqq və ədalət axtarışında” və “Mənəvi irsimiz və gerçəklik” (Bakı, 2004) adlı kitabları oxucuların ixtiyarına verilmişdir. Alimin ciddi mətnşünaslıq səriştəsi, vətəndaşlıq

təəssübkeşliyi və sosial-siyasi ayıqlığı ilə işıq üzü görən “Üzeyir Hacıbəyli. Nəşrlərdə kənara qoyulmuş əsərləri” (Bakı, 2009) və “Üzeyir Hacıbəyli. Nəşrlərdə kənara qoyulmuş, ixtisar və redaktə edilmiş əsərləri” (Bakı, 2010) kitablarında vaxtı ilə həm ideoloji təzyiqdən, həm də təcrübəsizlik və naşılıq ucbatından meydana çıxan təhrif və ixtisarlar bərpa edilmişdir. Ş.Hüseynov hazırda bu işi M.Ə.Rəsulzadənin və digər parlament (Məclisi-Məbusan) üzvlərinin Cumhuriyyət dövrü çıxışlarının mətnlərinin bərpası istiqamətində də davam etdirir. Bütün bu işlər həm elmi düşüncə, həm də ictimai-siyasi və tarixi baxımdan ona görə son dərəcə qiymətlidir ki, yol verilən təhriflər və aparılan ixtisarlar nəticədə düşüncə və təfəkkür, səviyyə və mənzərəsinin yarımçılığına və naqisliyinə səbəb olur. Yəni, bəlli olduğu kimi, humanitar elmi təfəkkür və elmi düşüncə mətnə əsaslanır. Mövcud mətn mükəmməl və nöqsansız (təhrifsiz) olanda ona əsaslanaraq irəli sürülən elmi mülahizə əsaslı və inandırıcı olduğu kimi həmin fikirlərin izlədiyi taleyüklü istiqamətlər də (məənvi-əxlaqi, sosial-psixoloji, ideya-siyasi, etnik-tarixi və s.) düzgün olur. Əks təqdirdə bütün niyyətlər və görülən işlər xeyirdən çox ziyan və bəlalar gətirər. Şirməmməd müəllimin klassik publisistik irs üzərində apardığı bu mətnşünaslıq və bərpa işi həm elmi, həm də dövlətçilik baxımdan əhəmiyyətliyədir. Mətn mükəmməl olanda ona istinadən söylənilən fikirlər təhrifsiz və aydın üzə çıxdığı kimi onlardan gözlənilən taleyüklü nəticələr də səmərəli olur.

Araşdırmalar göstərir ki, Ş.Hüseynov klassik pub-

lisistik irsimizə bir neçə yöndən yanaşır. Yəni, onun dərc etdirdiyi yazıları çeşidləməsinin və həmin materiallarla bağlı izah və şərhlərinin məzmunu və məqsədi çoxşaxəli və zəngindir:

1) Ş.Hüseynov birinci növbədə milli müstəqilliyin əldə edilməsi və sosial-siyasi şüurun inkişafına kömək edib təkan verə bilən materiallara diqqət yetirir. Buraya Ü.Hacıbəyli, M.Ə.Rəsulzadə, Ö.F.Nemanzadə, N.Nərimanov və başqalarının məqalə və felyetonları daxildir.

2) Milli tarixi yaddaşımızın bərpasına xidmət edən yazılar. Buraya dövlətçilik tariximiz, ermənilərin törətdikləri soyqırım əməlləri, Nərgindəki türk əsirlərinin vəziyyəti və sairə bağlı yazılar daxildir.

3) Mədəniyyət, məktəb və inqilab (milli azadlıq) tariximizə dair yazılar. Səttarxan, Q.Qarabəyov, Ə.Ağayev, M.Ə.Rəsulzadə və başqaları haqda olan materiallar.

4) Tarixi şəxsiyyətlər və onların xidmətləri (Nuxa məktəbi, Ö.F.Nemanzadə və b.), xeyriyyəçilik işləri barədə məqalələr.

5) Ayrı-ayrı mətbuat orqanlarının səhifələrində görkəmli tarixi şəxsiyyətlərin bu günümüzün müxtəlif milli-əxlaqi və siyasi dövlətçilik məsələləri ilə səsleşən fikirlərindən nümunələr, habelə, həmin şəxsiyyətlər haqda bibliografik məlumatlar və sair daxildir.

6) Klassik publisistik nəşrin bütövlüyünü, tamlığını bərpa etməklə milli elmi və əqli düşüncənin mükəmməlliyinə xidmət etmək. Buraya Ü.Hacıbəylinin publisistikasının sovet dövrü nəşrlərindəki təhrif və

məqsədyönlü ixtisarlara bərpası aiddir.

Bütün bunlarda Ş.Hüseynovun başlıca məqsədi oxucuların, həm də milli tarixi yaddaşlarının köklərini və nəsillərarası sələf-xələflik bağlarını bərpa etməklə, onların diqqətini uzun illərdən bəri yığılıb qalmış bir çox mühüm məsələyə yönəltmək, problemin həllinə cəmiyyəti hazırlamaqdır. Eyni zamanda klassik publisistikanın sovet dövrü nəşrlərində imperiyanın ideoloji siyasətinə uyğun olaraq məqsədyönlü şəkildə aparılan ixtisarlara bərpa etməklə elmi-tarixi düşüncənin bütövlüyünə və mükəmməlliyinə xidmət etməyə çalışır. Alimin çap etdirdiyi publisistik nümunələrin oxucular arasında oyatdığı maraq və diqqət onun öz məqsədinə çatdığını təsdiqləməkdədir. Odur ki, milli-ictimai şüurun inkişafı və mənəvi-əxlaqi saflığın qorunması üçün professor Şirməmməd Hüseynovun iş üsulu və yaradıcılıq təcrübəsindən bəhrələnmək lazımdır.

JURNALİSTİKAMIZIN VİCDAN SƏSİ

Yalçın ƏLİZADƏ,
professor

Dekabrın 17-də mətbuatımızın ağsaqqalı, peşəkar jurnalistlərin bir neçə nəslinin həyat və sənət müəllimi, görkəmli pedaqoq və tədqiqatçı alim, əməkdar jurnalist, “Qızıl qələm” və H.Zərdabi, “Ali Media” mükafatları laureatı, Prezident təqaüddçüsü, Bakı Dövlət Universiteti Jurnalistika fakültəsi mətbuat tarixi kafedrasının professoru Şirməmməd Ağaməmməd oğlu Hüseynovun 90 yaşı tamam olur.

1950-ci ildə jurnalistika şöbəsinin ilk buraxılış qrupunun məzunları arasında Şirməmməd Hüseynov da var idi. Təhsil illərində universitet qəzetində redaktor müavini, “Azərbaycan müəllimi” qəzetində şöbə müdiri kimi fəaliyyəti onun jurnalistikadan ayrılmayacağı ehtimalını təsdiqləyirdi. Lakin gənc məzun bu əsrarəngiz aləmin qapısını başqa bir istiqamətdən də döyməyi qərara almışdı. Şirməmməd müəllim özünəməxsus fəhmlə hiss edirdi ki, qələm sahibində praktik yaradıcılıq qabiliyyəti nə qədər güclü olsa da, bu elmi zəminə, elmi bünövrəyə söykənməsə, davamlı və perspektivli ola bilməz, olsa da, səmərəsi kifayət etməz.

Elə həmin il Şirməmməd Hüseynov bu qənaətlə Moskva Dövlət Universitetinə üz tutdu və jurnalistika fakültəsinin əyani aspiranturasına qəbul olundu. Apardığı araşdırmalar 1954-cü ildə Azərbaycan mətbuat tarixinin maraqlı bir dövrünə – 1917-1920-ci illər dövrünə həsr olunmuş namizədlik dissertasiyasının müdafiəsi ilə başa çatdı. Şirməmməd müəllimlə aspirant yoldaşı olan və uzun illər (1962-2007-ci illər) Moskva Dövlət Universiteti jurnalistika fakültəsinin dekanı vəzifəsində çalışmış professor Yasen Nikolayeviç Zasurski o illəri belə xatırlayır: “Şirməmməd hələ aspirant illərindən Azərbaycanın böyük vətənpərvəri idi. O, elmi işində də, həyat qaydalarında da, dünya baxışında da həmişə azərbaycanlıydı. Biz başqa əyləncələrə sərf etdiyimiz vaxtda Şirməmməd yataqxanada daha bir kitabı oxuyub başa çatdırırdı”.

Azərbaycanda ali jurnalistika təhsilinin formalaşmasına və inkişafına Şirməmməd müəllim ilk töhfəsini məhz bu dissertasiya ilə gətirdi və jurnalistika üzrə ilk elmlər namizədi oldu. Sonralar bu yolu Nüsrət Bağirov, Seyfulla Əliyev, Nurəddin Babayev, Salman Qarayev kimi müəllimlərimiz davam etdirdilər. Filologiya fakültəsi nəzdində jurnalistika şöbəsinin elmi-pedaqoji potensialı bu minvalla genişlənməyə və güclənməyə başladı.

Şirməmməd müəllim Moskva Dövlət Universitetinin təhsil ab-havasını Bakıya gətirdi. Bir sıra ixtisas fənlərinin, xüsusilə “Azərbaycan mətbuatı tarixi”, “Xarici ölkələrin jurnalistika tarixi” fənlərinin tədrisin-

də əyanilik, predmetə kifayət qədər bələdlilik baxımından ona yeni yanaşma üsulu bu fənləri Şirməmməd müəllimin adı ilə bağladı.

Şirməmməd Hüseynov öz pedaqoji fəaliyyəti ilə ali jurnalistika təhsilinə yaradıcılıq ciddiliyyəti, prinsipiallıq gətirdi. “Oxumaq, oxumaq, oxumaq” deyimini “düşünmək, düşünmək, düşünmək” deyimi ilə əvəzləyərək tədricən tələbələrində təlqin etməyə başladı.

Şirməmməd müəllim gəncliyə güvənən, həmişə yeniliyi duyan, onunla ayaqlaşan və yaşayan, ehkamçılığı qəbul etməyən alim-pedaqoq kimi formalaşırdı. Ötən əsrin 50-ci illərinin sonu, 60-cı illərin əvvəllərində artıq onun öz ürəyindən olan tələbə-məzun korpusu yaranmışdı. Sonralar onların bir çoxu Şirməmməd müəllimin seçimi və qayğısı ilə fakültəyə dəvət aldılar, görkəmli jurnalistika nəzəriyyəçilərinə çevrildilər. Professor Famil Mehdiyev Azərbaycanda jurnalistika sahəsində ilk elmlər doktoru oldu. Professorlar Tofiq Rüstəmov, Qulu Xəlilov, Ceyran Əbdürrəhimova, Şamil Qurbanov, Əliş Nəbili, Cahangir Məmmədli məhz Şirməmməd müəllimin xeyir-duası ilə həyatlarını birdəfəlik universitetlə, jurnalistika fakültəsi ilə, peşəkar kadr hazırlığı prosesi ilə bağladılar. Mətbuat tariximizin ciddi araşdırıcılarından biri kimi tanınan mərhum professor Şamil Qurbanov “Müəllimlər” kitabında Şirməmməd Hüseynova həsr etdiyi məqaləsində Bakı Dövlət Universitetinə gəlişini belə təsvir edir: “...Bir gün dosent Seyfulla Əliyevlə Şirməmməd müəllim redaksiyaya gəldilər.

– Biz istəyirik səni universitetə aparaq, rəhbərliklə

də razılaşmışıq.

Mən belə bir təklifi gözləməirdim. Dedim:

– Getməyə razı olaram, amma Nəsir İmanquliyevdən ayıbdır. O, heç icazə verməz, üstəlik, xasiyyətnamə almalıyam, o, qətiyyən bunlara qol çəkməz.

– Bunları ölçüb biçmişik. İstəyənlər çoxdur. Ancaq biz istəyirik ki, ora səni götürək. Birbaşa dosent yerinə gedirsən. Səndən heç bir sənəd istəməyəcəklər, sadəcə, razılığın lazımdır.

Mən universitetə gedəsi oldum. Məndən heç bir sənəd tələb etmədilər. Bu iş üçün əlbəttə, Şirməmməd müəllimə minnətdarlığımı bildirirəm”.

1970-1976-cı illərdə jurnalistika fakültəsinə, sonra isə Mətbuat tarixi kafedrasına rəhbərlik edən Şirməmməd müəllim keçmiş SSRİ məkanında ali jurnalistika təhsili verən universitetlər arasında integrasiya prosesinə Bakı Dövlət Universitetinin də cəlb olunmasında önəmli rol oynamışdır. Moskva və Leningrad (Sankt-Peterburq) universitetləri, Kiyev, Rostov, Sverdlovsk, Tbilisi, Minsk, Kişinyov, Daşkənd, Tartu universitetləri ilə sıx tədris və elmi əlaqələr yaradılmışdı. Bu gün jurnalistika fakültəsinin ABŞ-ın İndiana və Kolorado universitetləri, Fransanın Lill jurnalistika məktəbi, Türkiyənin, Macarıstanın, Polşanın, İranın jurnalist tədris mərkəzləri ilə əlaqələrinin əsası ötən əsrdə qoyulmuş əməkdaşlığın məntiqi davamıdır.

Şirməmməd müəllim etiraf edir ki, əlimə qələm alıb müstəqil yaradıcılığa başladığım andan ən böyük arzum gördüklərimi, düşündüklərimi, həqiqəti yazmaq

arzusu olub. Mətbuat tariximizi tədqiq edib qüdrətli qələm sahiblərimizin XX əsrin ilk onilliklərində dövrü mətbuatda dərc olunmuş yazılarını heyranlıqla oxuduqca bu istək yaşamaq qayəmə çevrilmişdir.

Bu vətəndaş mövqeyinin nümayişidir. Şirməmməd müəllim H.Zərdabidən tutmuş M.Ə.Rəsulzadəyədək, Ü.Hacıbəylidən başlamış Ə.Topçubaşov və Ə.Ağaoğlunadək qüdrətli fikir və qələm sahiblərinin məqsədyönlü şəkildə üzə çıxarılmayan, oxucudan gizlədilən aktual ruhlu publisistik əsərlərini arxivlərdən, qəzet səhifələrindən axtararaq tapmış, onlara ikinci həyat, yeni nəfəs vermişdir. Həmin nümunələrin bir çoxu Şirməmməd müəllimin öz şərhləri ilə müşayiət olunmuş və diqqəti çəkən bir məqam həmin əsərlərin toplu halında işıq üzü görməzdən öncə qəzet səhifələrində yerləşdirilmişdir. Bu cəhətdən “Günay” qəzeti və “525-ci qəzet” uzun illər tədqiqatçı alimin yaradıcılıq laboratoriyası - tribunasına çevrilmişdir. Təkcə “Günay”ın səhifələrində 150-dən artıq araşdırma işi öz əksini tapmışdır. Bu ciddi publisistik nümunələr “öz əhatə dairəsinə, sanbalına və akademizminə görə istənilən elmi-tədqiqat institutunun fəxr etdiyi araşdırmalarla cəsarətlə rəqabətə girə bilər”.

Ş.Hüseynovun “525-ci qəzet”lə yaradıcılıq ünsiyyəti isə M.Ə.Rəsulzadənin əsərlərinin beş cildinin kitab halında işıq üzü görməsi ilə nəticələnmişdir.

Professor Şirməmməd Hüseynov illəri yola sala-sala ruhən və mənən cavanlaşır, elmi yaradıcılıq potensialı, yazıb-yaratmaq əzmi daim artır. Bircə fakt: son

bir neçə ildə onun ümumi həcmi 300 çap vərəqindən çox olan ona yaxın kitabı nəşr olunmuşdur. Sonuncu kitablarından birinə – “Müstəqilliyin çətin yolu... Real-lıqlar, düşüncələr”ə (2009) ön söz yazmış xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə göstərir ki, “toxunulan məsələlərlə və bu məsələlərə müəllif münasibəti ilə tanış olduqca, bütün bu yazıların içindən keçən vahid bir xətt görürəm. Bu xətt bunları yazan müəllifin vahid prinsipi, fikri və əqidəsidir. Bu prinsip, bu baxış və bu əqidə məqalədən məqaləyə dərinləşir və əqidə qardaşım Şirməmməd Hüseynovun vətəndaş obrazını tamamlayır. Şirməmmədi yaxından tanıyanlar çox yaxşı bilir ki, onu ömrü boyu tutduğu yoldan və tapındığı əqidədən qoparmaq, heç olmasa bir balaca laxlatmaq belə mümkün deyil. O, inandığına inanır, nifrət etdiyinə sona qədər nifrət edir, sevdiyini isə tərəddüdsüz sevir. Bir sözlə, qələmindən çıxan bütün yazılarının arxasından onun sınımaz, dönməz, əyilməz şəxsiyyəti boylanır”.

85 illik yubileyi ərəfəsində isə “Ü.Hacıbəyli. Nəşrlərdən kənarda qoyulmuş mətbu əsərləri”nin I cildi nəşr olunmuşdur. Üzeyir bəy irsinin pərəstişkarı kimi Şirməmməd Hüseynov bu dəfə də alim-vətəndaş mövqeyini ortaya qoyaraq heç kəsdən sifariş, göstəriş və əməli kömək gözləmədən bu gərəkli işi yerinə yetirmişdir.

1904-1912-ci illəri əhatə edən cildə Ü.Hacıbəylinin bu vaxtadək heç bir nəşrə daxil edilməmiş 116 əsəri yenidən işıq üzü görmüşdür. “Kaspi”, “İrşad”, “Tərəqqi”, “Həqiqət” və “İqbal” qəzetlərində dərc olunmuş bu yazıların əvvəlki nəşrlərə daxil edilməməsinin

səbəbi həmin əsərlərdə qoyulan, dövr üçün “bir növ sərfəli olmayan” və “artıq görünən” mövzu, məsələ və problemlərdir.

Şirməmməd Hüseynov şəxsiyyət timsallı pedaqoq, alim-tədqiqatçıdır. O, “çağdaş Azərbaycanın böyük ziyalı”, “dönməz iradə və dərin təfəkkür sahibi”, “Azərbaycan mətbuatının vicdanı”, “jurnalistikamızın sərkərdəsi”, “Mətbuatşünaslıq elminin babası” kimi epitetlərə layiq görülmüşdür və hamısı da ona yaraşır.

Şirməmməd müəllimin 90 illik ömür yolunun 25 ili Azərbaycanın müstəqilliyi illərinə düşmüşdür. O bu fikirdədir ki, azad Azərbaycan səviyyəli, demokratik Azərbaycan jurnalistikasından çox asılıdır.

Jurnalistikamızın, jurnalist təhsilinin təəssübünü çəkmək, səadətimizi yabançı təsirlərdən qorumaq, milli mənafə və milli dəyərlərimizin keşiyində dayanmaq Şirməmməd Hüseynov publisistikasının aparıcı istiqamətlərindəndir.

Bu gün qəzet bolluğu içərisində bir qəzet yoxsulluğu var. İkinci bir sənət sahəsi tapmaq çətindir ki, oraya jurnalistikaya olan qədər müdaxilə edilsin. Şirməmməd müəllim bununla barışa bilmir. Onun sözləridir: “Cahil və nadanın əlinə odlu silah vermək ətraf üçün nə qədər qorxuludursa, siyasi mədəniyyəti, milli qeyrəti, şərəfi olmayan kəmsavadların və qələm dəllallarının əlinə söz silahı, mətbuat orqanı vermək cəmiyyət üçün ondan yüzqat qorxuludur.

...Azərbaycanda demokratik islahatlar və insan hüquqlarının müdafiəsi hərəkətinə siyasi naşılar və

qələm parazitlərini yaxın qoymaq ən azı tarix və xalq qarşısında məsuliyyətsizlikdir...”

Azərbaycanda ali jurnalistika təhsili və elminin inkişafının 65 illik bir dövrü professor Şirməmməd Hüseynovun adı və məhsuldar elmi-pedaqoji fəaliyyəti ilə bağlıdır. Bu dövrün yetirmələri olan Bakı Dövlət Universitetinin yüzlərlə jurnalist məzunu Şirməmməd müəllimi öz ustadı sayır və yeni gələn jurnalist-tələbə nəslə belə bir ustaddan dərs alması ilə fəxr edir.

“Müəllim – hüsurunda əyləşənin könül zəmisini icarəyə alan, ora həqiqət toxumunu, haqq sevdasını, millət və vətən sevgisinin toxumlarını əkən şəxsdir”. Şirməmməd müəllim, bu kəlam tədqiqatçı alim kimi daim araşdırdığınız “Füyuzat” jurnalındandır. Sanki bir əsr-əvvəl Sizə və Siz timsallı adamlara ünvanlanıb.

Biz tələbələriniz isə bu yubiley günündə demək istəyirik ki, bizlərə keçdiyiniz vətəndaşlıq, milli təəs-sübkeşlik, mənəvi-əxlaqi saflıq, jurnalistikamıza, mətbuat tariximizə dərin ehtiram və məhəbbət dərslərinə görə çox sağ olun!

İSTİQLAL İŞİĞI

Qulu MƏHƏRRƏMLİ

Filologiya elmləri doktoru, professor

Onun güclü məntiqi və nüfuz-edici intonasiyası var, müsaibini tez inandıra bilir. Cazibədar və təsirli nitqi var, adamı dərhal ov-sunlayır. İti ağı, parlaq zəkası, qeyri-adi düşüncə tərzə və dərin biliyi var, ondan həmişə nəşə öyrənmək olur. O, həqiqətə və öz həyat prinsiplərinə sadıqdır, odur ki, həmişə öz dili ilə danışır, yalnız öz sözünü deyir. Yaltaq və savadsızları sevmir, diletantlara qarşı barışmazdır, hər işində peşəkar səviyyə və heyramiz akademik səliqə var. Təbiətə bir az sərt, zəhmli, nöqsanları üzə deməkdən, açıq tənqiddən çəkinmir, bu səbəbdən də ondan ehtiyatlanır, bəzən də qorxurlar. Həm də obyektiv, ədalətli, rəhmli və xeyirxahdır, həmişə haqqı pozulanın yanında olar, bilikli aspirantını sonadək müdafiə edər, tələbəyə öz paltosunu bağışlayar, öz cibindən onun kirayə haqqını ödəyər...

Bütün bunlar professor Şirməmməd Hüseynovun portretinin yalnız üzə olan cizgiləridir. Amma alt qatda – aysberqin görünməyən hissəsində bu portreti tamamlayan, onun məzmununu və ictimai mahiyyətini ifadə edən daha parlaq xətlər var.

Mənə həmişə elə gəlir ki, Şirməmməd müəllim dayanmadan daim harasa yol gedir. Və üz tutduğu bütün yollar da qaranlıqdan işığa doğrudur. O, bütün ömrü boyu yorulmadan, büdrəmədən ilahi bir işığın izini tutub gedir və insanları da bu işıqlı yola tərəf çəkir, çünki özünün mayası düzlükdən və işıqdan yoğrulub. Əslində bu həyatda onun üçün yalnız yolları aydınladan işıq var, belə insanlara görə, qaranlıq yalnız işığın yoxluğuudur.

Dönməz iradə sahibi olan Ş.Hüseynov ömrünü haqq, ədalət, dürüst əxlaq və təmiz mənəviyyət uğrunda savaşlarda keçirib. Nəfsinə hakim olduğundan heç vaxt gücün, haqsızlığın və nadanlığın qarşısında susmayıb, başı ağrısı belə həmişə sözünü deyib. Təkcə iclas salonlarında yox, mətbuatdakı yazılarında, ekran və efirdəki çıxışlarında da həqiqətin tərəfində olub.

Şirməmməd Hüseynovun xarakterini nəsildən, gəndən gələn həqiqət duyğusu formalaşdırıb. O, 18-20 yaşlarında əyalətdə riyaziyyat müəllimi işləyəndə də, “Nuxa fəhləsi” qəzetinin müxbiri kimi çalışanda da, Moskvada aspiranturada oxuyanda da, yetkin yaşlarında universitet müəllimi olanda da öz xarakteri ilə, düzlüyü və prinsipliliyi ilə fərqlənib. O, az qala mentalitetə çevrilmiş mütiliyin, Şər qarşısında susmağın, danışmaq lazım gəldikdə “abırlı” olmağın və bütün başqa saxta (həm də zərərli) davranışların əleyhinədir. Elə buna görə də Şirməmməd müəllimin bəzilərinə bir az qəribə görünən sərtliyi, prinsipliliyi, yalana və icti-

mai əxlaqsızlığa qarşı durması çoxları üçün əsl ideal qəhrəman davranışı kimi qəbul edilib. Məsələn, özü də parlaq xarakter və cəsarət sahibi olmuş professor Qulu Xəlilov vaxtilə Şirməmməd müəllimin şəxsinə öz istək və arzularının təcəssümünü görmüş və onu N.Çernişevskinin məşhur Raxmetovuna bənzətmişdi. Böyük alim və ədəbiyyat tənqidçisi həm də “yalançılığa, riyakarlığa, dələduzluğa, çirkaba, üfunətə, ikiüzlülüyə, yaltaqlığa ... qarşı mübarizədə” Ş.Hüseynovla çiyin-çiyinə olmağı arzulamışdı.

Əslində bu, kamil şəxsiyyəti, məslək adamlarını və cəmiyyəti təhlükədən xilas etməli olan bir mənəvi mübarizə proqramıdır və professor Şirməmməd Hüseynov bütün ömrü boyu – pedaqoji fəaliyyətində də, elmi araşdırmalarında və publisist yaradıcılığında da bu proqrama sadıq qalıb. Bu mübarizənin nəticəsi Şirməmməd müəllimin yazıb ortaya çıxardığı çoxsaylı əsərlər, apardığı dərin tədqiqatlar və bir də BDU-nun jurnalistika fakültəsi olub.

Bu gün çoxları fəxrlə deyir ki, Jurnalistika fakültəsi ölkənin tək-tük tədris ocaqlarındandır ki, rüşvətdən uzaqdır və normal mənəvi mühiti var. Bu mühitin yara-dılmasında və indiyədək qorunub saxlanılmasında Ş.Hüseynov şəxsiyyəti həlledici rol oynayıb. O, bütün enerjisi ilə bu təmiz yaşıl adanın mənəvi ekologiyasının qorunmasına çalışıb. Rüşvətin, təmənnanın, naqisliyin bu adanın sahillərinə yanaşmasına imkan verməyib. Heç vaxt müti görmək istəmədiyi tələbələrini də bu əhvalda kökləyib. Hələ Sovet ideologiyasının diri vaxtlarında o,

bizləri – çoxsaylı tələbələrini sərbəst düşünməyə, çox şeyə tənqidi yanaşmağa alışdırıb. Tələbələr də ona ürəkdən inanırlar, çünki Şirməmməd müəllim başqaları kimi əsən küləklərin istiqamətindən asılı olmayaraq, həmişə düzə düz, əyriyə əyri deyə bilib.

Mən əminəm ki, Şirməmməd müəllimin bu xasiyyəti təkcə nəsil şəcərəsindən, genindən gəlmir, həm də mənəvi irsini araşdırıb öyrəndiyi Azərbaycan maarifçilərindən, bu xalqı azad və xoşbəxt görmək istəyən millət fədailərindən gəlir. Yəni onun düşüncə və davranışları “Əkinçi” qəzeti ilə xalqımıza ictimai göz vermiş Həsən bəy Zərdabidən, millətin tərəqqisi yolunda ömürlərini xərcləmiş Üzeyir bəydən, M.Ə.Rəsulzadədən, digər mütəfəkkirlərdən gəlir. Məhz bu incə nüans təsdiq edir ki, zaman məsafəsinə baxmayaraq, insanlar yalnız o vaxt həmfikir olurlar ki, onların mənəvi ölçüləri üst-üstə düşsün və ruhi bağlılıq yaransın. Bu mənada Şirməmməd müəllim əsrin əvvəllərində Azərbaycan intibahını yaratmış böyük şəxsiyyətlərlə lap çoxdan ruhən bağlanıb. Ona görə də professor bu mütəfəkkirləri təkcə tədqiq edib öyrənmir, həm də onların işıqlı ruhunu tədricən özünə və bu milləti sevənlərin şüuruna hopdurur. Mən bunu vaxtilə Azərbaycan televiziyasında apardığım “7 gün” proqramında Şirməmməd müəllimlə sıx əməkdaşlıq edərkən və bir də 2000-ci ilin qızmar yayında “Əkinçi” qəzetinin 125 illiyi ilə bağlı birgə hazırladığımız eyniadlı sənədli filmin çəkilişi zamanı bir daha dərinlənəndən duydum...

* * *

Professor Şirməmməd Hüseynov, hər şeydən əvvəl elm fədaisi, peşəkar tədqiqatçıdır, əsl alimdir. Mən anadan olan ili (1954) o, Moskva Dövlət Universitetində namizədlik dissertasiyası müdafiə edib, mürəkkəb ideoloji şəraitdə Azərbaycan mətbuat tarixi ilə bağlı tədqiqatlar aparıb. Ömrünün bir hissəsini Moskva, Leningrad arxivlərində keçirib, Oktyabr inqilabına qədər Azərbaycanda çıxan mətbu orqanları öyrənib. Şübhəsiz ki, həmin qəzetləri vərəqləyərkən sovet ideologiyasının qızmar külü altında qalmış gerçəkləri də görüb. Xüsusən XX əsrin əvvəllərində neft Bakısında gedən ictimai prosesləri, iqtisadi, mədəni-mənəvi intibahı birbaşa mənbələrdən izləyə bilib.

Böyük alimin yüz il əvvəlki mətbu irsimizi, fərqli düşüncə və ideologiyaları, o cümlədən müsavətçilik məfkurəsini bütün incəlikləri ilə bizə çatdırmasında, şübhəsiz ki, o dövrdə arxivlərdə gördüyü, duyub-sezdiyi və hərarətini hiss etdiyi istiqlal qıvcımlarının böyük rolu olub. Ona görə də ideoloji qadağalar aradan qalxdıqdan, tariximizin ən yaxın dövrünə işıq düşdükdən sonra Şirməmməd müəllim hansı istiqamətə gedəcəyini, mənəvi xəzinəni açmaq üçün hansı qapıları döyəcəyini gözəl bilirdi.

Şirməmməd müəllim böyük bir fədakarlıqla həmin xəzinəni tədqiq edərək ötən əsrin əvvəllərindəki ictimai-siyasi prosesləri gün işığına çıxardı. Tarixi faktları sensassiya kimi yox, dövrün lakmus kağızı kimi araş-

dırdı, o dövrlə bu gün arasında olan ruhi-mənəvi bağlantıları bərpa etdi. M.Ə.Rəsulzadənin, Ü.Hacıbəylinin, Ə.Ağayevin, Ə.B.Hüseynzadənin, O.F.Nemanzadənin və başqa mütəfəkkirlərin milli tərəqqi, istiqlal düşüncəsi ilə bağlı parlaq fikirlərini toplayıb, böyük zəhmət hesabına ərsəyə gətirdiyi “Mənəvi irsimiz və gerçəklik”, həmçinin mətbu irsimizdən bəhs edən başqa kitablarda əks etdirdi.

Onun kitablarını vərəqlədikcə bir daha əmin olursan ki, Şirməmməd müəllim çox ciddi və tələbkər tədqiqatçıdır, onun hər bir tezisi konkret sənədə əsaslanır, çünki professora görə, sənədlər və digər mötəbər mənbələr tarixin tədqiqinin təməl daşdır, bu daşlarla çox ehtiyatlı davranılmalıdır. Ona görə də özü həmin tarixi sənədləri zərərbinlə araşdıraraq, dövrün mürəkkəb hadisələri arasında siyasi- məntiqi əlaqələri, səbəb-nəticə paradigmlərini məharətlə üzə çıxara bilir. Bunun da sayəsində Azərbaycan tarixi üçün çox önəmli bir dövrün dəqiq mənzərəsini verən böyük alim, həm də bu dövrə konseptual yanaşmanın əsas parametrlərini müəyyənləşdirir. Məhz bu parlaq cəhətlərinə görə Ş.Hüseynovun tədqiqatları Azərbaycan mətbuat tarixinin daha dolğun və sistemli şəkildə öyrənilməsində, inkişaf tendensiyalarının dəqiq müəyyənləşdirilməsində, çarpazlaşan ideoloji axınların səciyyəvi cəhətlərinin üzə çıxarılmasında və müstəqil mətbuatımızın tarixinin yenidən yazılmasında qiymətli mənbə rolunu oynayır.

* * *

Şübhəsiz ki, Şirməmməd müəllim iyirminci əsr tariximizin mürəkkəb olaylarını, paradokslarını aşkara çıxaran çox qiymətli tədqiqatlar aparıb. Amma tarix üçün onun ən misilsiz xidməti hər bir vicdanlı azərbaycanlının qürur yeri olan Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin irsini öyrənib təbliğ etməsi, əsərlərini toplayıb nəşr etməsidir. Bu baxımdan mübaliğəsiz demək olar ki, 1990-cı ildən bu yana Ş.Hüseynovun apardığı araşdırmaların şah əsəri Azərbaycan istiqlalının ideoloqu, Xalq Cümhuriyyətinin banisi M.Ə.Rəsulzadənin çoxcildlik əsərləridir.

Vaxtilə M.Ə.Rəsulzadə deyirdi ki, “Türk tarixi tarixlərin ən az tədqiq olunmuşu, ən az öyrənilib yazılmışıdır... Bu xüsusda biz azərbaycanlılar hamıdan çox işıqlanmaq ehtiyacındayız”. Şirməmməd müəllim, sanki bu dahi şəxsiyyətin əsrin qaranlıqlarından qopub gələn ibrətamiz tövsiyəsi ilə həmin ehtiyacı ödəmək missiyasını yerinə yetirir. O, böyük M.Ə.Rəsulzadənin əsrin əvvəllərində müxtəlif qəzetlərdə çap olunmuş məqalələrini toplayıb ictimaiyyətə çatdırmaqla elmi-nəzəri baxımdan üç mühüm problemi həll etmiş olur: əvvəla, onun zamanın sınaqlarına tab gətirmiş ideyalarını üzə çıxarmaqla ictimai fikir tariximizi zənginləşdirir, ikincisi, ulu öndərin fırtınalarda keçmiş həyatının ayrı-ayrı epizodlarını bütöv bir xəttə birləşdirərək onun elmi bioqrafiyasını yaradır və nəhayət, bu ölməz əsərlərlə milli tariximizin bütöv bir dövrünü öyrənmək üçün qiymətli və etibarlı bir mənbə yaratmış olur.

* * *

Özünü dərk edən və bir az da milli düşüncəsi olan adamlar hər il 28 MAY günündə qəlbən sevinir, bizlərə qürur verən bu tarixi yaratmış atalarımızı, həm də o dövrü sevgi ilə araşdırmış vicdanlı tədqiqatçıları minnətdarlıq duyğusu ilə yada salır. Mən harada olsam da həmin gün bu böyük alim və şəxsiyyəti –Şirməmməd Hüseynovu mütləq axtarib təbrik edirəm...

Tarixin həmin anını çoxdan öz həyatının gerçək bayramına çevirmiş Şirməmməd müəllim də bu may gününü həyəcanla gözləyir. Və son illərdə həmişə bu tarixi gün üçün mütləq bir tədqiqat əsəri də ortada olur... Bu il də ənənəni pozmadı, M.Ə.Rəsulzadənin ictimai-siyasi məzmununa görə dövrünün ab-havsını güzgü kimi göstərən çox dəyərli əsərlərinin 5-ci cildini ictimaiyyətə təqdim etdi.

Şirməmməd müəllimin bu cildin çapdan çıxmasını necə böyük səbirsizliklə gözlədiyini sözlə ifadə etmək çətindir. Kitab “Qanun” nəşriyyatında idi, salındığı ağır maliyyə vəziyyətinə baxmayaraq, istedadlı nəşir dostumuz Şahbaz Xuduoğlu həmin kitabı öz hesabına – pul-suz çap edirdi. Bu işlərə lap əvvəldən qatqım olduğu üçün Şirməmməd müəllim məni tələsdirirdi, mən də Şahbaz bəyi. Nəhayət, Şahbaz bəyin söz verdiyi gündə və saatda kitablar hazır oldu və mən nüsxələrin yarısını maşınma yükləyib qiymətli xəzinə aparən adamlar kimi sürətlə üz qoydum Şirməmməd müəllimgilə. Yolda 2-3 dəfə telefonla danışdıq, səsini ahəngindən az qala göylə uçduğunu hiss edirdim.

Yaşadığı binanın həyatına burulanda Şirməmməd müəllimi düz blokun ağzında dayanmış gördüm. Aydındır ki, məni gözləyirdi, səbirsiz adam deyildi, amma bu kitabları səbirsizliklə gözləyirdi. Odur ki, maşını saxlayan kimi əlimdə hazır tutduğum kitablardan birini ona uzatdım. Bir uşaq sevinci ilə “hə... bu, çox yaxşı oldu” deyib kitabı diqqətlə süzdü, ora-bura çevirdi, yüngülcə vərəqlədi və sonra başının üzərinə qaldıraraq bir müddət məhəbbətlə baxdı... Nəvəsi Əhədlə kitab bağlamalarını yuxarı daşıdıq.

Bayırda çiskin yağış başlamışdı, hava da yavaş-yavaş qaralırdı. Biz Şirməmməd müəllimin iş otağında oturub çay içə-içə söhbətləşirdik. O, yaxın illər üçün yaradıcılıq planlarından danışdı, şövlə nəyi necə edəcəyini xırdalayır, mən də heyran-heyran qulaq asırdım. Arada ayağa qalxır, səliph ilə düzülmüş cild-cild qovluqları, qatı təzə açılmış arxiv sənədlərini göstərir, sonra ehtiyatla yerinə qoyurdu. Bu işdə ona kömək etmək cəhdlərim boşa çıxırdı, hər işi özü cəld və dəqiqliklə görürdü. Söhbət dərinləşdikcə sənədlər kara gəlirdi, mövzuya aid olan əlyazmaların surətini götürüb məzmununu danışır, hərdən şəhadət barmağını yazıdakı bəzi cümlələrin üzərində saxlayaraq onları xüsusilə vurğu ilə oxuyur, arada başını qaldıraraq ənənəvi “bildin də, nə deyirəm” sualını verirdi.

Mən onun nə dediyini, nəyi vurğuladığını, nəyə işarə etdiyini çox gözəl bilirdim, çünki qırx ilə yaxındır ki, onu dinləyir, sözünün canını, çatdırmaq istədiyi fikrini, bütün dediklərini, hətta demədiklərini belə

dərhal başa düşürəm. İstiqlal günü ərəfəsində də onun içində dolan qığılcımları, vücudunu hərəkətə gətirən ruhi enerjini aydınca görürdüm. Ona baxdıqca düşünürdüm ki, 90 rəqəmi Şirməmməd müəllim kimi işgüzar insan üçün şərti göstəricidir, çünki ruhən, qəlbən cavandır, enerjilidir. Ağlı iti, zəkası aydın, mühakimələri yenə cazibədardır. Hələ qarşıda nə qədər də reallaşdırmalı planları var.

Bu gün işığa həsrət qalmış qaranlıqları aydınlada-
caq həmin planlar qismən gerçəkləşməkdədir. Artıq M.Ə.Rəsulzadənin əsərlərinin altıncı cildi çapa hazırdır, AXC parlamentinin sənədlərinin yenidən işlənməsini sona çatıb. Bu yandan da ANS televiziyasında onun aparıcılığı ilə Azərbaycan istiqlalı haqqında silsilə verilişlər başlanıb. Bu o deməkdir ki, professor Şirməmməd Hüseynovun yenidən efirə çıxması, təkcə bir telekanalın cazibəsini artırıb ekranlarını işıqlandırma-
yacaq, həm də bütün Azərbaycanı isidəcək və düşünə bilən beyinləri istiqlal işığına qərq edəcək...

AZƏRBAYCAN MƏTBUATININ PƏRVANƏSİ

*Bəxtiyar SADIQOV,
“Azərbaycan” qəzetinin redaktoru,
millət vəkili*

Biz nəsil 1941-1945-ci illər müharibəsini görməsək də, müharibədən sonrakı dövrün çətinliklərini və qıtlığını yaşamışıq. Hələ Mingəçevir su-elektrik stansiyasının istehsal etdiyi enerji rayonlara çatmadığından orta məktəbin aşağı sinfində oxuyarkən evdə dərslərimizi lampa işığında hazırlayırdıq. Hərdən evə girən pərvanə ağ neftlə yanan lampanın başına dolanardı. Nə yorular, nə də aralanardı...

Çıraq yandıqca pərvanə də fırlanardı...

Bakı Dövlət Universitetinin Jurnalistika fakültəsinin professoru Şirməmməd Hüseynov haqqında yazmaq istəyəndə nədənsə yadıma uşaq vaxtı gördüyüm həmin pərvanələr düşdü.

Yetmiş ildir ki, Şirməmməd müəllim Azərbaycanın ictimai-siyasi, elmi, mədəni və mətbuat sahəsində külüng çalır! Sözüün əsil mənasında Azərbaycan milli mətbuatının fədaisinə, pərvanəsinə çevrilib.

Maraqlıdır ki, nə yorulub, nə dayanıb, nə də bu

sahədən uzaqlaşıb!

Mətbuat tarixinin çox qaranlıq səhifələrinə işıq tutub, unudulmuş çox insanı yenidən üzə çıxararaq xalqın yaddaşında təzələyib, ortaya samballı kitablar, elmi əsərlər qoyub. Minlərlə jurnalistin kadrının hazırlanmasında iştirak edib. Heç vaxt mövqeyini gizlətməyib. Doğru və ədalətli bildiyi sözü, fikri məqamı gələndə ucadan, cəsarətlə söyləyib və kiminsə xətrinə dəyəcəyinə zərər qədər də əhəmiyyət verməyib! Bütün bunlara görə tələbələri daim onu sevib və ehtiram bəsləyib.

Həm də təkcə tələbələri yox!

Sovet dövründə Bakı Dövlət Universitetində (Bu təhsil ocağı o zaman respublikada yeganə universitet idi, qalan ali məktəblər “institut” adını daşıyırdı) dəbdə olan 3 fakültə vardı. Birincisi Şərqşünaslıq fakültəsi idi. Az sayda tələbə qəbul edildiyindən yüksək müsabiqə olardı və hər adam bura düşə bilməzdi. Amma fakültədə oxuyandan sonra xarici ölkələrdə işləməyə getmək və o dövrün ən “matah” maşını sayılan “Volqa” avtomobili alıb gətirmək mümkün olduğundan çoxları bura can atırdı.

İkinci yerdə Hüquq fakültəsi dururdu. Buranı bitirənlərin prokuror olmaq, hökm və səlahiyyət sahibinə çevrilmək (nədənsə hamı prokuror olmaq üçün hüquq fakültəsinə sənəd verirdi, vəkil işləmək üçün yox) imkanı vardı.

Jurnalistika fakültəsi isə öz məzunlarına cəmiyyət-

də daha tez tanınmaq, hörmət və nüfuz sahibinə çevrilmək şansı yaradırdı. Sovet dövründə dövlət mətbuata, kommunizm ideyalarının təbliğinə böyük diqqət və vəsait ayırdığından mətbuatda çalışanlar uca tutulurdular. Jurnalistika fakültəsi (1969-cu ildən filologiya fakültəsi nəzdindəki şöbədən fakültəyə çevrilmişdi) başqa fakültələrdən xeyli fərqlənirdi. Burada mühitdə sərbəst davranış, azad fikirlilik, yaradıcılıq elementləri üstünlük təşkil edirdi. Müəllimlərimiz də tamam başqa təbiətli - demokratik ruhlu, tələbələrə daha yaxın, hətta bəzən dost münasibəti qurmaqla fərqlənirdilər. Jurnalistika fakültəsində təkcə qəzet-jurnal redaksiyalarında, radio-televizisiya və nəşriyyatlarda çalışmaq üçün müxbir, mütəxəssis yox, həm də vətəninə, xalqına xidmət edəcək vətənpərvər, ideya, əqidə sahibi olan insanlar yetişdirməyə çalışırdılar. Hər müəllimin tədris etdiyi fənnə, tələbələrə yanaşma üslubu vardı və əslində bu, belə də olmalıdır!

Şirməmməd müəllim isə təkcə Jurnalistika fakültəsində yox, bütövlükdə universitet miqyasında fərqlənən xarakter sahibi idi. Əvvəla, prinsipliliyi və qətiyyəti ilə seçilirdi. İkincisi, imtahanda ondan “əla” almaq hər adamın işi deyildi. O dövrdə Azərbaycan televiziyasında siyasi icmalçı kimi də fəaliyyət göstərirdi. Kəskin və kəsərli faktlar deməyi, cəsarətli danışmağı bacarırdı. Bu gün Azərbaycanda demokratik və plüralist bir mühit yaranıb, kim harda ağlına və ağzına nə gəldi deyə və yazsa bilər, jurnalistlər istədik-

ləri vaxt adi məmurdan tutmuş dövlət başçısındanək hamını tənqid (hətta bəzən təhqir də) edə bilirlər və buna görə heç kəs onlara gözün üstə qaşın var demir! Söhbət totalitar, vahid partiyanın mövcud olduğu cəmiyyətdən, senzuralı mətbuatın və açıq fikirliliyə ciddi qadağaların qoyulduğu dövrdən gedir! Elə bir dövrdən ki, insanlar ehtiyatsız söylədikləri sözə, fikrə görə sürgün edilir, həbsxanaya atılır, bəzən gedər-gəlməzə göndərilirdilər. Gərək sözü elə deyəydin ki, sonra altından çıxmağı bacaraydın! Şirməmməd müəllim yüksək eridusiyalı, geniş dünyagörüşlü, dərin bilikli və yumor qabiliyyətli insan olduğundan “fırlatmağı” yaxşı bacarırdı. Dünyanın harasından desən, xəbər verərdi, hər gün xoruz banı eşitməmiş informasiyalar söyləyərdi.

Açığı həm onu sevər, həm də qorxardıq!

Qəzəbi tutanda heç nəyə baxmaz, titulundan asılı olmayaraq heç kimi eşitməz, xahişə-filana baxmazdı!

Şirməmməd müəllim həyatı boyu kristal təmizliyini qoruyub saxlayan az qism insanlardandır. Dəfələrlə universitet üzrə tələbə qəbulu komissiyasının (sovet dövründə hər ali məktəb tələbə qəbulunu özü həyata keçirirdi) sədri və məsul katibi olsa da, övladlarını universitetdə oxutmaq istəyən valideynlər qapısının kandarını çıxarsalar da, əlləri boşda qalıb. Ötən əsrin doxsanıncı illərində ölkəni qıtlıq və böhran bürüyəndə, inflyasiya tüğyan edəndə ehtiyaca boyun əysə də, qürurunu və ləyaqətini sonadək qoruyub

saxlamışdı.

Arxivlərdə çalışmaqdan zövq alır. Ərəb əlifbasını sürətlə oxumağı, tədqiq etdiyi dövrü və həmin dövrdə baş verən hadisələri yaxşı bildiyindən çıxardığı nəticələr və gəldiyi qənaətlər doğru və obyektiv olur. Şirməmməd müəllim milli mətbuatımızın zəngin və keşməkeşli tarixini, jurnalistikanın bu günki qayğı, uğur və problemlərini, habelə sabahı ilə bağlı qarşıda duran vəzifələri incəliyinə qədər bildiyinə görə onunla mətbuat barədə söhbətdən xeyli dərəcədə maariflənir, həm də zövq alırsan. Hər dəfə ağsaqqal professordan dünənimiz, bu günümüz, xalqımızın görkəmli qələm sahibləri və mütəfəkkir övladlarının həyat və fəaliyyətləri barədə yeni (əslində bizim üçün yeni sayılsa da, uzaq tarixi keçmişdə baş verən) faktlar və hadisələr eşitmək, bilmədiklərini öyrənmək mümkündür. Şirməmməd müəllim özü bir insan olaraq qədirlənlik, fədakarlıq, vətəni necə sevmək və onun yolunda cəfalara dözmək nümunəsidir! Ciddi jurnalistikanın sıradan çıxdığı, söz deyənlərdə məsuliyyət hissinin son dərəcədə aşağı düşdüyü bir vaxtda Şirməmməd Hüseynov həm də nəsli kəsilməkdə olan “köhnə jurnalist” və tədqiqatçı alimlərin patriarxıdır.

Əslində canlı klassik, mətbuat əfsanəsidir!

Özünü yalnız atəşə, nura təslim edəcək pərvanədir!

Bax, belə bir insandır bizim Şirməmməd müəllim!

Xoşbəxtlikdən zaman hər şeyi dəyişsə də, onu

dəyişə bilməyib!

Universiteti bitirəndən düz qırx il sonra (biz 1974-cü ilin məzunlarıyıq) Şirməmməd müəllimdən hər ikimizin həyatının həsr olunduğu Azərbaycan milli mətbuatı ilə bağlı müsahibə almaq fikrinə düşdüm. Şirməmməd müəllim bu təklifə müsbət, həm də məsuliyyətlə yanaşdı. O müsahibə əziz müəllimimlə bir neçə saat söhbətdən doğan həyat dərsləridir. Mən müəllimimin 90 yaşını ürəkdən təbrik edirəm və ona qarşıdan gələn uzun illərin yaradıcılıq fəaliyyətini arzulayıram.

ÖNCƏ SÖZ GƏLDİ...

(Müəllimimin tədqiqatları haqqında qeydlər)

Könül NİFTƏLİYEVƏ,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Çox güman ki, elmi yaradıcılığa müəyyən qədər dəxli olan hər kəsin kitabxanasında inandığı, elmi məktəbini, yaradıcılığını sidq-ürəkdən, şəksiz-şübhəsiz qəbul etdiyi alimlərdən birinin əsərləri yerləşən ayrıca kitab rəfi olur. Mənim də kitabxanamda professor Şirməmməd Hüseynovun əsərləri yerləşən ayrıca bir kitab rəfi var. Onun 1950-ci illərin ortalarından ta bu günə qədər nəşr olunmuş kitablarını bu rəfə yığmışam. Kitablار bir rəfi doldurub. Amma onların içərisində istiqlal mövzusunda kitabları mənə daha əzizdir.

Etiraf edirəm ki, Şirməmməd müəllimin mənə daha doğma, daha əziz kitabları məhz bu mövzunun nəşrləri sırasındadır. Bunun səbəblərindən biri həmin kitabların mənim də gözümün qarşısında meydana gəlməsidir. Azərbaycanın müstəqilliyi uğrunda başlanan qəti mübarizə illərinin lap əvvəllərində tale məni də Bakı Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsinə gətirdi. Və mən Şirməmməd müəllimi ilk dəfə elə burda gördüm. Dərslərindəki səmimiyyəti, heç nədən, heç

kimdən çəkinmədən hər şeyə obyektiv prizmadan yanaşması onu bizə çox tez sevdirdi. Və o illərin müstəqillik uğrunda mübarizə prosesində bu əziz müəllimimizin göstərdiyi böyük hünər: düşməyə çevrilmiş Ermənistan səfəri, müstəqillik hərəkatının liderləri ilə görüşləri, demək olar ki, hər gün mətbuatda bu mövzuda dərc olunan yazıları gözüümüzün qarşısında baş verirdi. Amma bütün bunların qarşısında onun mətbuat tariximizin şanlı səhifələrini üzə çıxarması, tədqiqatçılıq fəaliyyətinə bağlı kitabları dayanırdı. O dövrdə ilk kitabını “Müstəqilliyin çətin yolu... Biz hara gedirik?” adlandırmışdı. Bu kitab müstəqilliyin şirin dadını bizə bildirdi və doğurdan da millətin hara getməli olduğu jurnalistikada proqram sənədinə çevrildi. Mənim rəfimdə Ş.Hüseynovun yeni dövr əsərlərinin başında məhz bu kitab dayanır. Azərbaycan mətbuatının tarixi dərslərini ifadə edən yüzlərlə yazını öz təhlilləri ilə yenidən millətə tanıtmayla, onların əsərlərini müxtəlif mətbuat orqanlarında yenidən dərc etdirməklə M.Ə.Rəsulzadə, Ə.Hüseynzadə, Ə.Ağaoğlu, Ü.Hacıbəyli kimi azadlıq mücadiləsində publisistika qəhrəmanlığı göstərən onlarca klassik ziyalımızı xalqa qaytardı. Sovet dönəmində əsərlərinə arxivlərdə belə baxılmasına qadağa qoyulmuş Azərbaycan publisistlərinin Ş.Hüseynov tərəfindən üzə çıxarılması və yeni cəmiyyətə çatdırılması müstəqillik uğrunda mübarizənin tərkib hissəsi oldu. “Günay”, “525-ci qəzet” və digər mətbuat orqanlarının səhifələrində işıq üzü görən bu əsərlər və tədqiqatçının onlara publisistik şərh Ş.Hüseynovun

“Mənəvi irsimiz və gerçəklik” (2004), “Milli haqq və ədalət axtarışında” (2004), “Publisistik irs və müasirlik” (rus dilində-2007), “Mətbu irsimizdən səhifələr” (rus dilində-2007), “Müstəqilliyin çətin yolu... reallıqlar, düşüncələr” (təkmilləşmiş yeni nəşri-2009) və s. Kitablarında oxucuya çatdırıldı. Tədqiqatçılıq və məhsuldarlıq keyfiyyətinə hamımızın heyran etdiyimiz bu alim-publisistin son 15 ildəki əsərlərinin ümumi həcmi 200 çap vərəqi həcmindədir. Nəzərə alsaq ki, kitab nəşriyyatı termini kimi qəbul edilən 1 çap vərəqi 16 səhifə deməkdir, onda iki yüzü 16-ya vurmalı olacağıq. Və heyranəmiz bir rəqəm alınacaq: 3200 səhifə. Bir alim ömrünün təkcə 15 ilinin çap məhsulu. Bu çap məhsulunun necə meydana gəldiyini isə onun iş yoldaşları və bir də müxtəlif arxivlərdə müntəzəm çalışan bu adamı hər gün orada görənlər yaxşı bilir.

Və... ən təəccüblüsünü indi demək istəyirəm. Bütün bunların başında Ş.Hüseynovun ayrıca bir tədqiqat obyekti dayanır. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ideya rəhbəri, onun praktik yaradıcısı Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin publisistik irsinin tədqiqi. Bu irsin tədqiqi üçün ərəb qrafikalı Azərbaycan əlifbasını mükəmməl bilməkdən tutmuş, arxiv sənədlərində nəyi axtarmaq və nəyə diqqətlə yanaşmağa qədər, Azərbaycan arxivlərindən tutmuş Türkiyə, Polşa, Rusiya arxivlərində axtarışlar aparmaq tələb olunur. Bu axtarışların nəticələrini, ayrı-ayrı cümhuriyyət qurucusunun ayrı-ayrı əsərlərini qəzet səhifələrinə çıxarmaq tələb olunur. Və nəhayət, bu əsərləri “Məhəmməd Əmin Rə-

sulzadənin əsərləri” şəklində kitab kimi nəşr etdirmək vəzifəsi durur. Bu titanik vəzifəni Şirməmməd Hüseynov yerinə yetirmişdir. M.Ə.Rəsulzadənin indiyədək dörd cildlik əsərlərini nəşr etdirmişdir. 5-ci cild nəşrə hazırdır. Bu yerdə mən həmin kitabların da ümumi həcmi qeyd etmək istərdim. I cild-30, II cild-33 çap vərəqi, III cild-38 çap vərəqi, IV cild-29 çap vərəqi, V cild-35 çap vərəqi. Cəmi 165 çap vərəqi. Bayaqqı hey-rətamiz rəqəmə qayıdaq və M.Ə.Rəsulzadə cildlərinin 1600 səhifəsini Ş. Hüseynovun son 10 ildə nəşr etdiyi kitabların ümumi səhifəsinin üstünə gəlsək belə bir rəqəm alınacaq: 2650 səhifə. Niyə M.Ə.Rəsulzadənin cildlərini də Ş.Hüseynovun müəllifi olduğu kitablara bərabər tuturuq? Çünki Azərbaycanın müstəqilliyini bizə miras qoyub getmiş M.Ə.Rəsulzadənin hər bir məqaləsini o dövrün qəzet səhifələrindən tapmaq (hətta fars dilində belə), onlara şərh vermək və onları birə-birər əvvəlcə qəzet səhifələrində dərc etdirmək, bir adamın deyil, bütöv bir tədqiqat institutunun gücü olmalıydı. Şirməmməd müəllim bunu tək bacardı.

Əslində, Şirməmməd Hüseynov haqqında mənə yenidən danışmağa onu lap bu yaxınlarda nəşr etdirdiyi M.Ə.Rəsulzadənin əsərlərinin üçüncü, dördüncü, beşinci cildi oldu. Publisistin III cildə toplanan əsərləri onun ən məhsuldar dövrünün və bir siyasətçi kimi tam formalaşdığı 1915 – 1916-cı illəri əhatə edir. Yenə də statistikaya müraciət etməli olsaq xüsusi qeyd etməliyəm ki, Ş.Hüseynovun M.Ə.Rəsulzadənin bu cildinə publisistin müxtəlif həcmli 200 məqaləsini daxil etmişdir. 38

çap vərəqi həcmində olan bu kitab tərtibatçının ön sözü ilə başlayır. Məhz bu cümlədəki tərtibatçı sözünü bir az açmaq istərdim. Kitab Ş.Hüseynovun bu əsərləri toplanması, ərəb qrafikalı keçmiş Azərbaycan əlifbasından latın qrafikalı müasir əlifbaya transliterasiya etməsi, həm ön sözün müəllifi, həm də bu günkü oxucu üçün semantikasını çətin anlaşılan sözlərin lüğəti mənasını tərtib etmiş tədqiqatçı rolundadır. Ş.Hüseynov nəşr etdirdiyi cildlərin hər birinə qısa “Ön söz” yazmışdır. I cildə ön sözündə Ş.Hüseynov M.Ə.Rəsulzadənin - bu böyük milli azadlıq mücahidinin idealları və bu idealları gerçəkləşdirmək yolundakı xidmətlərini qiymətləndirir və onun əsərlərinin 12-15 cildə sığacağını göstərir. I cildin ilk səhifələrində özünün ön sözü ilə yanaşı “Azərbaycan istiqlal hərəkatının görkəmli xadimi, onun ən yaxın əqidə, məslək və mübarizə dostu və silahdaşı Mirzə Bala Məmmədzadənin M.Ə.Rəsulzadənin vəfatı münasibətilə söylədiyi vida nitqi”ni verməyi məqsədə uyğun saydığı kimi, əlimizdəki III cildin də ilk məqalələri kimi tarix elmləri doktoru, professor, Rusiya EA Tarix İnstitutunun baş elmi işçisi Salavat İsakovun “Məhəmməd Əmin Rəsulzadə” adlı məqaləsini təqdim etmişdir. Bu məqalə qısa şəkildə M.Ə.Rəsulzadənin ömür yolunu və onun millət qarşısında tarixi xidmətlərini oxucuya çatdırır. Tədqiqatçı Ş.Hüseynov isə özünün qısa “Ön söz” undə bu cildin əsas mahiyyətini açaraq yazır: «Artıq 20 ildir ki, sifarişsiz və təmənnasız bu böyük millət fədaisinin əsərlərini araşdırmaq, toplanmaq və nəşr etdirməklə məşğulam. 1992-ci ildə əsər-

lərinin I cildini (1903-1909), 2001-ci ildə II cildini (1909-1914) çox böyük çətinliklə də olsa nəşr etdirməyə müvəffəq olmuşam. İndi III cildi, yəni 1915-1916-cı illərdə “İqbal“, “Yeni İqbal“, “Açıq söz“ qəzetləri və “Qurtuluş“ məcmuəsində dərc edilmiş əsərlərini oxuculara təqdim edirəm. Bu çox zəngin, mürəkkəb, təhlükəli, qeyri-adi dövr idi. Bəşəriyyət ilk dünya müharibəsi faciəsini yaşayırdı. Millətlərin, xalqların, dövlətlərin taleyi həll olunurdu. Dünyanın siyasi durumu, xəritəsi dəyişirdi. Dövlət müstəqilliyini, ərazi bütövlüyünü itirmiş, hətta fiziki mövcudiyyəti təhlükə altında olan Azərbaycanı xilas etmək kimi tarixi bir vəzifə yaranmaqda idi. Millətin bütün sağlam qüvvələrini vətəni və milləti xilas etmək uğrunda mübarizəyə hazırlamaq lazım idi. Bu müqəddəs vəzifəni öhdəsinə götürmüş mücahidlərin öndəri M.Ə.Rəsulzadə idi. Onun 1915-1916-cı illərdəki fəaliyyətinin, o cümlədən publisistik fəaliyyətinin məğzi, qayəsi də bu idi. Dövlət müstəqilliyini bərpa etmək fikri, məfkurəsi məhz bu illərdə yaranmağa başlamışdı. İki il sonra 1918-ci il mayın 28-də bu arzu çin oldu. Azərbaycanın müstəqilliyi elan edildi».

Əvvəlki cildlərində olduğu kimi, III cildə də M.Ə.Rəsulzadənin məqalələrinin hamısının əsas tematikası xalq, vətən, millət, müstəqillik ideyalarına bağlıdır. Bu əsərlər M. Ə.Rəsulzadənin ədəbi yaradıcılıq, xüsusilə publisistika sahəsində ölməz bir irs qoyub getdiyindən xəbər verir. Professor Ş.Hüseynovu bu ölməz irsə bağlayan isə həmin publisistikanın əziz müəl-

limimizin arzu və istəklərinə, ideallarına, ömür yoluna və əqidəsinə cavab verməsi ilə əlaqədardır. Şirməmməd müəllim kitaba “Ön sözündə M.Ə.Rəsulzadənin həyatı və yaradıcılığına milli marağı ifadə edən belə bir faktı misal gətirir: «Ankarada Azərbaycan siyasi mühacirəti və Türkiyə ictimaiyyəti 1954-cü ilin yanvarında Azərbaycan milli qurtuluş hərəkatının ideoloqu və tanınmış lideri, ilk milli demokratik Xalq Cümhuriyyətinin yaradıcısı Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin anadan olmasının 70 illik yubileyini təntənə ilə qeyd etmişdi. Yalnız Türkiyədə deyil, dünyanın bir sıra demokratik və müstəqil ölkələrində sığınacaq tapmış həmvətənlərimiz, həmçinin Rusiyanı tərk etməyə məcbur olmuş digər millətlərin və xalqların istiqlal mücahidləri yubileyi təbrik edir, öz arzu və istəklərini bəyan edirdilər. Bu tarixi təbriklər içərisində tanınmış tatar milli mücahidi Seyid Cəfər Krimərin M.Ə.Rəsulzadəyə göndərdiyi məktubda deyilirdi: “Bir gün həyatınızı yazacaq bəxtli bir türk gənci, yaxud da şəxsiyyətinizi canlandıracaq bir türk sənətkarı ömrünüzün hər dövrünü qavrayıb anladığıca “nə şərəflidir mənə ki, bu yaşamağa dəyər səhifələri canlandırıram“ – deyər sevinəcəkdir. Bunların əsərlərini oxuyan və ya seyr edənlər də Sizi daima sonsuz məhəbbət, hörmət və rəhmətlə anacaqlardır“.

Etiraf edirəm ki, mənə bu məqaləni yazmağa çağıran onlarca fakt içində Seyid Cəfər Krimərin məktubundakı “bir gün həyatınızı yazacaq bəxtli bir türk gənci, yaxud da şəxsiyyətimizi canlandıracaq bir türk sənətkarı”na uzaqgörənliklə verdiyi qiymət oldu. Seyid Cəfər

Krımərin bu sözlərindən təxminən əlli il sonra ortaya “bəxtli bir türk gənci və türk sənətkarı” çıxdı, böyük istiqlal mücahidinin həyatını yazdı, şəxsiyyətini canlandırdı və əsərlərini toplayıb müasirlərimizə ərməğan etdi. Bu “bəxtli türk” öz yaşı etibarı ilə o qədər də gənc deyil. Amma ürəyi, əqidəsi, idealları qocalmayanlar həmişə gənc olurlar. Bizim müəllimimiz kimi - Şirməmməd Hüseynov kimi.

Bir məsələni də ayrıca qeyd etməliyəm. M.Ə.Rəsulzadənin Ş.Hüseynovun bu cildə topladığı və kitab halında nəşr etdirdiyi məqalələrinin az qala hamısı tədqiqatçının yeni dövr təqdimatı ilə əvvəlcə “525-ci qəzet”in səhifələrində işıq üzü görmüşdür. Ş.Hüseynov yaxşı bilir ki, sözün tirajlanması prosesində qəzeti heç nə əvəz edə bilməz. Ona görə də bu əsərləri xalqa daha tez və daha populyar çatdırılmaq üçün onları əvvəlcə bizim “525-ci qəzet”ə təqdim etmişdir. Mən bu cümlədə “525-ci qəzet”i nəhaqdan “bizim qəzet” kimi təqdim etmədim. Bu qəzet, bir tərəfdən həqiqətən millətə, xalqa, Azərbaycan oxucusuna xidməti ilə məhəbbət doğursa, digər tərəfdən Bakı Dövlət Universitetinin jurnalistika fakültəsinə ayrıca praktik köməyi ilə də “bizim qəzet” rolunu oynayır. Bu fakültənin vicdanı kimi qəbul etdiyimiz Şirməmməd müəllimin “525-ci qəzet”ə münasibəti və bu qəzetin ona doğmalığ göstərməsi- bu sinxronluq nəticədə yenə də millətə, xalqa xidmət prinsipini doğrurur. Bu fakt M.Ə.Rəsulzadənin yaradıcılığına münasibətdə də özünü təsdiq edir.

İndi M.Ə.Rəsulzadənin digər cildləri də əlimizdə-

dir. Ş.Hüseynovun proqnozuna görə bu böyük publisistin hələ qarşıda on cildə sıgacaq əsərləri var. Ən azı elə bu cildləri ortaya qoymaq üçün əziz müəllimimizə Allahdan uzun ömür arzulayırıq.

Tarixdə elə şəxsiyyətlər və elə yaradıcılıq nümunələri var ki, o şəxsiyyətləri və o yaradıcılıq nümunələrini tədqiq etmək, qiymətləndirmək və yeni nəsllə ötürmək səlahiyyətini də tale elə onların səviyyəsində olan insanlara-alimlərə qismət edir. Vətən, millət, dövlət kimi müqəddəs anlayışlara bağlı tarixi şəxsiyyətlər barədə söz demək səlahiyyəti isə daha çox mənəvi təmizlik, insani böyüklük tələb edir. “Bütün şüurlu həyatını vətənin müstəqilliyi, millətin azadlığı, səadət və xoşbəxtliyi uğrunda mübarizəyə həsr etmiş vətən övladı, istiqlal fədaisi” (Ş. Hüseynov) Məhəmməd Əmin Rəsulzadə haqqında söz deməyə, onu tədqiq etməyə girişən adamın da buna gərək ikiqat mənəvi haqqı olsun. Mənəvi dünyasına, vətən sevgisinə, milli təəs-sübkeşliyinə, elmi cəsarətinə (!), publisist ustalığına, öyrətmək bacarığına və neçə-neçə vətəndaşlıq keyfiyyətinə hələ tələbəlik illərindən bələd olduğum, uzun illərdən bəri birgə çalışdığımız, amma özümüzü yanında həmişə və fəxrlə onun tələbəsi hesab etdiyimiz professor Şirməmməd Hüseynov bu haqqın, bu səlahiyyətin sahibidir. Ən qatı müxalif personadan tutmuş ölkənin Prezidentinədək hər kəs Şirməmməd müəllimin bu haqqa sahib olduğunu dilə gətirir. 2013-cü il noyabrın 24-də Azərbaycan Prezidentinin jurnalistlərlə səmimi görüşünü telekanallardan izlədim və qəzetlərin

geniş hesabatlarına diqqət yetirdim. Cənab Prezident o görüşdə mənim müəllimimə- professor Şirməmməd Hüseynova müraciətlə dedi: “Şirməmməd müəllim! Sizin fəaliyyətinizi mən çox yüksək qiymətləndirirəm.” Sonra Prezident əlavə etdi: “Sizin fəaliyyətinizi Azərbaycan xalqı yüksək qiymətləndirir.” Prezidentin bu sözləri Şirməmməd müəllimi tanıyanların hamısında və xüsusi olaraq onun ömrünü həsr etdiyi Bakı Dövlət Universiteti Jurnalistika fakültəsinin kollektivində qürur hissi yaşatdı. Əlbəttə, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti bu böyük tədqiqatçıya verdiyi o yüksək qiymətdə alimin daha çox M.Ə. Rəsulzadə irsi üzərindəki tədqiqatlarını nəzərdə tuturdu. Azərbaycanın müstəqillik uğrunda mübarizəyə başladığı 1980-ci illərin ikinci yarısından bəri professor Ş.Hüseynovun əsas tədqiqat hədəfləri Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti kimi möhtəşəm bir demokratik dövlətin yaranması uğrunda mübarizə aparmış klassik mətbuatımız, klassik publisistikamız, klassik ədiblərimiz olmuşdur.

Və... bütün bu titanik fəaliyyətin fəvqündə isə müəllimimizin M.Ə.Rəsulzadənin yaradıcılıq irsi ətrafında apardığı tədqiqatlar dayanır. İndiyə qədər M.Ə.Rəsulzadənin 5 cildlik əsərlərini arxivlərdəki qəzetlərdən toplamaq, transliterasiya etmək, xronoloji tərtibat qaydası ilə nəşrə hazırlamaq, bu nəşrlərdə müasir oxucuya qaranlıq qala biləcək məqamların şərhini vermək, ərəb-fars lüğət tərkibli və dilin müasir işlək fondundan çıxmış söz və ifadələrin lüğətini təqdim etmək... kimi mühüm tədqiqatçı vəzifələrini yerinə ye-

tirmək və nəhayət, bu cildlərin bir çoxunu alimə “verilən təqaüdümdən qənaət etdiyi vəsaitlə nəşr etdirmək”, sözün həqiqi mənasında böyük hərfə yazılacaq VƏTƏNDAŞIN işi ola bilərdi. Bu cildlərin də hər birinin təxminən 40 çap vərəqi həcmində olduğunu nəzərə alsaq Ş.Hüseynov təkcə M.Ə.Rəsulzadənin 200 çap vərəqi həcmində əsərinə tədqiqatçı əməyi sərf etmişdir. İndi onun özünün son 30 ildəki yaradıcılığını və tərtibatçılıq işini həcm etibarını ilə bir yerə toplasaq 500 çap vərəqi kimi möhtəşəm bir rəqəm alınacaq. Belə bir işi yerinə yetirmək üçün yəqin ki, bütöv bir elmi-tədqiqat institutunun əməyi lazım gələrdi. Professor Ş.Hüseynov bu işi təkbaşına (bəzi texniki məsələlərdə göstərilən köməyi nəzərə almasaq) aparmışdır.

Ən maraqlı faktlardan biri budur ki, Ş.Hüseynov M.Ə.Rəsulzadə əsərlərinin III cildini 2012-ci ildə - özünün 88 yaşında, IV cildini 2013-cü ildə - özünün 89 yaşında və nəhayət V cildini 2014-cü ildə - özünün 90 yaşında ərsəyə gətirib çap etdirmişdir. Mən bu yaş məsələsini qəsdən qabardıram və diqqəti bu ilin sonunda 90 yaşı tamam olacaq tədqiqatçıya Allahın verdiyi vətəndaşlıq gücünə yönəltmək istəyirəm.

Tale elə gətirib ki, mən Şirməmməd müəllimin həm tələbəsi olmuşam, həm də indi bu böyük alim, tədqiqatçı, vətəndaş insanla bir yerdə işləyirəm. Bu birgə iş yerində indi onu narahat edən bir problemin həllinə necə girişdiyinin canlı şahidiyik. Bu problem bir sıra önəmli klassik publisistlərimizin əsərlərinin əvvəllər yarımçıq çap edilməsi, onlarda yol verilən ciddi təhrif-

lərlə bağlıdır. Bu sırada Ş.Hüseynovun ən çox narazı qaldığı Üzeyir Hacıbəylinin bundan əvvəlki nəşrlərində özünü göstərən xətalardır. Xeyli müddətdir ki, bu və ya digər səbəbdən Üzeyir bəyin əsərləri ilə bağlı kitablarına salınmayan, yaxud təhriflərlə çap edilən məqalələrini toplayıb, nəşrə hazırlayan tədqiqatçı nəhayət ki, öz məqsədinə çatmışdır. O, Üzeyir Hacıbəylinin «Nəşrlərdə kənara qoyulmuş mətbu əsərləri» adı altında çox maraqlı bir kitabını öz şəxsi hesabına çap edib oxuculara ünvanlamışdır. Ş.Hüseynov bu kitabdakı əsərləri tədqiqatçı zəhməti ilə toplamış, ərəb əlifbasından latın qrafikalı Azərbaycan əlifbasına çevirmiş, bu gün üçün çətin anlaşılan sözlərin lüğətini tərtib etmişdir. Ş.Hüseynov kitaba yazdığı ön sözdə göstərir ki, «milli iftixarımız Üzeyir Hacıbəyli xalqımıza çoxşaxəli, əbədiyaşar zəngin bir irs qoyub getmişdir. Bu irsə, bu əvəzsiz xəzinəyə sahib çıxmaq, onu dərinədən, hərtərəfli araşdırmaq, nəşr və təbliğ etmək müqəddəs borcdur». Tərtibatçı bu sahədə son 60 ildə xeyli iş görüldüyünü, hətta üzeyirşünaslıq məktəbinin yarandığını qeyd edir, amma hələ görüləsi işlərin çox olduğunu da vurğulayır. Tədqiqatçının Üzeyir bəyin indiyədək çap olunmuş kitablarına bir sıra məqalələrinin qəsdən salınmaması, bir sıra əsərlərinin qəsdən ixtisar edilməsi, bu yazılar üzərində «əlgəzdirmələr» aparılması, əsərlərə şərhlərdə əsassız ittihamların yer alması, tarixi faktların saxtalaşdırılması halları narahat edir. Odur ki, Ş.Hüseynov Üzeyir bəy irsinin pərəstişkarı kimi heç kəsdən sifariş, göstəriş və əməli kömək gözləmədən publisistin bu

vaxta qədərki nəşrlərində kənara qoyulmuş mətbu əsərlərini toplayıb oxuculara çatdırmaq vəzifəsini bir alim-vətəndaş ləyaqətilə yerinə yetirmişdir. Tədqiqatçı Ü.Hacıbəylinin 120-yə yaxın məqaləsini - 19 çap vərəqi həcmində əsərlərini birinci hissə kimi təqdim etdiyi bu kitaba salmışdır. Həmin əsərlər indi Üzeyir bəyi bütöv, olduğu kimi, ustad publisist kimi görməyə imkan verir. Məqalələr Üzeyir bəyin vaxtilə iki dildə – Azərbaycan və rus dillərində yazdığı kimi təqdim olunub. Məqalələrin hamısının mənbəyi – harada, nə zaman dərc olunduğu da göstərilmişdir. Bu yazıların hamısında ürəyi millətinin ürəyilə döyünən, xalqını azad, demokratik bir dövlətin vətəndaşı kimi görmək, bizə dostumuzu, düşmənimizi tanımaq vəzifəsini yerinə yetirən bir insanın, publisistin, vətəndaşın qəlbi döyünür.

Ş.Hüseynov indi hər gün işlədiyi yerə – Bakı Dövlət Universitetinin mətbuat tarixi kafedrasına Üzeyir bəydən yeni tapdığı məqalələri ilə gəlir. Bu kafedranın müdiri, professor, tekstoloq Şamil Vəliyevlə həmin məqalələri diqqətlə oxuyur, çapa hazırlayırlar. Hiss edirik ki, Üzeyir bəyin indiyədək «nəşrlərində kənara qoyulmuş» onlarca yeni əsəri lap bu günlərdə təzə bir kitabda işıq üzü görəcək. Və bu kitabın da «toplayanı, ərəb əlifbasından latın qrafikasına çevirəni, ön sözün müəllifi və lüğətin tərtibatçısı» professor Şirməmməd Hüseynov olacaq.

Azərbaycan mətbuatı tarixinin yorulmaz tədqiqatçısı, müəllimimiz hələ tələbəliyimizdən bizə kitabı sevməyi, kitabı müqəddəs tutmağı öyrədib. Səməvi

kitabların hamısının ilk səhifələrində «öncə söz gəldi» postulatından çıxış edən Şirməmməd müəllim xüsusilə klassik səciyyə daşıyan kitablarla millətə söz gətirməyi özünün müqəddəs borcu sayır. Xalqına, millətinə, öl-kəsinə yanıklı bütün insanları Allah qorusun.

İndi də bir məcmuə haqqında. Bu, sıradan bir məcmuə deyil. Cəmi dörd ildən sonra bu məcmuənin çapdan çıxmasının yüz ili tamam olacaq. Məcmuənin adı «İstiqlal». Altında müqəddəs bir tarix: «1918-28 mayıs-1919». Və aşağıda daha bir qeyd: «Cümhuriyyətimizin bir illik dövrü-istiqlalı münasibətilə təlif edilmiş məcmuə». Amma məcmuənin üz qabığının lap yuxarısında bir abzas yazı da var: «Məcmuə çoxminillik dövlətçilik tariximizdə ilk dəfə «Azərbaycan» adlı dövlətimizin bir yaşının tamam olması münasibətilə 1918-si il mayın 28-də işıq üzü görmüşdür. Cəmi dörd ildən sonra Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illik yubileyini Müstəqil Cümhuriyyətimizdə bayram edəcəyik. Bu məcmuəni həmin yubileyə hazırlığın ilk töhfəsi hesab edin!».

Həmcə kiçik, məzmunca bir dünya mahiyyət kəsb edən bu qeydin müəllifi «İstiqlal»ı arxivlərin dərin qatlarından tapıb çıxaran, nəşrinə təşəbbüs göstərən, onu o zamankı ərəb qrafikalı Azərbaycan əlifbasından indiki latın qrafikalı Azərbaycan əlifbasına çevirən professor Şirməmməd Hüseynovdur. O Şirməmməd müəllim ki, ömrünün və elmi təfəkkürünün bütün imkanlarını klassik jurnalistikamızın, dövlətçilik tariximizin ümdə mərhələlərinin üzə çıxarılmasına, yeni nəsil oxucuya çatdırılmasına həsr etmiş və bu gün də həmin müqəddəs

işini davam etdirməkdədir. Mənim də indi haqqında bəhs etdiyim “İstiqlal” məcmuəsinin 96 ildən sonar yenidən işıq üzü görməsi Şirməmməd Hüseynovun ömür proqramının bir faktıdır. Məcmuənin yeni nəşrinin ərsəyə gəlməsində onun transliterasiyasının redaktorları – professor Şamil Vəliyev, elmi işçi Samir Xəliloğlu (Mirzəyev), məcmuəni nəfis şəkildə, həm də öz vəsaiti hesabına nəşr edən “Qanun” nəşriyyatı da xüsusi ehtiramla yada salınmalıdır. Məcmuəni yenidən ərsəyə gətirən Şirməmməd müəllim bizdən – yeni əlifbada nəşr etdirdiyi «İstiqlal»ı Cümhuriyyətimizin cəmi dörd ildən sonra bayram edəcəyimiz 100 illiyinə hazırlığın ilk töhfəsi hesab etməyimizi istəyir. Mən bu sətirləri – bu qeydi oxuyuram və Şirməmməd müəllimin yenidən həyat verib bizə çatdırdığı bu məcmuənin həqiqətən də istiqlalımızın 100 illik bayramına hazırlığın ciddi bir faktı hesab edirəm. Çünki 1918-ci il mayın 28-də – Cümhuriyyətin birinci ildönümü münasibətilə çap olunan bu məcmuə öz məzmunu, tematikası və müəllifləri baxımından bu gün üçün də qərribə bir müqəddəslik kəsb edir. Bu müqəddəslik ilk növbədə məcmuənin əvvəlində yer almış bir səhifəlik «Azərbaycan istiqlalını mübəyyin əqdnamə» adlı yazı ilə meydana çıxır. Bu bir səhifəlik yazı millətin azadlıq uğrunda mübarizəsinin nəticəsini ifadə edərək, çox qısa sətirlərlə istiqlalımızın keçdiyi yolu açıqlayır.

Məcmuənin digər müqəddəslik atributları onun istiqlalımızın bir illik yubileyinə həsr olunması və bu Cümhuriyyətin qurucularının - M.Ə.Rəsulzadənin, Ü.

Hacıbəylinin, Məhəmməd Ağaoğlunun və digərlərinin imzaları ilə bağlıdır. Şirməmməd müəllim maksimum əmək sərf edib ki, məcmuə mümkün qədər faksimile formada - yəni ilkin nəşr olduğu kimi təqdim olunsun. Və tərtibçi bu istəyinə nail olub: Məcmuənin əlifba siması istisna olmaqla, hər nöqtəsi onun ilkinlik atributlarını özündə daşıyır.

Məcmuənin ən samballı məqalələrindən biri böyük M.Ə.Rəsulzadənin “Azərbaycan Cümhuriyyəti” əsəridir.

M.Ə. Rəsulzadə cəmi 28 səhifəlik bir əsərində möcüzə yaradaraq Azərbaycan xalqının tarixən keçdiyi əzəbli yolları təsvir edir və bu əzəbli yolların bütün mərhələlərində xalqın, millətin istiqlal idealından dönmədiyini qürurla dilə gətirir.

Mən diqqəti böyük Məhəmməd Əminin daha bir fikrinə - Bakı neftilə bağlı uzaqgörən fikrinə yönəltmək istədim. Azərbaycanın dünyanın böyük neft korporasiyaları ilə bağladığı neft kontraktının 20-ci ildönümünü cəmi bir neçə ay bundan əvvəl qeyd etdik. Ulu Öndər Heydər Əliyevin bünövrəsini qoyduğu bu müqavilə ilə Bakı nefti Azərbaycanın sürətli inkişafını təmin etdi. Bütün bunlar isə əsas 1918-ci ildə qoyulan, sonradan bir müddət tarixə çevrilən, ancaq tarixi təcrübəsi həmişə karımıza gələn müstəqil Xalq Cümhuriyyətindən doğulmuşdur.

Məcmuədə Ağaoğlu Məhəmmədin “Azərbaycan” adlı məqaləsi də diqqəti cəlb edir. Bu əsər də bir neçə səhifədə Azərbaycanın keçdiyi tarixi mərhələləri – həm də ən qədim dövrdən Xalq Cümhuriyyətinə qədərki yo-

lunu işıqlandıran və bu günkü tarixçilərimiz üçün maraqlı mənbə rolunu oynaya biləcək qədər qiymətlidir.

M.Ə.Rəsulzadənin R.Kusalı imzası ilə dərc edilən “Parlamana” adlı yazısında isə Xalq Cümhuriyyətinə aparan yol və bu yolun uğurlu sonu qələmə alınmışdır.

Haqqında qısaca bəhs etdiyimiz bu məqalələrin hamısını bir amal birləşdirir. Bu amal isə istiqlalımızın bir illiyi münasibətilə istiqlalın həmin bir ildə millətə verdiyi və bundan sonra verəcəyi üzərində dayanmaq, müstəqilliyin necə qiymətli olduğunu xalqa bəyan etməkdir.

Beləcə müstəqilliyimizin bir illiyinə həsr olunan “İstiqlal” məcmuəsi Şirməmməd müəllimin müasir oxucuya təqdim etdiyi müstəqilliklə bağlı hələ 95 il bundan əvvəl vəd edilənlərin necə gerçəkləşdiyinə, klassiklərin həmişəyaşar sözlərinin necə dəqiq olduğuna bir daha inanmaq üçün qiymətli bir vasitədir. Əzizimiz Şirməmməd müəllim! Müstəqilliyimizin o zamankı bir illiyindən dörd ildən sonrakı 100 illiyinə gedən yolun tarixi bir məqamını xalqa hədiyyənizə görə Sizə - əbədiyaşar müəllimimə sonsuz minnətdarlığımı ifadə edirəm.

DÖRD QOŞA SAAT VƏ BÜTÖV ÖMÜR

*Rəşad MƏCİD,
“525-ci qəzet”in baş redaktoru,
Mətbuat Şurası İdarə Heyətinin üzvü*

Şirməmməd müəllimlə bağlı yazacağım yazını düşünəndə Mətbuat Şurasının sədri Əflatun Amaşovun bu yaxınlarda mənə yazdığı yubiley təbrikindən bir məqamı xatırladım:

“Mətbuat Şurasının ofisi adi iş axarında idi. Baş redaktorlar, ictimai xadimlər Şuraya toplaşmışdılar. Rəşad da gəlib çıxdı və kabinetə girəcəkdə gördüyü şəxs həmkarımı ənənəvi olaraq hamı ilə görüşmək fikrindən bir anlığa daşındırdı. Bir-başə ona doğru yön aldı. Qarşısında dayandı, əylərək əlindən öpdü. Azərbaycan jurnalistikasının canlı əfsanəsi Şirməmməd Hüseynov... sözün yaxşı mənasında çaşqınlıq içərisindəydi. Sonradan Rəşad “mən millətimizə, xalqımıza xidmət edən dəyərli insanların əllərindən öpməkdən heç vaxt çəkinmədim. Otağıma gələndə ayağa sıçradım, qabaqlarına yüyürdüm...” yazacaqdı...”

Sonra yadıma düşdü ki, düz on beş il qabaq - 1999-cu ildə professor Şirməmməd Hüseynovun 75 yaşı tamam olanda “525”də onun haqqında kiçik bir təbrik

yazısı yazmışdım. Qəzetin cildlədib saxladığımız köhnə nüsxələri içərisindən o yazını tapıb bir də baxdım:

“Dörd qoşa saat

Və yaxud haçansa yazılacaq məqalə haqqında anons

BDU-nun keçmiş Komunist küçəsində yerləşən korpusunda jurnalistika fakültəsində təhsil aldığım vaxtlar yadımda qalan çoxlu hadisələr var. Amma ən yadımda qalanı professor Şirməmməd Hüseynovun bizim qrupa dörd qoşa saat dediyi mühazirələridi ki, elə o mühazirələrə qulaq asa-asa haçansa Şirməmməd müəllim haqqında mütləq yazacağımı qət eləmişdim. Və həmin o yazının adını da dəqiqləşdirmişdim: “Dörd qoşa saat”.

Hələ məşhur yenidənqurmanın başlanğıcında dörd qoşa saat “Burjua jurnalistika”sının mahiyyətini anladan Şirməmməd müəllim həm də bir az ezop diliylə, bir az sətiraltı sözlərlə, bir az mimikayla sovet mətbuatıyla burjua mətbuatı arasındakı fərqi bizə çox aydınca başa salmışdı. Və bu sətirlərin müəllifinin dünyagörüşündə ilk dəyişik çalarlar, demokratik cücərtilər də, deyəsən, elə o vaxt oyanmağa başlamışdı.

... Sonra 88-ci il gəldi. Burulğanlardan, təlatümlərdən adlaya-adlaya keçdiyimiz hər ilin müəyyən məqamlarında mən o yazını yazmağa ehtiyac duydum və elə o təlatümlər də düşündüklərimi kağıza köçürməyə imkan vermədi.

Dünən isə Şirməmməd müəllimin 75-i haqladığını eşitdim.

Təbrik edirəm, bütün tələbələri adından Şirməmməd müəllimi bağrıma basıram, böyük xidmətlərinə görə çox sağ olun deyirəm.

P.S. “Dörd qoşa saat”ı isə mütləq yazacağam”.

Xatırladığım üçüncü məqam isə istedadlı, iti müşahidə qabiliyyətinə malik gənc jurnalistimizin dedikləri oldu: “İlk dəfə mən hələ 2010-cu ildə sizin Şirməmməd müəllimlə danışığımıza heyrətlənmişdim. Sonsuz sayğıyla, ehtiramla, ən adi sözü belə möhkəm deməkdən ehtiyatlanaraq, sözlərə nəvaziş qataraq, yumşaq, qayğıkeş danışırıdınız”.

İndi oturub düşünürəm, nədi axı, 30 il mənə bu insana, müəllimə, jurnalistə, şəxsiyyətə belə sayğıda saxlayan bu hiss?

Şirməmməd müəllimin haqqında hələ özünü görməzdən, dörd qoşa saat mühazirəsini dinləməzdən öncə eşitmişdim; adı gələndə çayxanalarda, jurnalist dairələrində mif kimi, əfsanə kimi, işlədiyim “Elm və həyat” jurnalında isə canlı, doğma, hamının ehtiramla adını çəkdiyi bir insan kimi danışılırdı.

Səksəninci illərdə “Elm və həyat” jurnalında korrektor kimi işə başlamışdım, tanınmış, səmimi iş yoldaşlarım içərisində Ülkər xanım Hüseynova da vardı. Ülkər xanım jurnalın Elm şöbəsinə rəhbərlik edirdi, ciddi, qəliz, çətin mövzulardan yazırdı, fərqli insanlar barədə danışır. Mən indi hamımızın qürur duyduğu, məşhur həmyerlimizin - Lütfi Zadənin adını da ilk dəfə Ülkər xanımdan eşitmişdim. Cavan jurnalistlərin dilindən ciddiliyi, sərtliyi barədə müxtəlif hadi-

sələr eşitdiyim Şirməmməd müəllimin adı Ülkər xanımın dilində sadəcə, “Şirməmməd” deyə səslənirdi. Ülkər xanım Şirməmməd müəllimin həyat yoldaşı idi və əlçatmaz müəllimimizin həm də real bir insan olduğunu bizə xatırladırdı. Ülkər xanım dilində indi bütün ölkədə tanınan, musiqimizə, mədəniyyətimizə böyük xidmətlər göstərən Lalə Hüseynovanın, Fərəh Əliyevanın adları da sadəcə, “Lalə”, “Fərəh” kimi deyilirdi. Belə müraciət bu insanları da “Elm və həyat” ailəsinin doğma üzvlərinə çevirmişdi.

Bugünlərdə Şəkidə Mətbuat Şurasının təşəbbüsü ilə Azərbaycanın ilk xanım redaktoru Xədicə xanım Əlibəyova ilə bağlı çəkilən filmə baxdıq. Mən Ülkər xanımın Xədicə xanım barədə, onun Şəkidə gördüyü işlər haqqında söhbətinə baxıb yenə “Elm və həyat” ailəsini xatırladım.

Gərək ki, Şirməmməd müəllimin özü ilə ilk dəfə, əslən Şəkidən olan, görkəmli türkoloq alim Aydın Məmmədovla birlikdə oturmuşduq. Mən uzaqdan ehtiram bəslədiyim müəllimimlə birinci dəfə yaxından görüşür, söhbətlərini dinləyirdim.

Sonralar Şirməmməd müəllimlə tez-tez görüşmək imkanımız oldu - Bakı Dövlət Universitetinin Jurnalistika fakültəsində, “525”in redaksiyasında, mətbuatla bağlı tədbirlərdə.

Şirməmməd müəllim Məhəmməd Əmin Rəsulzadəni, Üzeyir Hacıbəyovu “525”in müəlliflərinə çevirdi, “Həyat”ın, “İrşad”ın ilk sayları, “Azərbaycan” qəzetinin Cümhuriyyətin 1 yaşına aid sayı latın qrafikasıyla,

“525”ə əlavə kimi çap olundu. Cümhuriyyət tariximizlə, mətbuat tariximizlə bağlı ən ciddi məsələlərə Şirməmməd müəllimin münasibətini, tapdığı yeni faktları, üzə çıxardığı yazıları məmnuniyyətlə çap etdik.

Şirməmməd müəllim bizim üçün, bizdən sonrakı nəsillər üçün diqqətin, məsuliyyətin, dəqiqliyin, gördüyü işə hədsiz sevginin simvoludu. Dəfələrlə olub ki, ya özünün təqdim etdiyi, ya da qəzetdə çıxan başqa materiallarda yalnız onun diqqətini çəkə biləcək, yalnız onun sezəcəyi hansısa rəqəmlərə, faktlara aid qeydlərini, düzəlişlərini dərhal telefonla çatdırıb. Əksəriyyətimizə çox xırda, əhəmiyyətsiz görünə biləcək həmin məqamlara son dərəcə həssas münasibəti əslində ona Ustad adı qazandıran müstəsna cəhət, nadir keyfiyyətdir.

Son illər bir neçə dəfə Şirməmməd müəllim qəfildən redaksiyamıza qonaq gəlib. Mən də, redaksiyanın əksər əməkdaşları da onun - Müəllimimizin hüzurunda sayğıyla dayanmışıq, Şirməmməd müəllimlə birlikdə çəkirdiyimiz şəkillərimizi sosial şəbəkələrdə paylaşmaq fürsətini də fəvriyyə verməmişik.

Təxminən on il qabaq, yaşlı nəslin mümayəndələri hələ yeni texnologiyalara müqavimət göstərdiyi bir vaxtda Jurnalistika fakültəsində, Mətbuat tarixi kafedrasında Şirməmməd müəllim, Cahangir müəllim və mən - üçümüz söhbət edirdik. Birdən cib telefonu zəng çaldı. Mən, ilk ehtimal kimi, Cahangir müəllimə baxdım. Qımıldanmadı. Şirməmməd müəllim əlini pencəyinin cibinə atıb telefona cavab verdi. Güldüm və zövq aldım. Yaşlıları içərisində mobil telefonla ən tez dost-

laşanlardan biri olduğuna heyrətlənib sevinmişdim.

İki il öncə Bəstəkarlar İttifaqında Lalə xanımın kitabının təqdimatı keçirilirdi. Tədbirin sonunda Şirməmməd müəllimlə söhbət edirdik. Birdən qayıtdı ki, Rəşad, mən bu səhnədə 1938-ci ildə Üzeyir Hacıbəyovun, Müslüm Maqomayevin qarşısında çıxış etmişdim. Tədbir sonunun qələbəliyinə, hay-küyünə görə deyilən fikri tam anlaya bilməmişdim. Bir an duruxandan sonra təəccüblə “Neçənci ildə?” deyər soruşdum. Hadisəni danışdı: “Bugünlərdə Milli Kitabxananın direktoru Kərim müəllim 1938-ci ilin “Bakraboçi” qəzetindən bir məlumatın surətini çıxarıb göndərmiş mənə. Yazılıb ki, tədbirdə 14 yaşlı Şəki məktəblisi Ş.Hüseynov çıxış edib. O məktəbli mən idim. Onda bura Pionerlər eviydi. Mən də böyük bəstəkarların münsif olduğu müsabiqədə muğam oxumuşdum”.

Hərdən bu epizodları dostlara danışır, Şirməmməd müəllimin bizim üçün örnək olmalı bir çox keyfiyyətlərindən söz açıram. O bizim üçün bir Nümunə, gerçək Əfsanə, həm də gözümüzün qarşısında olan canlı Tarixdi!

Belə adamların hüzurunda sayğıyla dayanmaq, əllərindən öpmək isə ümumən mətbuatımıza, tarixi şəxsiyyətlərimizə, müəllimimizə sayğı və hörmətdi!

Əflatun Amaşovun yazının başlanğıcında verdiyim müşahidəsi isə dəqiq və məncə, hamımızın edə biləcəyi, etməli olduğu hərəkətdi!

Elə böyük Müəllimimizin 90 yaşına ehtiramın və minnətdarlığın ifadəsi olan bu yazı da məhz bu sözlərlə bitməlidir - Öllərinizdən öpürəm, Şirməmməd müəllim!.

BÜTÜN JURNALİSTLƏRİN MÜƏLLİMİ

*Həmid VƏLİYEV,
BDU-nun professoru*

1960-cı ildə Azərbaycan Dövlət Universiteti filologiya fakültəsinin qiyabi jurnalistika şöbəsinə qəbul olunduğum dövrdə Şirməmməd müəllim haqqında çox eşitmişdim. Keçmiş tələbələri barəsində ağız dolusu danışır, yüksək erudisiyaya malik olmasından, ədalətlik prinsipinə daim əməl etməsindən, tələbəni yalnız biliyinə

görə qiymətləndirməsindən və neçə-neçə digər müsbət xüsusiyyətlərindən söhbət açırdılar. Sınıf nümayəndəsi olduğuma görə, dekanlıqda onu tez-tez görürdüm. Çox ciddi adama oxşayırdı.

Nəhayət, bizə də növbə gəlib çatdı, xarici ölkələrin kommunist və fəhlə mətbuatı tarixindən mühazirələrini dinləməyə başladıq. Seminar məşğələlərində biliyimizi öyrənməyə çalışdı. Doğrusu, kursumuzun bütün tələbələri onun heç də «qorxulu» müəllim olmadığını müəyyənləşdirdi. Sən demə, o da bir çox müəllimlərimiz kimi, tələbələrə son dərəcə qayğıkeşliklə yanaşır, onların biliklərin əsaslarına yiyələnmələri üçün bütün imkanlardan istifadə edir, yeri gələndə zarafatlarından da qalmırmış.

O, bizə dərs dediyi zaman Stalinin şəxsiyyətinə pərəstişi alt-üst edən, özü isə pərəstişin girdabında çabalayan volüntarist Nikita Xruşşovun hakimiyyəti, necə deyərlər, əməlli- başlı laxlamışdı. Ölkədə demokratik meyillər cücərməyə başlayırdı. Nəyisə danışmağa görə qadağalar yavaş-yavaş qüvvədən düşürdü. Bununla belə, açıq söz demək, Sovet hökumətinin bəyəndiyinin əleyhinə getmək təhlükəli idi. Bu cür sözləri söyləmək, azərbaycanlı tələbədə milli ruhu gücləndirməyə çalışmaq, deyəsən, yalnız Şirməmməd müəllim kimi şəxslərin payına düşürdü.

Günlərin bir günündə mühazirəsini oxuyub başa çatdırdıqdan sonra mövzu ilə heç bir əlaqəsi olmayan söylədiyi fikir hələ də qulaqlarımda səslənir: «Stepan Şaumyan haqqında, 26-lar haqqında ağız dolusu danışın. Onların fəaliyyətini şişirdirlər, Azərbaycana vurduqları ziyan barəsində isə heç nə demirlər. Çünki bunları demək hakimiyyətə əl vermir. Arxivlərdə Şaumyanın bəd əməlləri haqqında çoxlu materiallar vardır. Onun oğlu, Böyük Sovet Ensiklopediyası baş redaktorunun müavini vəzifəsində çalışan, tarix elmləri doktoru Levon Şaumyan SSRİ-nin bütün arxivlərinin qapılarını qıfıllayıb açarları cibində gəzdirir. İstəmir ki, azərbaycanlılar arxivə girib atası barəsində mövcud olan materialları görsünlər. Elə buna görə də azərbaycanlılardan tarix elmləri doktoru alimlik dərəcəsi alanlar son dərəcə azdır. Olanlar isə kolxoz quruculuğunun tarixini, sosializmin nailn yətlərini və sair bu kimi mövzuları araşdıranlardır».

Bu elə bir dövr idi ki, ermənilər bütün türk dünyasının qəddar düşməni, neçə-neçə Azərbaycan kəndlərini darmadağın etmiş, əhalisini isə qılıncdan keçirmiş Andraniki milli qəhrəman səviyyəsinə qaldırmış və bunu rəsmiləşdirmişdilər. Belə bir zamanda Şirməmməd müəllimin dedikləri partlamamış bombaya bənzəyirdi...

Şirməmməd müəllimin cəsarətliliyini, yüksək səviyyəli dərslər demək qabiliyyətini, yeri gəldikdə öz qəti sözünü deyə bilməsini çox gördük. Heç yadımdan çıxmır: 1966-cı ilin aprel ayı idi. Altı illik təhsil dövrümüz başa çatırdı. Diplom müdafiələri başlanırdı. Löv-hədə ilk diplom işinin müdafiə olunacağı barəsində elan asılmışdı. Müdafiə şurasının üzvləri, tələbələr, maraqlananlar indiki İqtisadiyyat İnstitutunun ikinci mərtəbəsinə toplaşmışdılar. Mən birinci müdafiə etməliydim. İşim yaradıcı mövzuda idi. Gürcüstanda 1958-ci ildən 1966-cı ilədək müxtəlif mətbuat orqanlarında, o cümlədən “Şəfqin şəfqı”, “Sovet Gürcüstanı”, “Zarya Vostoka”, “Kommunizm ugrundə”, “Molodoy stalinets” qəzetlərində çap etdirdiyim materialları – xəbərləri, korrespondensiyaları, resenziyaları, müsahibələri, oçerkləri, zarisovkaları... kəsib ayrıca vərəqlərə yapışdırmış, hər bir qəzet janrı haqqında nəzəri məlumat vermişdim. Elmi rəhbərim - dövrünün tanınmış jurnalist-alimi, dosent Nurəddin Babayev işimi bəyənmiş, gözəl bir rəy də yazmışdı. Əlavə rəyçi isə Nəriman Zeynalov idi. Bizə «Azərbaycan mətbuatı tarixi»ndən dərslər demişdi. «Kommunist» qəzetində kənd təsərrüfatı şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışırdı.

Mənim çıxışımdan sonra Nəriman müəllim işi təriflədi, oçerklərim haqqında danışarkən belə bir fikir söylədi: «Bunlar bədii publisistikanın gözəl nümunələridir, müəllifini yaxşı oçerkaçi kimi səciyyələndirir. Bununla belə, Həmid bəzən süni təsir bağışlayan səhnələr yaradır. Məsələn, «Şərqin şəfqı» qəzetində dərc olunmuş və sağıcıdan bəhs edən «Məleykə» oçerkində qəhrəmanın toy məclisində söhbəti birdən-birə sosialist öhdəliklərinin müzakirəsinə keçirməsi ağlabatan deyildir. Həmidə məsləhət görərdik ki, belə yazmasın».

Məqamı gələndə atmacasından qalmayan Şirməmməd müəllim dilləndi: «Yəni deyirsiniz ki, Həmid hamı kimi yazır, bundan sonra hamı kimi yazmasın».

Bu atmacanın cavabı yox idi. Buna olsa-olsa yalnız Şirməmməd müəllimin özü cavab verə bilərdi. Çünki biz Şirməmməd müəllimdən «sosializm yarışını daim genişləndirənlər» barəsində dediyi bu sözləri dəfələrlə eşitmişdik: «Sosializm yarışını o qədər genişləndirəcəklər ki, axırda partlayacaq». Əslində isə Şirməmməd müəllim Nəriman müəllimin fikrinin doğru olduğunu yaxşı bilirdi.

Bizə dərslər deyənlər çox idi. Onların hərəsindən tədris etdikləri fənlərdən başqa, digər şeylər də öyrənirdik. Birindən səliqə-sahman, digərindən özümüzə qarşı tələbkərlilik, başqa birisindən isə biliklərə son dərəcə yiyələnməyə çalışmaq hissi əxz edirdik.

Şirməmməd müəllim isə bunların çoxundan fərqli olaraq bütün ən yaxşı cəhətləri özündə birləşdirirdi. Konkret bilik verir, bizdən də verdiyini tələb edirdi. Bi-

liksiz tələbənin boş sözlərlə onun başını qatması mümkün deyildi. Yeganə müəllim idi ki, tələbələrin davamiyyətini özü yoxlayır, hər bir tələbəni daim diqqət mərkəzində saxlayır, bir neçə dəfə dərsə gəlməyənləri sorgu- suala tutur, səbəbini öyrənmək istəyirdi. Belə bir əhvalat bizimlə oxuyanların yaddaşından yəqin ki, heç vaxt silinməyəcəkdir. Tələbə yoldaşımız, Lənkəran tibb məktəbində hansısa vəzifədə işləyən Teyyub Hacıyev yay imtahan sessiyası zamanı on gün dərsə gəlmədi. Təbii ki, Şirməmməd müəllim ona hər dəfə qayıb yazırdı. Biz isə öz aramızda belə bir əhvalat uydurmuşduq ki, guya Teyyub qutab satırmış və hesabat verərkən qutabı əskik çıxdığına görə onu həbsə almışlar. Şübhəsiz, bizim bu yalanımızdan heç bir müəllimin, o cümlədən Şirməmməd müəllimin də xəbəri yox idi. On gündən sonra Lənkəran balası gəldi və biz uydurmamızı ona ətraflı danışdıq. Bir balaca incisə də, bizə qoşulub qəhqəhə ilə güldü. Ertəsi gün Şirməmməd müəllim davamiyyəti yoxlayarkən Teyyub Hacıyevə çatanda lənkəranlı ayağa qalxaraq dərhal dedi:

Burda.

Şirməmməd müəllim onu diqqətlə süzərək dilləndi:

Teyyub, hardasan? Belə-belə şeylər danışmışıq...

Teyyub uydurduğumuz əhvalatdan Şirməmməd müəllimin də xəbərdar olduğunu zənn edərək:

Hamısı boş şeylərdir, müəllim.

Şirməmməd müəllim yaman alındı. Bərk hirsləndiyini gizlədə bilmədi.

Ona elə gəldi ki, Teyyubun boş şeylər hesab etdiyi

müəllimin müəhazirələri, seminarlarıdır.

Sınıf nümayəndəsi kimi müəllimə çatdırdım ki, söhbət başqa şeydən gedir. Zəngdən sonra izah edəram.

Tənəffüs zamanı Şirməmməd müəllimə yaxınlaşıb uydurduğumuz əhvalatı danışdım. O da qəhqəhə çəkib güldü...

Jurnalistika şöbəsində ən çox «qorxduğumuz» da, elə ən çox hörmət etdiyimiz də Şirməmməd müəllim idi. «Qorxduğumuz» sözünü ona görə dırnaq içində yazıram ki, bu, sözün həqiqi mənasında deyil, məsuliyyətin sinonimi kimi işlənir. Çoxumuz ayrı-ayrı kapitalist ölkələrində kommunist və fəhlə mətbuatının yaranması, inkişafı tarixini əzbərdən bilirdik. İtaliya kommunistlərin "Unita"sının, Fransa zəhmətkeşlərinin "Humanite" sinin, İngiltərənin "Morning Star"ının və neçə-neçə digər qəzetlərin tarixini öyrənmişdik. Yuxudan oyadıb soruşsalar, dərhal cavab verməyə hazır idik. İlk redaktorların tərcümeyi-hallarını da müfəssəl bilirdik.

Cəsarətli və demokratik müəllim, tarixçi kimi tanıyırdıq onu. Daha doğrusu, özünü bizlərə o cür təqdim etmişdi.

Tapşırılan tələbələrdən qətiyyətlə xoşu gəlməzdi. Yadımdadır, imtahan günü Şirməmməd müəllim gəldi, biletləri masanın üstünə düzdü və bizə müraciət etdi:

- Şirinbala buradadırmı?

Həmin tələbə ayağa qalxıb:

- Buradayam, -dedi.

Şirməmməd müəllim daha ciddi görkəm alıb dedi:

- Şirinbala, dünən teatrda oturub yoldaşım ilə tamaşaya baxırdım. Xidmətçilərdən biri mənə yaxınlaşıb qulağıma pıçıldadı: «Sizi foyədə gözləyirlər». Mən: «Tamaşaya baxıram. Gedə bilmərəm», - dedim. Xidmətçi getdi və iki dəqiqə keçməmiş yenidən gəldi və qulağıma pıçıldadı: «Sizi filan adam gözləyir». Çıxmağa məcbur oldum. Çünki elə adam çağırırdı ki, onun sözünü yerə salmaq olmazdı. Şirinbala, həmin şəxs sənə mənə tapşırırdı. Mən də söz verdim ki, sabah imtahanda birinci ondan soruşacağam. Gəl, bilet çək.

Şərti olaraq Şirinbala adlandırdığım tələbə çox pis oxuyurdu və düzünü desəm, beş imtahandan on «qeyri-kafi» alırdı. Yəni hər fənnindən ən azı iki dəfə kəsilirdi. O, bileti götürdü və Şirməmməd müəllimə təqdim edərək çıxıb getdi. Bunun qiyməti isə «qeyri-kafi» oldu. Yəqin ki, belə bir xüsusiyyətini bildiklərinə görə, ona heç kəs müraciət etmirdi.

Bu gün Azərbaycan jurnalistlərinin hamısının müəllimi Şirməmməd Hüseynovun 90 yaşı tamam olur. Bu gün onun müəllim, tədqiqatçı alim və publisist kimi fəaliyyətini görəndə gənclik dövrü ilə indiki dövrü müqayisə etdikdə çox az fərq nəzərə çarpır, yəni Şirməmməd müəllim gənclik illərindəki kimi yenə də fəaldır, daim axtarışdadır. Vaxtilə dərs dediyi tələbələrini indi onunla birlikdə çiyin-çiyinə çalışır, jurnalistikanın sirlərini gənc nəsllə öyrədirlər. Onlar öyrədirlər, bununla belə, yenə də əvvəlki kimi Şirməmməd müəllimdən yorulmazlığı, dəqiqliyi, tələbkərliliyi öyrənirlər. Mən də onlardan biriyəm. Doğrudur, həmin kollektivə yalnız

1999-cu ilin sentyabrından qoşulmuşam. Şirməmməd müəllimlə çiyin-çiyinə işləmək mənə xoşdur. Onun barəsində iş yoldaşlarından həmişə xoş sözlər eşitməyə adət etmişəm.

İndi bəşəriyyət yeni cəmiyyəti- informasiya cəmiyyətini formalaşdırmağa başlamışdır. Bu cəmiyyətdə təhsil, bilik, təcrübə əsas meyarlardır. Belə bir fikir formalaşmışdır ki, informasiya cəmiyyətini gənclər yaratmalıdırlar. Əlbəttə, bu fikirlə razılaşmaq lazımdır. Bununla belə, təcrübəli insanların həmin cəmiyyətin formalaşmasında rolunu danmaq olmaz. Belə ki, araşdırmalar göstərir ki, gənclər bu və ya digər işi 25 faiz sürətlə görsələr də, keyfiyyət aşağı olur. Yaşlı və təcrübəli insanlar isə bu cür işləri 60 faiz daha keyfiyyətlə görürlər. Bütün bu faktlar və rəqəmlər fonunda Şirməmməd müəllimin həyat və fəaliyyəti jurnalistlərimizin hamısı üçün örnək və həyat məktəbi sayıla bilər.

AÇIQ SÖZLÜ, HƏYAT NƏFƏSLİ MÜƏLLİM

*Akif RÜSTƏMOV,
BDU-nun dosenti*

Azərbaycan jurnalistlərinin ağsaqqalı, mətbuatımızın yorulmaz tədqiqatçısı, zəhmətkeşliyi ilə çoxlarına nümunə olan Şirməmməd müəllimin dekabrın 17-də 90 yaşı tamam olur.

Düzü, Şirməmməd müəllimlə uzun illər birgə işlədiyimdən onun haqqında söz demək mənim üçün nə qədər xoşdursa, bir o qədər də çətindir. Çətindir ona görə ki, haqqında çox deyilib, çox yazılıb. İndi gərək mən deyilənləri təkrarlamadan ustad müəllimin çoxlarına məlum olmayan digər keyfiyyətlərindən söz açam.

Qədim yunan filosofu Sokrat deyirdi ki, «dünyada hər şeyə qiymət qoymaq olar, lakin müəllimin əsərinə qiymət qoymaq olmaz». Bu deyimin doğruluğunu biz hamımız aydın hiss edirik. Ustad müəllimin, tədqiqatçı alimin yuxusuz gecələrinin bəhrəsi olan M.Ə.Rəsulzadə irsinin nəşri sözün həqiqi mənasında heç bir qiymətlə ölçülə bilməz.

Bu yazını başlayanda, Şirməmməd müəllimin dekan, mənim sə müavin olduğum günləri xatırladım.

... Əvvəla qeyd edim ki, Jurnalistika fakültəsində müəllim kimi fəaliyyətim Şirməmməd müəllimlə bağlıdır. Bir gün mənə dedi ki, kafedraya müəllim yeri almışam, al bu pulu və elanı taksi ilə get nəşriyyata (o vaxt fakültəmiz aşağı binada yerləşirdi) ver qəzetə. Elan dərc olunandan 3-4 gün sonra «Bakı» axşam qəzetinin əməkdaşı, Bakı Dövlət Universitetinin tədris işləri üzrə o vaxtki prorektoru Ələvsət Abdullayevin qardaşı Şakir Abdullayev fakültəyə gəldi. O, Şirməmməd müəllimlə ikilikdə görüşəndən sonra mənə yaxınlaşıb «səni təbrik edirəm» dedi. Başa düşmədim o niyə məni təbrik edir. Sən demə, Şakir Abdullayev elanla bağlı gəlmişdi, sənənd vermək istəyirdi. Öyrəndim ki, Şirməmməd müəllim ona «bu sənin hüququndur, amma nəzərə al ki, kollektiv Akifə səs verəcək» demişdi. Niyə bunu xatırladım. Görəsən prorektorun elmlər namizədi olan qardaşına üstünlük verməyib, baş laboranta üstünlük verən indii belə bir dekan varmı? Çətin sualdır.

Mən həmişə özümü Şirməmməd müəllimin tələbəsi sayıram. Onun bu xeyirxahlığını heç vaxt unutmaram. Amerika yazıçısı və filosofu Henri Devid Teqonun təbirincə desək yaxşılıq yeganə libasdır ki, heç vaxt köhnəlmir. Bəli, ustad müəllimin yaxşılıq libası heç vaxt köhnəlməyəcək, çünki bu libas vicdan, ləyaqət və xeyirxahlıqdan bəkilir.

Şirməmməd müəllim sözündə bütöv adamdır. Onun ən çox nifrət etdiyi şey yalan danışmaqdır. Həmişə deyir ki, yalanın ən böyük düşməni var, o da həqiqətdir. Bir gün dərsə davamiyyəti yoxlayırdıq.

Məlum oldu ki, bir tələbə xeyli vaxt dərslə gəlməyib. Səbəbini soruşanda dedi ki, xəstə olmuşam, arayış da təqdim etmişəm. Şirməmməd müəllim nəşə şübhələndi, heçnə demədi. Səhiyyə nazirliyi vasitəsilə arayışı yoxlatdı. Məlum oldu ki, tələbə yalan danışır. Dərslə gəlmədiyi günlər Moskvada qarpız satıb və milis tərəfindən yaxalanıb. Bu barədə universitetə məktub da göndəriblər. Təkrar auditoriyaya gəldik. Şirməmməd müəllim tələbəni sorğu-suala tutdu. Və dedi ki, gəlmədiyinin səbəbini düz desən səni bağışlayacam, yalan desən universitetdən xaric edəcəm. Tələbə dediyinin üstündə durdu. Səhiyyə nazirliyindən sorğuya aldığımız savabı və Moskvadan gələn məktubu auditoriyada oxuyanda tələbəni sanki ildırım vurdu, donub qaldı, deməyə söz tapmadı. Tələbə universitetdən xaric olundu. Bərpa üçün xahişlərin heç birinin köməyi olmadı. Hətta, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı Şamama Həsənovanın da xahişi yerinə yetirilmədi. Onu da deyim ki, tələbə bir il istehsalatda çalışdıqdan sonra bərpa olundu.

«Əqidəsi yolunda qələmi ilə çarpışan» (Bəxtiyar Vahabzadə) müəllimin həmişə haqq yolunu tutub, düzü-düz, ayrını-ayrını deyib. Onu tutduğu yoldan çəkəndirmək mümkün deyil. Hər hansı işlə bağlı fikirləşərək qərar qəbul edir və verdiyi qərarın üstündə möhkəm durur. Bir misal çəkim. Rus bölməsində, dəqiq yadımda deyil, 3 yoxsa 4 tələbə xarici ölkələrin jurnalistikası fənnindən qeyri-kafi qiymət almışdı. Onların arasında «yuxarıların» da övladı vardı. Məsələ bir qədər qəliz xarakter almışdı. İşə o vaxtkı rektor da qarışdı.

Şirməmməd müəllim rektorun təkidinə baxmayaraq, verdiyi qiymətin üstündə axıra kimi dayandı, tərəfkeşlik etmədi.

Amerika psixoloqu Deyl Karneginin bir fikrini yada salmaq istəyirəm: «İnsanlar üç cürdür: pulun köləsi olanlar, pulun dostu olanlar və pulun ağası olanlar». Psixoloqun bu fikrini sözgəlişi demədim. Şirməmməd müəllim sözün əsl mənasında pulun ağasıdır. Olmuş bir hadisəni yada salım. Bir tələbənin kəsiri vardı, xaric olunmaq üzrə idi. Atası Şirməmməd müəllimə pul təklif edir, rədd cavabı alır, qızıl təklif edir, rədd cavabı alır və deyir ki, qiymət almağın bir yolu var, o da qatlaşıb hazırlaşmaqdır. Bir gün həmin valideyn fakültəyə, Şirməmməd müəllimə səliqə ilə бүкүlmüş bağlama göndərir. Bağlama açılanda nə görsək yaxşıdır. Taxtanın üstündə əl ilə səliqəli işlənmiş Leninin baryelifi. 90-cı illərin əvvəllərinə kimi «proletariatın rəhbərini» kafedrada saxladığ, sonralar yadımda deyil, hara yoxa çıxdı.

Elə başa düşməyin ki, Şirməmməd müəllim tələbələrə qarşı amansızdır. Əsla belə deyil. Müəllim var tələbələrə həqiqəti çatdırır, müəllim də var həqiqətlə yanaşı onu tapmağı da öyrədir. Üstad müəllimin həmişə sevimli tələbələrinə vicdanlı, obyektiv, qərəzsiz olmağı tövsiyə edir. Öz üzərində çalışan tələbə onun gözünün işığıdır. Nə lazımdırsa kömək göstərməyə hazırdır, çalışqan tələbənin heç vaxt ümidini üzür. Tələbəyə etdiyi yardımı da heç vaxt dilinə gətirmir. Onun bir neçə tələbəyə maddi köməyi mənim vasitəmlə

olub. Belə yardımlardan biri haqqında. Bir gün fakültəyə bir qadın gəldi, onunla görüşdü və 3-cü kursun tələbəsi olduğunu şikayət elədi. Dedi ki, evimi tələbəyə kirə vermmişəm, kirə pulumu ala bilmirəm. Həmin tələbə dünyasını dəyişib, Allah rəmət eləsin, məlum səbəbə görə adını çəkmirəm. Müəllim tələbənin kirə haqqını ödədi. Mən sonra tələbəyə bu barədə məlumat verdim.

Bakı Dövlət Universitetinin 95 illiyi ilə bağlı yazımda çin atalar sözündən nümunə gətirmişdim. Yazının ruhuna uyğun gəldiyindən yenə ona müraciət etməyi lazım bildim: «Uğurun yol yoldaşı nizam-intizamdır». Deyərdim ki, Şirməmməd müəllimin dekanlığı dövründə fakültədə polad qayda-qanun vardı. Onun nəticəsi idi ki, fakültəmiz həmişə rektorluğun hesabatlarında təriflənirdi, yalancı faiz dalınca qaçmırdı. Tələbələr in dərslərə davamiyyəti hər həftə müzakirə olunur, lazımı qərar çıxarıldı, zəif oxuyanlar üçün əlavə məsləhət saatları təşkil edilirdi. Başqa fakültələrdən gələn dərslər deyən müəllimlərin tərkibinə də diqqət yetirirdi. Nə gizlədim, bəzən elə müəllimlər olurdu ki, yoxlamaları imtahana çevirib sanki ondan zövq alırdı. Bir dəfə coğrafiya müəllimi düz bir həftə tələbələrə yoxlama qəbul edib, cəmi 3-4 tələbəyə “məqbul” yazmışdı. O vaxt Şirməmməd müəllim xəstə olduğu üçün bir müddət işə çıxmadığından dekanlığın işini mən aparırdım. Auditoriyaya girib müəllimə iradəmi bildirdim. Xeyri olmadı. Dəhlizə çıxarıb dedim ki, onsuz da hamını imtahana buraxacam. Müəllim acıq eləyib getdi. Tələbələr hamısını imtahana buraxdım. Amma icimdə bir

narahatlıq vardı. Məndən Şirməmməd müəllimə şikayət elədi. Haqlı olduğumu belə izah elədim. Dedim ki, dərslər deyən müəllim hələ bilmir ki, fakültativ fənn nə deməkdir. Dedi, düz eləmişən narahat olma.

Hörmətli müəllimin 90 yaşına baxmayaraq, hər gün dünyada və ölkəmizdə baş verən hadisələrlə maraqlanır, qəzətlərə, telekanallara müsahibələr verir. Onunla 5-10 dəqiqə söhbət kifayətdir ki, çox şeydən xəbərdar olasan. Heç də təsadüfi deyil ki, digər fakültələrin tələbələri gələn ustad müəllimin dərslərində oturlar. Filologiya fakültəsinin tələbələrindən biri ilə söhbətdə dedim ki, mən müəllimin mühazirələrində bilmədiklərimi öyrəndim. Elə faktlar dedim ki, birinci dəfə eşidirdim. İcazə versəydilər Şirməmməd müəllimə görə fakültəni jurnalistikaya dəyişərdim. Fakt sözü mənə bir hadisəni yada saldı. Şirməmməd müəllim Moskvaya ezamiyyətə getmişdi. Bir dərslərini mən deyəsən oldum. Jurnal yazdım, amma imza atmadım, dedim gələn özü imzalayar. İmza lamadı, dedi ki, Bakıda olmamışam, məni fakt qarşısında qoyma, dərslər sən demisən, sən də imzala. Yalnız vicdanı rahat və təmiz olanlar belə edərlər.

Şirməmməd müəllimin dekanlığı dövründə (1970-1976), əgər belə demək mümkünsə, tədris məktəbi keçdim. Tədrisin incəliklərini məhz həmin dövrdə öyrəndim. Dekan işlədiyim vaxt öyrəndiklərimin çox böyük köməyi oldu. Həmin dövrdə fakültədə tədris olunan bütün fənlərin proqramı çar olundu, elmi əsərlərin «Jurnalistika» seriyası və «Jurnalist» tədris qəzetinin nəşri qaydaya düşdü.

Deyiləsi sözüm çoxdur, onları gələcək yubileylərə saxlayıram. Bu sətirləri yazanda fikirləşirdim, görəsən yada saldıığım hadisələri necə qarşılayacaq. Hər halda olub – keçənləri bir daha xatırladım.

Əziz Şirməmməd müəllim, Siz Azərbaycan jurnalistikasının iftixarı, insanları aydınlığa çıxaran müəllimsiniz. Çünki silahınız kitab və bilikdir. 90 illik yubileyinizi ürəkdən təbrik edir, Allahın bəxş etdiyi ömrü ağrısız-acısız yaşamağı arzulayıram.

Niyyətiniz qismətiniz olsun!

AZƏRBAYCAN JURNALİSTİKASININ CANLI KORİFEYİ

*Mahmud MAHMUDOV,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent*

Hər yerdə və hər şəraitdə danışqla işin, sözlə əməlin vəhdəti, zəruri, qırılmaz əlaqəsi barəsində belə bir kəlam var:

– Ya olduğun kimi görün, ya göründüyün kimi ol.

Ümumi mənada bu fikrin doğruluğuna, böyük bir mətləb və mənanı, həyat həqiqətini əks etdirməsinə şübhə edən, təbii ki, tapılmaz. Bəs ona layiqincə əməl edənlər necə, belələri həyatda istənilən, arzu edilən qədərdir? Təəssüf ki, həmin suala müsbət cavab vermək mümkün deyil. Çünki ülvî keyfiyyətləri yalnız istək və arzu ilə, ötəri təşəbbüslə əxz etmək, özündə formalaşdırmaq imkan xaricindədir. İstisnasız olaraq hamı yaxşı görünməyə, ətrafdakılara xoş təsir bağışlamağa çalışır. Lakin bunun üçün istək, həvəs azdır, onu doğuran, əsaslandırان əlamət, əməl də olmalıdır. Obrazlı ifadə ilə demiş olsaq, binanın davamlılığı, möhkəmliyi bünöyrədən, təməl daşlarından asılı olduğu kimi, insanın da yüksək mə-nəvi-əxlaqi keyfiyyətləri ana südündən, ata öyüdündən, ailədə, bağçada, məktəbdə aldığı tərbiyədən başlayır.

Bəli, gələcək layiqli vətəndaşı məhz bu kimi amillər formalaşdırır, mətinləşdirir, ölkəsinə, xalqına, mənsub olduğu cəmiyyətə xidmət ruhunda tərbiyələndirir.

Bu əlamətlər Şirməmməd Hüseynov üçün son dərəcə səciyyəvidir. Ancaq onu fərqləndirən başqa keyfiyyətlər də var. Hər şeydən əvvəl, sabitliyi sevən adamdır. Elələri var ki, işini, əmək sahəsini, sənət və ya peşəsini tez-tez dəyişməyi özünə adət edib, bir və ya bir neçə il eyni kollektivdə çalışmaq ona darıxdırıcı, yorucu görünür, nəticədə iş yerlərinin sadalanmasına bir əmək kitabçası da bəs etmir. Şirməmməd müəllim isə ilk gənclik dövründə “Nuxa fəhləsi” qəzetində əmək fəaliyyətinə başladığı jurnalist peşəsinə sdaqəti ilə seçilib. Sonralar fizika-riyaziyyat ixtisası üzrə Şəki Şəhər İki-illik Müəllimlər İnstitutunu bitirsə də, jurnalistika sahəsi yenə onu özünə ahənrüba kimi cəlb edib və bu minvalla “Niyətin hara, mənzilin ora” prinsipini əldə rəhbər tutaraq indiki Bakı Dövlət Universitetində jurnalist ixtisası üzrə təhsil alıb, oranın həmin ixtisas üzrə ilk məzunlarından olub. Sonra Moskva Dövlət Universitetinin aspiranturasında həmin ixtisas üzrə təhsilini davam etdirib, müdafiə etdikdən sonra yenidən doğma universitetimizə qayıdıb. O zamandan keçən illər, on illər səmərəsiz ötüşməyib, hər birisi xəyalda, xatirədə naxış qoyub, iz salıb.

Şirməmməd müəllim bütün enerjisini, qüvvə və bacarığını kütləvi informasiya vasitələri üçün qabiliyyətli, işgüzar kadrların yetişdirilməsinə, Azərbaycan jurnalistikası tarixinin dərinliyi ilə, mükəmməl şəkildə

öyrənilməsinə sərf edib və etməkdədir. Bizim kimi yüzlərlə, minlərlə keçmiş, həmçinin indiki tələbələrinə narahat, məsuliyyətli peşənin sirlərini öyrədib, Vətənə, xalqa sdaqətlə xidmət etməyin yollarını göstərib. Həm də sözlə yox, işlə, əməllə.

Onu tanıyanlar yaxşı bilirlər ki, dostunun, tanışının xahişini nəzərə almaya bilər, amma ürəkdən inandığı haqq, ədalət yolundan əsla dönməz.

Bayramla bağlı bağışlanacağıma bel bağlayıb deməliyəm ki, onun həddindən artıq mənəvi təmizlik və tələbkarlığının bəzən ziyanını da çəkməli oluruq. Məsələn, imtahan günlərində, xüsusən buraxılış, dissertasiya işlərinin müdafiəsi zamanı masa üstünə nəinki mermeyvənin, hətta, mineral suyun belə qoyulmasına imkan vermir, bu minvalla sorğu-sualla taleyi müəyyənləşdiriləcək tələbələr kimi bizim də boğazımızı saatlarla qurutmuş olur...

Qürurunu qoruması, nəfsinin toxluğu ən böyük məziyyətlərindəndir. Uzun illərdən bəri bu keyfiyyətlərdən bizə də pay düşüb. Bu gün bir yerdə çiyin-çiyinə çalışsaq da, yenə də özümüzü tələbə kimi hiss edir, hərəkətlərimizi özlüyümüzdə götür-qoy edir, hər hansı məsələyə onun mövqeyindən qiymət verməyə çalışırıq.

Şirməmməd müəllimin xalqı, Vətəni, oxucuları... qarşısında xidməti isə daha böyük, daha əzəmətlidir. Onun gündəlik tədqiqatları sayəsində Azərbaycan jurnalistikası tarixi get-gedə bir az da zənginləşir, qaranlıq mətləblərə aydınlıq gətirilir. Biz bu barədə, ilk növbədə, mətbuatdan xəbər tutur, qəzet və jurnallarda imzasına

tez-tez rast gəlirik.

Yaşadığımız günlərin təzadlı mənzərələrindən biri də elə məhz mətbuatın özüdür: sayı artdıqca ona maraq azalıb. Xüsusən keçmişini görən yaşlı nəslin əksər nümayəndələri indi yazmağa çətinlik çəkirlər. Bu, təkcə qonorar sisteminin, az qala, bütünlüklə ləğvi ilə deyil, həm də bir sıra mənəvi amillərlə bağlıdır. Keçmişdə çoxminli oxucuların göz önünə gətirilməsi məsuliyyət hissini artırır, bizi yazmağa, həm də qələm məhsullarımız üzərində döənə-döənə işləməyə vadar edirdi. İndi isə arada bir boşluq yaranıb.

Ancaq həmin məsələlərin Şirməmməd müəllimə sanki heç bir aidiyyəti yoxdur, yenə də əvvəlki gənclik şövqü və həvəsi ilə yazıb-yaradır, mətbuatla sıx əlaqə saxlayır. Şirməmməd müəllimin imzasına dövrü mətbuatda tez-tez rast gəlirik. Hamımız növbəti məqaləsində hansı məsələdən bəhs edəcəyini, hansı problemlərdən söz açacağını gözləyirik. Məqalələrin isə nə sayı var, nə hesabı. Həmçinin bu da maraqlıdır ki, onlar “bir günlük” ömrü olan qəzetlərdən sonra ayrı-ayrı kitablarında daha uzun ömür, bəlkə də əbədi yaşamaq haqqı qazanır. Məsələn, “Mənəvi irsimiz və gerçəkliyimiz” adlı 500 səhifəyə yaxın kitabına yalnız 2001-2004-cü illərdə “Günay” qəzetində çap etdirdiyi materialları daxil edilib. Həmçinin “Mətbu irsimizdən səhifələr”, “Müstəqilliyimizin çətin yolu” kimi kitablarında da mətbu materiallarına xeyli yer ayrılıb.

Bütün bunlar müəllifin şəxsi istək və arzusundan daha çox həmin yazıların məzmun və məna dəyərindən,

mövzuların aktualıq və əhəmiyyətindən irəli gəlir.

Həmçinin diqqəti cəlb edən başqa bir əlamət də var. Bu, müəllifin öz imkanları daxilində humanizmi, xeyir-xahlığı ilə bağlıdır: kitablarının əksəriyyətini mütəxəssislərə, bu işin xiridarlarına pulsuz paylayır.

Şirməmməd müəllimin tədqiqatlarının xeyli hissəsi Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin fəaliyyətinə, onun yaradıcısı Məmməd Əmin Rəsulzadə irsinin, o zamankı mətbuat orqanlarının tədqiqinə həsr olunub. Təsədüfi deyil ki, bu məsələlərdən söz düşəndə Şirməmməd Hüseynov, onun bu barədəki dəyərli araşdırmaları dərhal yada düşür.

Tədqiqatçının fəaliyyəti bütünlüklə jurnalistikamızın yaranması, təşəkkülü, inkişaf dövrününü bütün mərhələlərini əhatə edir. Bu mənada onun əməyi ayrı-ayrı dahi yaradıcı şəxsiyyətlərin mədəni irsinin layiqincə öyrənilməsi sahəsində də xüsusi əhəmiyyət kəsb edir, vaxtilə hakim ideologiyanın marağı, dövrün tələbləri nəticəsində gizlədilmiş həqiqətlərin üstündən pərdəni qaldırır.

Uzun müddət bizə elə gəlir ki, dahi Üzeyir Hacıbəyovun yazıb-yaratdıqları bütünlüklə ortaya çıxarılıb, oxucuların, tamaşaçıların mühakiməsinə verilib. Lakin bu günlərdə Şirməmməd müəllim onun diqqətdən yayınırılmış, kənara qoyulmuş qələm məhsullarından ibarət yeni bir kitabı nəşr etdirib. Nəticədə böyük mütəfəkkirin Azərbaycan xalqı qarşısında xidməti, dövrünün təzadlı, antihumanist meyil və maraqları ilə barışmazlığı daha aydın görünüb. Odur ki, bu is-

tiqamətdə çox maraqlı, həddindən ziyadə tədqiqatların aparılması və tapıntıların kitab şəklində nəşri az qala, Üzeyir Hacıbəyovun yenidən heykəlinin qoyulmasına bərabərdir...

Şirməmməd müəllimin ömrü-günü çox zaman arxivlərdə, kitabxanalarda, Əlyazmalar İnstitutunda keçir. Əgər sabit adam olmasının bir əlaməti tələbələrin nəzərində ən yaxşı metodist müəllim kimi qalmasıdırsa, başqa bir əlaməti, irəlidə xatırladığımız kimi, ömrünün bu çağında da şövq və həvəslə işləməsidir.

Elm təşnəsi olan mötəbər alim etimad göstərdiyi adamların da fikrinə yazı prosesində istinad etməz. O, ancaq gözü ilə gördüklərinə, oxuduqlarına inanır. Yəqin elə bu səbəbdəndir ki, fikir və mühakimələri heç yerdə ikimənəf-şəkildə başa düşülmür, labüd həqiqət kimi qəbul olunur. Doğrusu, hərdən adamın ağılına elə gəlir ki, xələf haradasa sələflərini də üstələyib. Bir-birindən qiymətli, ciddi ictimai dəyərə malik faktları Salman Mümtaz şövqü və həvəsi, Əziz Şərif əzmkarlığı, Qulam Məmmədli səyi, inadı ilə ortaya çıxarması belə bir qənaətin hasilə gəlməsinə səbəb olur. Bu qədər zəngin faktları tapıb aşkarlaması, kağıza, yazıya, bir çoxunu hətta yaddaşına həkk etməsi, söhbət, mükəlimə əsasında onlardan təkzibolunmaz həqiqət kimi yerli-yerində istifadə etməsi, həqiqətdən də, həyrətamizdir.

Bir, hətta yarım səhifədə olan mətnin üzünü köçürməyə güclə həvəsim çatır, az qala, təng-nəfəs oluram. Şirməmməd müəllimin isə saysız-hesabsız qovluqları arasındakı materialların heç də hamısı müxtəlif sənəd-

lərin kserokopiya edilmiş surətləri deyil. Yüzlərlə, bəlkə də kim bilir, minlərlə vərəqə müvafiq materialları əli ilə, səliqə-sahmanla köçürmüş və yenə də köçürməkdədir. Özü canlı ensiklopediya, fəaliyyəti, sözün əsl mənasında, fenomen hadisə, inanılmaz həqiqət, möcüzə sayıla bilər. Həm də yaxşı ki, meydanda tək deyil, tədqiqatçılıq sahəsində, az da olsa, yetirmələri, ardıcılıqları var. Lakin elə buradaca qeyd edək ki, sayca bu azlığın hələlik çoxluğa çevrilməməsi Şirməmməd müəllimin səyinin, təşəbbüsünün, qayğısının guya kifayət qədər olmaması mənasında başa düşülə bilməz. Əksinə, o, bu işə, necə deyərlər, can qoyur, bütün həyatını verir. Deməli, bu azlığın səbəbini sahənin ağırlığında, tədqiqat işinin çox məsuliyyətli, son dərəcə ciddi, vaxt aparan iş olmasında görmək lazım gəlir.

Şirməmməd müəllimi olduqca gərəkli, məsuliyyətli tədqiqatçılıq fəaliyyətinin müasir şəraitdə bayraqdarı hesab etmək olar. Həmçinin haqqında yazılmış məqalələrdə onu Azərbaycan jurnalistikasının ağsaqqalı, canlı korifeyi, patriarxı adlandırıblar. Bunların hamısının ürəkdən söylənilməsi və həqiqəti əks etdirməsi heç kimdə şübhə doğurmur.

ZAMANIN VƏ SƏNƏTİN YARADICISI, TƏBLİĞATÇISI VƏ QORUYUCUSU

Tofiq ABBASOV,
“New Baku Post” qəzetinin baş redaktoru

Ziyalılığın missiyası barədə saatlarla diskussiyalara varmaq olar. Ziyalılıq bütün dövr və vəziyyətlər üçün yararlıdır və onunla ən pragmatik meyarları belə, müəyyənləşdirib hərəkətə keçmək mümkündür. Bütün hallarda məqsədli şəkildə addım atmaq zəruridir və yalnız o halda nəticə əldə etmək olur. Bunun üçün isə bilik, qətiyyət, dərrakə və əzm lazımdır. Belə fenomenal xüsusiyyətləri özündə birləşdirənlərin dəst-xətt həmişə yaşayır və örnək kimi qəbul edilir.

Lakin ən cazibəli tarix onda yaranır ki, sadalanan keyfiyyətləri həm müasirləri, həm də sonrakı nəsillər anlayaraqdan həyat tərzinə çevirir. Əsl ziyalılıq baş verən və əldə olunanlarla kifayətlənməyib, daim irəli getməyin yeni yollarını aramaqdır. Belə daimi narahatlıq söhbətin nədən getməsindən asılı olmayaraq, daxili aləmin vəziyyəti kimi təbii qəbul edilməlidir. İnkişafın sərhədi yoxdur, yəni, sərhədsizdir və kamil insanlar həmişə həmin sərhədləri genişləndirməyə çalışırlar, bu niyyətlərində ısrarlıdırlar.

Azərbaycan jurnalistikasının zəngin ənənələri və görkəmli nümayəndələri həmişə olub. Həmin varlıqların bu gün də olması ürəklərə nikbinlik, sabaha inam hissi yaradır. Çətin sənətin bayrağını ucalıqdan enməyə qoymayan Şirməmməd müəllim neçə illərdir ki, Ustad kürsüsündən təkcə olub-keçənlərə, mövcud vəziyyətə münasibət bildirməklə kifayətlənmir, eyni zamanda əməli və nümunəvi fəaliyyət göstərir, sözün əsl mənasında tər töküb misli-bərabəri olmayan fədakarlıqla tarix yaradır.

Belə şəxslərdən yazmaq, fikir yürütmək ona görə çətinidir ki, çoxşaxəli fəaliyyəti əhatə etməyə sözlər və ifadələr də azlıq edir. Ustadla şəxsən tanış olduğuma, onunla əsl həqiqət anlarını yaşadığıma, sənət və həyat dərslərini ondan aldığımıza görə həmişə düşünmüşəm ki, lakonik tərzdə Şirməmməd müəllim barədə nəse deməli olsam, onun portretinə, xasiyyətinə yaraşan hansı söz və ifadəni işlətmək yerinə düşər?

Şəxsi araşdırmalarımın nəticəsi belədir – **müasir Azərbaycan jurnalistikasının yaradıcısı, təbliğatçısı və qoruyucusu Ustad Şirməmməd Hüseynov!**

Burada heç bir şişirtmə və pafos yoxdur. Çünki bu bir reallıqdır ki, Ustad ölkədə və cəmiyyətdə nə baş verməsindən asılı olmayaraq, daim müqəddəs bildiyi işinin başında olub, auditoriyalarda hər tələbə uğrunda fədakarlıq göstərib və ən əsası, həmişə daxilindəki həqiqətləri açıqlayıb.

Bir dəfə Ustadla görüşdən qayıdarkən həmkarlarından biri ilə rastlaşdım. Şirməmməd müəllimin mənə

verdiyi əlyazmanı ona göstərdim. Əlyazmanı diqqətlə nəzərdən keçirən həmsöhbətim belə bir ifadə işlətdi: “Əsl alim xəttidir, əhsən bu kişiye”. Lakin işin kulminasiyası həmkarımın qənaəti yox, mənim ona əlavəm oldu – dedim ki, “Bu yazı Üzeyir Hacıbəylinin itmiş sayılan məqaləsinin dəqiq mətnidir və Şirməmməd müəllim onu Axundov kitabxanasının arxivində uzun sürən axtarış-tədqiqatdan sonra tapıb”. Həmkarım da borclu qalmayaraq, söhbətin ana xəttini vurğuladı: “Bax buna görə Şirməmməd müəllimə elə indi heykəl qoymaq lazımdır. Çünki tariximizi özümüzə qaytarır. Əhsən bizim Ustada...”

Çətin müharibə illərindən sonra jurnalistika elmi ilə məşğul olmuş canlı əfsanə və yenilməz Ustad Şirməmməd müəllimin neçə-neçə ampuada mükəmməl olmasının səbəbi odur ki, sənətə bütün varlığı ilə bağlıdır. O, nadir fədailərdəndir ki, həmişə zamanla dialoqu özünün daxili səsi, milli qeyrəti və vətəndaş kamilliyi hesabına tapmağı bacarıb.

Mən heç bir sirr açmıram. Onu tanıyan həmkarları, şair və yazıçı müasirləri, ictimai xadim və siyasi simalar bu haqda müxtəlif səpkidə dəfələrlə fikir bildiriblər. Və bütün yanaşmaları birləşdirən heyvət hissi olub və həmin hiss indi də dəyişməz olaraq qalır.

Xeyrxah işin yaradıcısı, təbliğatçısı və qoruyucusu olmaq şərəfi yalnız o adamlara nəsim olur ki, onlar seçdikləri missiyanın həm əsgəri, həm də sərkərdəsi olmağı özündə tərbiyə edir, çətinlik və əziyyətlərə baxmayaraq, bütün müşküllərin öhdəsindən sevgi və ruhi

bağlılıqla gəlirlər. Müstəqillik dövründə milli jurnalistika sənətinin dərinliklərini yenidən açıb cavan nəsilərə bəxş etməyi özünə borc bilən Şirməmməd müəllimin məhsuldarlığı həqiqətən də hədsiz heyvət doğurur. Günlərlə, aylarla kitabxana və arxivləri ələk-vələk edən Ustad səciyyəvi başlıqlarla toplular çapdan çıxarıb.

Şirməmməd müəllim fantastik səliqə və görünməmiş bağlılıqla yenidən həyata qaytarılmış milli klassiklərin yüzrlə əsər və yazılarını, ithaf və nitqlərini Azərbaycan xalqına qaytardı. “Milli haqq və ədalət axtarışında”, “Mənəvi irsimiz və gerçəklik”, “Mətbu irsimizdən səhifələr” və bu ruhda ərsəyə gətirilmiş külliyyatlar milli tarixin ağ ləkələrini aradan qaldırmaqla yanaşı, özünüdərk hissi və milli oyanış kimi taleyüklü cərəyanların dirçəlməsini təmin etdi. Ona görə də, Ustad öz ağıl, zəka və əməyi ilə yox saydığımız mənəvi sərvətlərin varlığa çevrilməsini gerçəkləşdirən nadir insanlardandır.

Taleyin və zamanın bəxş etdiyi imkandan inanılmaz dərəcədə istifadə etmiş Ustad sənətdə inqilabi işlər görür, milli tarixə yeni nəfəs verir, onu canlandırır və gələcək nəsilərə ərməğan edir...

Minlərlə tələbənin sənət yoluna işıq salmış Ustadı universitet auditoriyasından kənar təsəvvür etmək mümkün deyil. Məncə, Şirməmməd müəllimdən dərslərin payına taledən böyük uğur düşüb. Çünki o, zəngin təcrübə, sənətə necə qulluq etmək nümunəsini özündə ehtiva etməklə örnək yaradıb, zamanın nizamladığı nəsilər arasında ünsiyyətə təkən verib.

Möcüzədən danışmağa əsas varsa, o da ondan ibarətdir ki, Şirməmməd müəllim keçmişin kodlarını açıb klassiklərin mətləblərini dərk etdi və bizlərə anlatdı, kod açarını da bizlərə vermiş oldu. Bu həmin o açardır ki, keçmişlə gələcək arasında bağlılığı yaradır, sabahın aydın yaradıcılıq yollarını göstərir.

Mənim üçün, yəqin ki, yüzlərlə tələbəsi üçün Şirməmməd müəllimin dərsi davam edir. Dərs ala-ala da dərsin, həm də sənətin zirvəsinə doğru irəliləyirik. Nə qədər ki, dərs verən var və nə qədər ki, dərs alan var, zirvəyə aparan yollar açıq olacaq, rahatlıqla keçiləcək.

Həmin yolda həmişə qolumuzdan tutan müəllimimizə ona görə də deyirik – yorulmayasan, Ustad!

TANRININ BİZƏ BƏXŞ ETDİYİ İNSAN

Yusif HÜSEYNOV,

*İctimai Televiziya və Radio yayımları şirkəti
“Carçifilm” yaradıcılıq birliyinin direktor müavini*

Bu dünyada taleyi, bəxti gətirmiş hər kəsin həyatında onun doğru bil yol göstərəni, ömrünə istiqamət verəni olur. Tanrının tələmə bəxş etdiyi belə bir insan əmim Şirməmməd Hüseynovdur.

Əlbəttə, bizim böyüməyimizin, ayağımızın yer tutmasının, min bir gayğılarımızın yükünü çəkən, ilk növbədə, atamız, anamız, valideynlərimizdir. Amma bəzən ömrümüzün elə məqamları olur ki, o anda Tanrı sənə bir hami, bir yönəldən adam da göndərir. Şirməmməd əmim təkcə mənim yox, bütövlüklə nəslimizin taleyində böyük önəmi olan insandır. Mən bu dünyanı dərk etməyə başladığım anlardan onun hər addımını həyatıma örnək kimi qəbul etmişəm. Əmim heç vaxt mənə birbaşa – didaktik təbiyə verməyib. O görüb ki, biz hamımız onun yolunu tuturuq, ona bənzəmək istəyirik. Mən hər addımda ona oxşamaq istəmişəm. Hətta ixtisas seçimimdə də onun peşəsini seçmişəm. Atam məni hüquqşünas görmək istəyirdi. Amma mən əmimin yolunu seçdim. O vaxtlar – 1970-ci illərdə Şirməmməd əmimim həm müəllimlik,

həm tətqiqatçılıq, həm də publisistik fəaliyyəti ölkə ictimaiyyətinin diqqət mərkəzində idi. Düzdü, onun yolunu seçib, tamamilə Şirməmməd Hüseynov olmaq çətindi. Amma mən yolunu seçdiyim, bənzəməyə çalışdığım bu adamın bütün anlarını özüm üçün bir ideal kimi qəbul etmişəm. Hər addımda özümə belə bir sual vermişəm: görəsən əmim bu işi necə qiymətləndirir? Əgər əmim mənim hansısa hərəkətimdən bircə qırıq narazı qala bilərdirsə, mən heç vaxt o işi görməzdim.

Mən universitetdə oxuyanda Şirməmməd Hüseynov artıq universitetin ən sayılıb-seçilən müəllimlərindən idi. O zamanlar çox ciddi, çox məsuliyyətli bir iş sayılan qəbul imtahan komissiyasının məsul katibi olmuşdu, dekan, kafedra müdiri vəzifələrini daşıyırdı. Amma bütün bunlarla belə mənə bircə kəlmə söz demişdi: "Universitetdə öz biliyindən başqa heç nəyə arxayın olma!" Mən onun nə demək istədiyini yaxşı bilirdim. Ali məktəbdə oxuyan övladlarına da eyni sözü demişdi. Ona görə də bizim yaxşı oxumaqdan başqa əlacımız yox idi.

Mən hələ jurnalistika fakültəsində oxuduğum vaxtlardan əmimin çox hörmət etdiyi, lazım gələndə, əyninə geyindiği paltosunu bağışladığı, şərdən, bəd əməldən goruduğu Cahangir Məmmədli ilə dostluq edirdim. Bir dəfə aşağı qiymət ehtimalım olan bir müəllimə məni tapşırmağını umdum. Cahangir müəllim qəti şəkildə imtina etdi: "Şirməmməd müəllim bilsə, nəfəsimi kəsər" – dedi. Mən gecəmi-gündüzümə qatıb o imtandan da "5" aldım.

Əmimi bu dünyada ən obyektiv və ədalətli adamlardan biri hesab edirəm. Onun bu xarakterini özüm üçün həyat kredosu qəbul etmişəm və yəgin ona görədir ki, qəzet-jurnal redaksiyalarından tutmuş, prezident administrasiyasındakı və bugünkü işimə qədər çalışdığım hər yerdə bu keyfiyyətləri qorumağa cəhd etmişəm. Mənim o məktəbin yetirməsi olduğumu əmimin yarıdıcılığına çox böyük hörmət edən Əflatun Amaşov yazılarının birində belə qiymətləndirmişdi: "Şirməmməd Hüseynov özünün dünyaya təmiz baxışını ətrafına, tələbələrinə olduğu kimi qardaşı oğlu Yusif Hüseynova da axıradək aşılarmışdı. Mənim yaxşı tanıdığım Yusif Hüseynov da ciddi rəsmi dövlət idarələrində çalışarkən bu keyfiyyətləri həmişə qoruyub saxlamışdı".

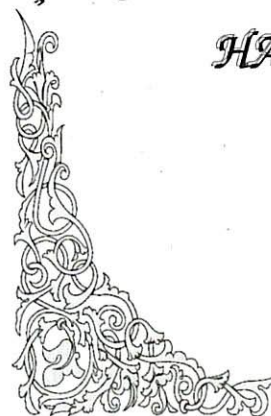
Əmim ailədə, qohum-əqrabaya, dostlarına münasibətdə ideal bir insandır. Onun bu xarakterinin az bir hissəsinə yiyələnmək bəs edər ki, sən də seçiləsən, hörmət sahibi olasan.

Nə gizlədim, bəzən ömrümün altmışına ikicə il qalmış bu yaşımda da əmimim dərslərinə, məsləhətlərinə nostalji hisslər, ehtiyac anları keçirirəm. Amma neyləmək olar – onun bütün günləri arxivlərdə, saralmış qəzet, jurnal səhifələri ilə dostluqda, mənin bütün günlərim rəsmi iş yerimdə keçir. Ancaq təsəllim odur ki, əmim doğulub böyüdüüyü Şəkini dünyanın bütün istirahət məkanlarından çox sevir. Çox sevdiyi bu Şəkiddə atamla bir yerdə uşaqlıq illərini keçirdiyi dədə-baba yurdunu, qədim ata evini hər şeydən əziz tutur. Və ona görə də hər yay heç olmasa, məzuniyyətinin ən azı bir

ayını bu doğma ocaqda keçirir. Onda biz günlərlə bir yerdə oluruq. Bir zamanlar iki övladının və mənın qulaq kəsildiyimiz dərslərə indi onun nəvələri, mənım də övladlarım qoşulurlar. Balaca Şəki həyatındə bəzən ətrafına yığılan doğmaları arasında onu çox xoşbəxt, taleyindən razı bir insana - bir ata, bir əmi, bir baba və nəhayət uca millətimizin yüksək qiymətləndirdiyi bu adama baxıram və ürəyimdəki duamı bir daha Tanrıya ünvanlayıram: "Allahım, bu insanı bizə bəxş etdiyinə görə sənə şükürlər olsun!"

*AZƏRBAYCANIN
VƏ XARİCİ ÖLKƏLƏRİN
GÖRKƏMLİ ALİMLƏRİ
ŞİRMƏMMƏD HÜSEYNOV
HAQQINDA*

Əzizim Şirməmməd müəllim!

80 illik ömür yolunun 50 ildən çoxunu bir yerdə çiyin-çiyinə keçdik. Ömür yollarımızın 50 ildən çoxunu, necə oldu ki, fasiləsiz, zədəsiz, bərabər keçə bildik? Bunun sirri ondadır ki, bizim ömür yolumuz adicə ömür yolu deyildi. Bu, əqidə, amal yoluydu. Bizim ömür yollarındakı birliyimiz də fikir, düşüncə və əqidə birliyi idi.

Əziz dostüm. Sən vətənpərvərlik, düzgünlük, haqsevərlik, gözütoxluq kimi bir çox mənəvi xüsusiyyətlərlə mənə həmişə XIX əsrin sonu, XX əsrin əvvəllərində yaşamış böyük əqidəli ziyalılarımızı xatırlatmısan. H.Zərdabi milli mətbuatımızın təməl daşını qoydusa, sən bu böyük işin davamçısı kimi bir neçə jurnalist nəslinin müəllimi olmusan.

Əziz qardaşım, məndən «Şirməmməd kimdir?» – deyə soruşsalar, mən 2 misra ilə belə cavab verərdim:

*Şirməmməd – əxlaqın, haqqın öz səsi
Ləyaqət, dəyanət mücəssəməsi!*

**BƏXTİYAR VAHABZADƏ,
xalq şairi, akademik**

Əzizim Şirməmməd müəllim!

75 illik ömür yolunun 50 ildən çoxunu bir yerdə çiyin-çiyinə keçdik. Bu müddət ərzində sən də, mənim də nə qədər dostumuz, həmkarımız, həmsöhbətimiz olub, amma ömrün döngələrində müxtəlif səbəblərdən biz onları ya itirmiş, ya da ayrılmışıq. Mən sən 75 yaşının tamam olduğu gün “525-ci qəzet”də keçmiş tələbən və bugünkü həmkarın, məqalələrini sevə-sevə oxuduğum Cahangir Məmmədlinin sən haqqında yazdığı və sən xarakterinin incəliklərini böyük məharətlə açan məqaləsini oxuyub öz-özümə düşündüm: Ömür yollarımızın 50 ildən çoxunu biz necə oldu ki, fasiləsiz, zədəsiz, bərabər keçə bildik? Bunun sirri nədədir? Çünki bizim ömür yolumuz adicə ömür yolu deyildi. Bu, əqidə, amal yoluydu. Bizim ömür yollarındakı birliyimiz də fikir, düşüncə və əqidə birliyi idi.

Səninlə bərabər universitetdə işlədiyim zaman müxtəlif bəhanələrlə məni müəllimlikdən uzaqlaşdırmaq üçün donoslar, imzalı-imzasız məktublar təşkil edirdilər, tez-tez mühakimə olunurdum. O zaman sən fakültə partiya təşkilatının katibi idin. Mənə verilən ittihamların əksəriyyətində auditoriyada millətçilik təbliğatı ilə məşğul olmağım göstərilirdi. Sən dəmir məntiqin və kəskin ağılla bu ittihamları rədd edir və mənim müdafiəmə qalxırdın. Sən o zamanlar məndən çox, mənimlə ortağ olduğun əqidəni müdafiə edirdin.

**BƏXTİYAR VAHABZADƏ,
xalq şairi, akademik**

Əzizim Şirməmməd!

Sənin şəxsinə, hərəkət və əməllərində öz istək və arzusun təcəssümünü görürəm. Mənə elə gəlir ki, bu cür xarakterə sahib olmaq böyük qəhrəmanlıqdır, xüsusi istedad əlamətidir, insanlığın nəcib arzularına çatması üçün uzaq-uzaq məsafəsinə xeyli ixtisara salmaqdır. Burada Çernişevskinin Raxmetovu yadıma düşür. Böyük mütəfəkkir yazır ki, Raxmetov kimi adamların yolu şəxsi sevinclər üçün kasıb olsa da, şərəflidir: «Bəli, onlar pis adam deyillər. Onlar azdır, lakin bütün insanların həyatını çiçəkləndirən onlardır. Onlarsız bu həyat çürüyərdi, turşuyardı. Onlar azdır, lakin onlar bütün insanlara nəfəs verirlər, onlarsız insanlar boğulardılar. Namuslu və xeyirxah insanlar kütləsi böyükdür, Raxmetov kimi adamlar isə azdır. Lakin namuslu və xeyirxah insanların arasında onlar çayın ətri, gözəl şərəbin atəsidir. Kütlənin qüvvəsi və gözəlliyi onlardır. Onlar ən yaxşı insanların yaxşısidir, mühərriklərin mühərrikidir, dünyanın canını canı, cövhərinin cövhəridirlər.» Mən Şirməmməd Hüseynovu da tərəddüdsüz, bu cür adamlardan, müasir raxmetovlardan biri sayıram. Madam ki, belədir, onda yalançılığa, riyakarlığa, dələduzluğa, çirkaba, üfunətə, ikiüzlülüyə, yaltaqlığa... qarşı mübarizədə məni də özünə çiyin-çiyinə gör. Arzu edirəm ki, bu şərəfli işdə sevinc və xoşbəxtlik, nəşə və müvəffəqiyyət daimi yol yoldaşın olsun!

QULU XƏLİLOV,
yazıçı-publisist, filologiya elmləri doktoru, professor

Bəxtiyar Vahabzadəyə**Əziz müəllim!**

Qəzet vasitəsilə Sizin məktubunuzu, uzaq-görən şeirlərinizi və Şirməmməd müəllimin ürək-dən gələn şərhini alıb oxuyanda çox sevindim. Bütün bunlar mənə 87-ci ilin noyabrındakı görüşümüzü xatırlatdı:

*«Bir anın içində uçub
məhv olur,
Yüz illik, min illik
imperiyalar»*

Bu misralarınızı dəfələrlə təkrar oxudum. Qazaxıstan gənclərinin 1986-cı ildəki məğzi etibarilə SSRİ-də ilk demokratik aksiya olan dekabr etirazlarının əhəmiyyətini Sovet İttifaqında heç bir şair belə ucadan və aydınlıqla deməmişdi.

Bu yaxınlarda Sizi və Bakıdakı başqa dostlarımı görməkdən çox məmnun qaldım. Heydər Əliyevlə görüş məndə xoş ovqat yaratdı. Allah onu salamat eləsin. Onunla görüşdən sonra Azərbaycanın çətinliklərin öhdəsindən gələcəyinə məndə dərin inam yarandı.

Bir daha Sizi, yaxınlarınızı, Şirməmməd müəllimi bərk-bərk bağrıma basıram.

OLJAS SÜLEYMENOV,
Qazaxıstanın xalq şairi

* * *

Üzeyir bəyin və Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin məqalələrini transliterasiya edərək həm qəzetlərdə dərc, həm də ayrıca kitablar halında nəşr etdirən Şirməmməd Hüseynov kimi vicdanlı araşdırıcının işini hazırda bir başqasının belə şövq, səriştə və peşəkarlıqla icra edə biləcəyini ağla gətirə bilmirəm.

* * *

...Gördüyünüz çoxlu və çox faydalı işlərlə siz çağdaş gəncliyin milli şüurunun oyanmasına güclü təsirlər göstəribsiniz. Tarix və qananlar bunun qiymətini əlbəttə ki, verəcək!

RƏFAEL HÜSEYNOV,
akademik, millət vəkili

Əgər məndən xəbər alsaydılar ki, son əsrin ən yüksək bəşəri və milli şüurlu, vicdanlı Azərbaycan jurnalisti kimdir, bir an belə düşünmədən Şirməmməd müəllimin adını çəkərdim.

Əsrimizin jurnalistikası əsasən siyasətin carçısı və nöqərləri səviyyəsinə «yüksəldilmişdir». Bir-birini gah təsdiqləyən, gah inkar edən böyük və kiçik, uzun və qısa ömürlü jurnalistlərimiz olmuşlar və vardırılar. Amma Şirməmməd müəllim kimilərini tapmaq çox çətindir.

NURƏDDİN RZAYEV,
tibb elmləri doktoru, professor

* * *

Yaxşı müəllim millətin xoşbəxt gələcəyi deməkdir.

...Şamil müəllimin seçdiyi və bu kitabı ilə yenidən tarixə saldığı şəxsiyyətlər hamısı tarixə düşəsi adamlardır. Onlar böyük alim, pedaqoq və qayğıkeş insanlar olmuşdur. Qalanları da həmçinin. Bunlardan professor Pənah Hüseynov, Əzizə Cəfərzadə, Şirməmməd Hüseynov, Gülhüseyn Hüseynoğlu mənim hörmət etdiyim adamlardır.

(Ş.Qurbanovun «Müəllimlər» kitabına yazılmış giriş məqaləsindən)

MİSİR MƏRDANOV,
fizika-riyaziyyat elmləri doktoru,
professor

* * *

«Millətin mənəvi varlığının əlamətlərindən biri kimi bizə əlifba bayramı vacibdir» – yoxsa böyük millət xadimi M.Ə.Rəsulzadə nahaqdan belə bir arzunu istəməzdi.

M.Ə.Rəsulzadənin dəyərli məqaləsini ictimaiyyətimizə təqdim etdiyi üçün bir dilçi kimi prof. Ş.Hüseynova minnətdarlığımı bildirirəm.

TOFİQ HACIYEV,
akademik

* * *

«Sənin hər gəlişini bayrama çevirərdik, oktyabr!»... Onda biz uşaq idik, gənc idik, bəs böyüklerimiz? Yəni zamanın tarixini yazan jurnalist müəllimlərimiz də bilmirdilər ki, bu bayram tamaşasında öz köləliyimizə, hüquqsuzluğumuza, əsarətdə olmağımıza hurrey deyib əl çalırıq? Bu gün yaradıcılığına və şəxsiyyətinə hörmət etdiyimiz ziyalılar o vaxt bizə partiyalı mətbuatdan dərs deyirdilər. Yeganə bir inqilabçı müəllimimiz vardı ki, o zaman adı ancaq universitetlə bağlı adamlara və yaqın ki, DTK əməkdaşlarına məlum idi - indi ən yaxşı şərhçilər sırasında tanınan Şirməmməd Hüseynov. Beş illik tələbəlik dövründə təkə o bizi inqilaba, azadlığa, müstəqilliyə səsləyirdi. Təkə o düzə düz, əyriyə-əyri deyirdi. O, bütün inqilabi dəyişiklikləri irəlicədən görürdü və öz inamını, öz arzularını qətrə-qətrə bizə də yeridirdi. Bax beləcə gözümüz açılırdı onda...

AFAQ MƏSUD,
yazıçı-publisist

* * *

Xoşbəxtliyimiz odur ki, bir iş görmək istəyəndə əvvəlcə qarşımıza sual qoyuruq: Görəsən, Şirməmməd müəllim nə deyər? Bu sual bizi şərdən və bəsit əməldən, pisləkdən və səviyyəsizlikdən, ləyaqətsizlikdən və şübhəyə əl yerindən qoruyan talisman kimi və bəlkə də Tanrı haqqı kimi həmişə köməyimizə çatıb.

Cahangir MƏMMƏDLİ,
“525-ci qəzet” 17 dekabr 1999

* * *

BDU-nun jurnalistika fakültəsi bəlkə də yeganə yerdir ki, heç bir müəllim heç bir tələbə qarşısında gözükölgəli deyil. Bunu məzunlar da təsdiq edə bilər, bugünkü tələbələr də. Və bu halallıq ənənəsinin müəllifi məhz uzun illər fakültədə müxtəlif rəhbər vəzifələrdə işləmiş professor Şirməmməd Hüseynovdur.

1990-cı illərin əvvəllərində jurnalistika fakültəsinin müəllimləri ağır iqtisadi durum qarşısında əyilməmək, sınımaq üçün öz əsas iş yerləri ilə yanaşı, ya bir neçə özəl universitetdə də dərs deyir, ya da müxtəlif informasiya vasitələrində çalışaraq başlarını əvvəlki kimi yenə də dik tuturdular. Buna görə də harada işləmələrindən asılı olmayaraq fakültə məzunları öz müəllimlərinə halallıq nümunəsi kimi baxır, həmişə onların yolunu saxlayırlar. Və bütün bunlar Şirməmməd müəllimin böyük xidməti kimi qiymətləndirilməlidir.

NƏSİR ƏHMƏDLİ,
filologiya elmləri doktoru, professor

* * *

... Amerikanın kütləvi informasiya vasitələrinin cəmiyyətin həyatındakı yerini, rolunu, quruluşunu, fəaliyyət prinsiplərini, təcrübəsini öyrənmək üçün bir sıra mühazirələr, görüşlər təşkil olunmuşdu. Vaşinqtonla ümumi tanışlığın səhərişi gün bu şəhərdəki jurnalist klubunda «Amerikada azad mətbuat» mövzusunda mühazirəyə qulaq asdıq. Paytaxtdakı universitetlərin birindən dəvət olunmuş professor Amerika mətbuat sistemi barədə geniş məlumat verdi.

Bəri başdan deyim ki, bu mühazirə 12-13 il əvvəl Bakı Dövlət Universitetində təhsil aldığım illərdə professor Şirməmməd Hüseynovun Amerika mətbuatı barədə fikirlərinə təzə heç nə əlavə etmədi.

QULU MƏHƏRRƏMLİ,
filologiya elmləri doktoru, professor

* * *

Многоуважаемый Ширмамед!

Когда приступим к переизданию, обязательно воспользуемся вашими советами по линии азербайджанской печати.

ЕФИМ МАРКОВИЧ ФИНГЕРИТ,
доцент МГУ им. М.В.Ломоносова

В Тбилисских архивах, библиотеках и книгохранилищах не имеется ни одного номера газеты «Коч-Девет» и «Текамюл». Поэтому вся надежда теперь на тебя.

ДЖУМБЕР ВИТИАШВИЛИ,
профессор Тбилисского
Государственного Университета

* * *

BDU-nun keçmiş Kommunist küçəsində yerləşən korpusunda jurnalistika fakültəsində təhsil aldığım vaxtlar yadımda qalan çoxlu hadisələr var. Amma ən yadımda qalanı professor Şirməmməd Hüseynovun bizim qrupa dörd qoşa saat dediyi mühazirələridi ki, elə o mühazirələrə qulaq asarsa haçansa Şirməmməd müəllim haqqında mütləq yazacağımı qət eləmişdim. Və həmin o yazının adını da dəqiqləşdirmişdim: «Dörd qoşa saat».

Hələ məşhur yenidənqurmanın başlanğıcında dörd qoşa saat «Burjua jurnalistikası»nın mahiyyətini anladan Şirməmməd müəllim həm də bir az ezop diliylə, bir az sətiraltı sözlərlə, bir az mimi-kayla sovet mətbuatıyla burjua mətbuatı arasındakı fərqi bizə çox aydınca başa salmışdı. Və bu sətirlərin müəllifinin dünyagörüşündə ilk dəyişikcilər, demokratik cürcətilər də, deyəsən, elə o vaxt oyanmağa başlamışdı.

RƏŞAD MƏCİD,
«525-ci qəzet»in baş redaktoru

* * *

...Hər şeyə elmi məntiqə, elmi proqnozla yanaşan Şirməmməd müəllimin bu gün Şirməmməd Hüseynov məktəbi mövcuddur. Bu məktəbdə tələbələrə jurnalistikanın sirlərini öyrətməklə yanaşı, onlara düzlük, təmizlik, sədaqət və səmimiyyət dərsi də keçilir. Bütöv, saf insan kimi gözəl ad çıxarmış professor 50 ildən artıqdır ki, ali təhsil ocağında çalışır, xalqımıza sədaqətlə xidmət edir. Bəlkə buna görədir ki, onun təhsil verdiyi gənclər daim özlərini sevimli müəllimlərinə bənzədir, həyatda onun kimi pak yaşamağa çalışır və fəxrlə deyirlər: «biz **Şirməmməd müəllimin şineliindən çıxmışıq**».

«Günay qəzeti»

* * *

Я всегда с некоторой завистью думал о таких преподавателях – ветеранах нашего факультета, как Сейфулла Алиев, Нуреддин Бабаев, Ширмаммед Гусейнов, Насир Иманкулиев и др. В какую редакцию не зайдут, там их бывшие студенты. Какая радость сознавать: эти люди, определяющие сегодня лицо многих газет, задающие тон работе редакций – твои воспитанники, на твоих глазах происходило их профессиональное становление.

ОСМАН МИРЗОЕВ,
(зам. редактора газеты «Вышка»)
Газ. «Журналист» №8 (132)
14 ноября 1983

**MƏKTUBLARDAN
SƏTİRLƏR
VƏ İTHAFLAR**

Fəxri adınız mübarək, Şirməmməd müəllim, halaldan da halaldır, şirlik də, məhəmmədlik də, müəllimlik də, əməkdarlıq da, jurnalistlik də. Son çıxışlarınız xüsusi alqışlanmağa layiqdir, uğurlar!

ZEYNAL MƏMMƏDOV,
Ağdam

...Sizin plenumdakı çıxışınız (Azərbaycan KP MK-nın plenumundakı çıxışı nəzərdə tutulur-tərtibçidən), sözün düzü, nəinki mənim, hətta bütün Azərbaycan xalqının ürəyindəndir. Bizim xalqımıza məhz Sizin kimi sözü düz üzə deməyi bacaran professorlar lazımdır.

QULU ƏBÜLFƏZOV,
Bakı

...Sizi hər dəfə dinlədikcə, mən Sizin sözlərinizdə həmişə bir yenilik duymuşam, bir cəsarət duymuşam, bir qeyrət duymuşam, bir həqiqət duymuşam.

Bilirsiniz, Siz lap keçmiş kişilər kimisiniz. O kişiləri deyirəm ki, keçmişdə öz sözlərini kişi kimi deyiblər və tutduqları mövqeləri dəyişməyiblər.

ALLAHVERDİ İSMAYILOV,
Naxçıvan

Xalqımızın qeyrətini çəkən, dərdinə yanan ziyalı olduğunuz üçün Sizə minnətdarlığımızı bildiririk.

HAFİZ MEHDİYEV,
Mingəçevir

...Mən Sizin qəzet səhifələrində, radio və televiziyaadakı çıxışlarınızı izləyərkən belə qənaətə gəldim ki, xalqın indiki narahat günləri, onun gələcəyi haqqında ürək yangısı ilə dərinlən fikirləşən oğulları çoxdur.

KƏRİM KƏRİMOV,
Dəvəçi

Bir oxucu kimi Sizin «Jurnalist» jurnalında dərc etdirdiyiniz əsər, mübaliğəsiz deyərdim ki, bir alim üçün mətbuatımızın tarixindən doktorluq müdafiəsini təmin edə bilən elmi əsərdir.

YUSİF ƏHMƏDOV,
Bakı

Siyasi baxışınız və ən nəhayət, cəsarətiniz sizi tanıyanlara az-çox bəllidir. Sizi respublikamızda gedən yeniləşmə prosesinin önündə addımlayan demokratik fikirli bir ziyalı kimi görmək xalqımızın bütün yurd-sevər və vicdanlı övladlarının arzusudur. İnanmaq istərdim ki, Sizi bu yoldan heç bir şər qüvvə döndərə bilməyəcək.

ASİF TALİBOĞLU,
Bakı

Azərbaycan demokratiyasının inkişafı və bərqərar olması yolunda bir universitet qədər iş görmüş bu kitabı bəzəyən sevimli professorumuz Şirməmməd Hüseynova ən xoş arzularla.

TELMAN ƏLİYEV,
alim-yazıçı

İstedadlı jurnalist, gənc alim, milli-azadlıq hərəkatımıza dərin hörmət və rəğbət bəsləyən hörmətli müəllim Şirməmməd Hüseynov yoldaşa təqdim edirəm: «Cənubi Azərbaycanda milli-azadlıq uğrunda demokratik mətbuatın mübarizəsi (1945-1946-cı illər)» kitabımı.

MİRRƏHİM VİLAYİ,
10 dekabr 1963

Mərdlər içərisində mərdliyi ilə seçilən əziz dostum Şirməmməd müəllimə – ən şirin arzularla və minnətdarlıq duyğusu ilə müəllifdən yadigar

QASIM QASIMZADƏ,
şair, filologiya elmləri doktoru
20 may 1973

Дорогой Ширмамед! Я очень уважаю Вас и не могу не послать этот книжицы. Есть ли в Баку украинцы? Должны быть.

Д.И.ПРИЛЮК (Киев)
Декан факультета журналистики КГУ
7 февраля 1974

Дорогой Ширмамед! Желаю в скором времени издать такую же книгу о печати Азербайджана. Успеха и успеха!

И.В.КУЗНЕТЦОВ,
Москва МГУ, профессор
факультета журналистики
23 февраля 1978

Şirməmməd dostum üçün kiçik bir xatirə («İmzalar» kitabçası).

QULAM MƏMMƏDLİ,
tədqiqatçı alim-jurnalist
2 aprel 1985

Gözəl insan, görkəmli jurnalist, həmişə obyektiv, xeyirxah və qayğıkeş olan əzizim Şirməmməd müəllimə

ABDULLA ABASOV,
filologiya elmləri doktoru, professor
11 oktyabr 1986

İlk redaktorum, mətbuat tariximizin gözəl tədqiqatçısı. Səmimi və mehriban insan, dərin hörmət bəslədiyim əzizim Şirməmməd müəllimə

XƏLİL RƏFİYEV,
tarix elmləri doktoru, professor
22 aprel 1987

M.Ə.Rəsulzadə adına BDU-nun professoru Şirməmməd Hüseynov, respublikamızda sözüotən, cəsarətli Vətən oğlu, geniş dünyagörüşünə, sağlam siyasi düşüncəyə, həmsöhbətlərini heyran qoyan intellektual biliyə malik ziyalı, böyük nüfuzu və hörməti olan müəllim-professor kimi tanınır və sevilir.

Həmyerlilyəri də Şirməmməd Hüseynovu sonsuz ehtiramla, onun adına, şöhrətinə layiq tərzdə qəbul edirlər. Bakıda olduğu kimi, Şəkidə də professor Şirməmməd Hüseynov məclislər yaraşığıdır. Sözündən, söhbətindən, şəkillərə məxsus yumor, ağsaqqal təmkini və dözümlü, arifanə ehyamlar, səmimiyyət əskik olmayan Şirməmməd müəllim jurnalist həmkarlarına da layiqli qayğı və təvazökarlıqla yanaşır, öz bilik və təcrübəsini onlardan əsirgəmir... Şirməmməd müəllimə ömrünün bu müdrik çağında can sağlığı, tutduğu haqq yolunda dönməzlik və qətiyyət arzulayırıq.

«Şəki fəhləsi» qəzeti, 23 yanvar 1992

Universitetdə təhsil alarkən sevimli müəllimimiz Şirməmməd Hüseynov deyirdi ki, bolşeviklər hakimiyyətə qəzetlər vasitəsilə gəlmişlər. Ona görə də hakimiyyəti ələ alan kimi qəzetləri bağladılar ki, illuziya ilə ələ keçirdikləri hakimiyyəti başqaları onlardan qopara bilməsin. Ş.Hüseynov bu sözləri deyəndə hələ sovet

hakimiyyətinin əlinin dalı-qabağı kəsirdi. Hələ DTK vardı...

ADİL MİNBAŞIYEV,
«Ədalət» qəzeti, 18 fevral 1992

Mən «Mozalan» qəzetinin tənqidi pafosuna qarşı deyiləm. Amma qəzetin bir neçə nömrəsini hamımızın yaxşı tanıdığımız böyük bir jurnalist nəslinin müəllimi olan, demokratik mətbuat tariximizin araşdırıcısına, nəhayət, M.Ə.Rəsulzadənin çoxcildliyinin tərtibçisi professor Şirməmməd Hüseynova həsr etməsi və tənqid adı altında heç bir ağır sözdən, ittihamdan çəkinməməsi təəssüf doğurur...

SABİR RÜSTƏMXANLI,
xalq şairi, millət vəkili
«Azərbaycan» qəzeti, 30 oktyabr 1993

.... Deyim ki, Şirməmməd Hüseynovla Azərbaycan tarixi mövzusunda böyük bir serial hazırlayırıq. Bu başdan-başa siyasi söhbət olacaq...

ELŞAD QULİYEV,
alim-jurnalist
«7 gün» qəzeti, 27 noyabr 1993

Şirməmməd müəllim, siz dünən də, bu gün də obyektivliyinə, cəsarətinə və iti təfəkkürünə görə həsəd apardığımız müəllimsiniz.

ƏMİR PƏHLƏVAN,
yazıçı-jurnalist
«İlham» qəzeti, 5 may 1995

Многоуважаемому, дорогому, любимчику Азербайджанского народа и народу других зарубежных стран, настоящему профессору господину Ширмамеду, с добрыми пожеланиями и исполнение всех ваших желаний.

ГУСЕЙНАГА САДЫХОВ,
бывший Министр Иностранных дел
Азерб. Республики, посол в ФРГ
7 декабря 1997

Şüuru erkən suverenləşən və suveren sözü – fəaliyyət ilə seçilən, hər biri tarix yuvası olan neçə-neçə mənbəni «kəşf edib» bizə çatdıran əziz Şirməmməd müəllimə – qələminin korşalmaması və daim hərəkətdə olması arzularımla

27 dekabr 1999

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə ideyalarının böyük aşiqi, görkəmli Azərbaycanşünas alim – publisist əziz və hörmətli Şirməmməd müəllimə cansağlığı, işlərində uğurlar arzusu ilə.

İSLAM AĞAYEV,
filologiya elmləri doktoru, professor
26 aprel 2003

«Günay» ocağının başına vətənimizi, torpağımızı, xalqımızı sidq-ürəkdən sevən qüdrətli zəka sahibləri, vicdanlı, namuslu ziyalılar və peşəkar yazarlar cəm edilbdir. Oxucular hər həftə jurnalistikamızın müdrik ağsaqqalı, vicdanlı professor Şirməmməd Hüseynovun, xalq artisti, məşhur kinorejissor Eldar Quliyevin, dünyanın hər bucağından soraq verən Elmira Axundovanın və b. yüksək vətəndaşlıq mövqeyindən yazılmış məqalə, icmal və şərhlərini səbirsizliklə gözləyirlər.

NAHİD HACIZADƏ,
yazıçı-jurnalist
«Günay» qəzeti, 27 sentyabr 2003

«Günay»ın 32-ci nömrəsində Elmira xanımın dərin analitik məqaləsi ilə bərabər Ş.Hüseynovun təqdimatı ilə M.Ə.Rəsulzadənin «Dil ictimai, mühüm bir amil»

məqaləsini... və digər bir neçə yazıları oxudum, bəzi şeylər öyrəndim, qəzetdən kəsmələr edib arxivimə qoydum. Etiraf edək ki, hər qəzet oxucunu bu qədər özünə bağlaya bilmir.

ŞAHLAR ƏSGƏROV,
fəlsəfə elməri doktoru, professor
«Günay» qəzeti, 27 sentyabr 2003

Bəli, mən o fikirdəyəm ki, hər bir yazıçı, alim ictimai-siyasi müstəvidə epizodik missiyasını dərk etməlidir. Məsələn, Şirməmməd Hüseynov kimi. O, Azərbaycan ziyalısı üçün ciddi bir nümunədir. Öz epizodik rolunu gözəl bilir. Heç vaxt pisiyyə xidmət etmir. Arada bir çıxıb anladığı həqiqətləri deyir və çəkilib yenidən peşəkar fəaliyyətini davam etdirir. Və bütöv Azərbaycan intelleqensiyasını, mədəniyyət daşıyıcısını bu tendensiyaya gətirmək lazımdır.

FAZİL MUSTAFA,
fəlsəfə doktoru, millət vəkili
«525-ci qəzet», 15 yanvar 2005

Mətbuatşünaslıq elminin babası, görkəmli elm xadimi, hörmətli Şirməmməd müəllimə.

İSA HƏBİBBƏYLİ,
akademik, millət vəkili
26 iyun 2006

Серия публикаций под названием «Историческая похоронная церемония» аксакала нашей журналистики, выдающегося ученого Ширмамеда Гусейнова в связи со 100-летием со дня смерти Зардаби, («525-ci qəzet», 24 ноября – 15 декабря 2007 г.) создает полное представление о резонансе в тогдашней азербайджанской печати, который вызвали смерть великого подвижника и общенародное прощание с ним.

Ширмамед муаллим, продолжающий неумолимо трудится и в нынешние преклонные годы, совершил истинно благородное и необходимое дело, впервые включив в научный обиход ценные, недоступные для нас материалы из газет «İrşad» и «Tazə Həyat», из журнала «Молла Насреддин» столетней давности.

Вилаят Гулиев,
доктор филологических наук, профессор
газ. «Зеркало», 30 марта 2008

Azərbaycan mətbuatının vicdanı, hörmətli Şirməmməd müəllimə

ATAHAN PAŞAYEV,
tarix elmləri doktoru
28 aprel 2008

Əziz Şirməmməd müəllimə, onun parlaq zəkasına, tədqiqatçı alim əməyinə, şəxsiyyətinə, ailəsinə dərin hörmət hissilə. Yaşayın, var olun!

NƏRİMAN HƏSƏNZADƏ,
xalq şairi
25 fevral 2009

Böyük ziyalı, böyük alim, ustadımız Şirməmməd Hüseynova xatirə

ZƏLİMXAN YAQUB,
xalq şairi
10 fevral 2010

Azərbaycan mətbuat tarixinin tədqiqi sahəsində mühüm xidmətləri olan qocaman jurnalist, professor Şirməmməd Hüseynov Üzeyir bəyin məqalələrini toplayıb iki cildə nəşr üçün hazırlamışdır. 115 məqalədən ibarət birinci cild 2009-cu ildə, vaxtilə zədələndiyi üçün tam mətni bərpa olunmuş məqalələr isə ikinci kimi 2010-cu ildə «Elm» nəşriyyatı tərəfindən nəfis şəkildə buraxılmışdır.

BƏKİR NƏBİYEV,
akademik
«Ədəbiyyat qəzeti», 2 iyul 2010

Azərbaycanda bir Şirməmməd Hüseynov fenomeni də var. Bu adamın Azərbaycan sevgisi məndən ötrü Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin eşqindən balaca deyil.

MİRŞAHİN AĞAYEV,
«Yeni Müsavat» qəzeti, 18 avqust 2010

«Azərbaycan» adlı iki müstəqil dövlətin, Azərbaycan bağımsızlığının banisi olan böyük dövlət xadimi və siyasət adamı Məhəmməd Əmin Rəsulzadə həm də XX yüzil Azərbaycan mətbuatının qurucularından biridir. Azərbaycanda daha çox professor Şirməmməd Hüseynovun, Türkiyədə isə professor Əli Yavuz Akpınarın qeyrətləri sayəsində mətbu əsərləri kitablar şəklində ortaya qoyulmuş...

ÖMƏR ÖZCAN,
Türkiyə Cümhuriyyəti Təhsil və
Tərbiyə Kurulu üzvü
«525-ci qəzet», 16 oktyabr 2010

90 YAŞIN ÖMÜR YOLU

FOTOLARDA

Bu gənc oğlan haçansa böyüyüb
Azərbaycan ictimaiyyətinin hörmət etdiyi
Şirməmməd Hüseynov olacaq

Şirməmməd Hüseynovun gənclik illəri:
ailə üzvləri və yaxın qohumları ilə

Şirməmməd Hüseynov ömür-gün yoldaşı Ülkər xanım,
övladları Fərəh və Lalə ilə. Litva-Kaunaz, 1970

Şirməmməd Hüseynov övladları ilə
Pyatiqorskda istirahət vaxtı. 1966

Şirməmməd müəllim övladları,
həyat yoldaşı və qardaşı oğlu Yusiflə

1933-cü ilin kövrək bir yadigarı.
Şirməmməd Hüseynov aşağıda - soldan birinci

Professor Şirməmməd Hüseynov BDU-da professor Nəsir İmanquliyevin anım günündə

Professor Şirməmməd Hüseynovun 80 illik yubiley günü:
BDU-nun rektoru, akademik Abel Məhərrəmov,
dostları və yaxınları ilə

Şirməmməd Hüseynov BDU-nun jurnalistika fakültəsində
keçirilən elmi konfransda

BDU Jurnalistika fakültəsinin dekani Şirməmməd
Hüseynov (aşağıda- soldan birinci) SSRİ Ali Təhsil
Nazirliyinin Bakıda keçirilən Elmi-metodiki
Şurasının iştirakçıları arasında

Şirməmməd Hüseynov Moskva Dövlət Universitetində bir yerdə oxuduqları dostları ilə keçirilən «Məzun günü»ndə

Şirməmməd Hüseynov Azərbaycanın tanınmış ziyalıları – V.Qəniyev, H.Həsənov, B.Vahabzadə, H.Rəcəbli ilə birlikdə. Şəki, avqust, 1988

Şirməmməd Hüseynov ürək dostları Bəxtiyar Vahabzadə və Emin Sabitoğlu ilə

Şirməmməd Hüseynov sadıq dostu, Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə ilə. 1990

Şirməmməd Hüseynov dostları və həyat yoldaşı Ülkər xanım ilə Türkiyənin Ankara şəhərindəki Əsri qəbristanlığında M.Ə.Rəsulzadənin məqbərəsi önündə

Şirməmməd Hüseynov və zamanəmizin böyük yazıçısı Çingiz Aytmatov Azərbaycanın ünlü şairi Bəxtiyar Vahabzadənin yubiley günlərində. 1985

Şirməmməd Hüseynov kafedra yoldaşları S.Əliyev, Q.Xəlilov və C.Məmmədli ilə. 1973

Şirməmməd Hüseynov auditoriyada mühazirə zamanı

Şirməmməd Hüseynov dostları – N.İmanquliyev,
Ə.Rüstəmov-Tohidi, Ə.Əmirovla birlikdə.
Jelevnovodsk, 1968

Şirməmməd Hüseynov Azərbaycanın sadıq dostu,
Qazaxıstanın böyük şairi Oljas Süleymenov,
Bəxtiyar Vahabzadə və Ə.Məmmədovla

Şirməmməd Hüseynov BDU Filologiya fakültəsindəki
müəllim dostları arasında. 1998

BDU Jurnalistika fakültəsinin dekanı Şirməmməd
Hüseynov dekanlığın iclasında. 1971

Şirməmməd Hüseynov Moskva Dövlət Universitetində aspirant dostları V.Pelt və A.Kuxanovla. 1954

Şirməmməd Hüseynov AMEA-nın müxbir üzvü Tofiq Hacıyev və Xalq şairi Sabir Rüstəmxanlı ilə

Şirməmməd Hüseynov müəllim dostları ilə. 1978

Şirməmməd Hüseynov Azərbaycanın görkəmli alimləri – Lütfuli İbrahimov və Xəlil Əlimirzəyevlə. 1970

Şirməmməd Hüseynov Azərbaycan mətbuatının 98-ci ildönümünə həsr olunmuş yığıncaqda

Şirməmməd Hüseynov jurnalistlərin zona müşavirəsində – yuxarıda soldan 8-ci. Zaqatala, 1972

Professor Şirməmməd Hüseynov 90 yaşı ərəfəsində magistr tələbələrinə mühazirə oxuyarkən

Professor Şirməmməd Hüseynov onun peşə yolunun yeganə davamçısı - qardaşı oğlu Yusif Hüseynovla

Mündəricat

Alimin vətəndaşlıq mövqeyi. *Abel Məhərrəmov*5

Dünənki müasirləri

Şirməmməd Hüseynov haqqında

Ləyaqət mücəssəməsi. *Bəxtiyar Vahabzadə*12
 Öz gözü ilə görüb öz ağılı ilə düşünmək15
 Dövrün, zamanın canlı salnaməsi. *Famil Mehdi*18
 Mətbuat tarixinin çətin yollarında. *Şamil Qurbanov*24
 Əvəzedilməz fədakarlıq. *Hacı Hacıyev*30

Bu günkü müasirləri

Şirməmməd Hüseynov haqqında

Nəfsinə sahib insan. *Vasim Məmmədaliyev*34
 Jurnalistikamızın patriarxı. *Anar*38
 Aydın görünən aydınlar. *Fazil Mustafa*40
 Qibtə ediləcək şəxsiyyət. *Aqşin Babayev*44
 Canlı əfsanələrdən biri. *Sabir Rüstəmxanlı*47
 Azad sözün tərəfdarı. *Şamil Vəliyev*52
 Şirməmməd müəllimin “Şinel”i.
Əflatun Amaşov61
 Talisman. *Cahangir Məmmədli*66
 Klassik publisistik irsin toplanması və
 yenidən nəşri məsələlərinə
 dair. *Alxan Bayramoğlu*72
 Jurnalistikamızın vicdan səsi. *Yalçın Əlizadə*79
 İstiqlal işığı. *Qulu Məhərrəmlı*87
 Azərbaycan mətbuatının pərvanəsi.
Bəxtiyar Sadıqov97

Öncə söz gəldi... (*Müəlliminin tədqiqatları
 haqqında qeydlər*). *Könül Niftəliyeva*103
 Dörd qoşa saat və bütöv ömür. *Rəşad Məcid*120
 Bütün jurnalistlərin müəllimi. *Həmid Vəliyev*126
 Açıq sözlü, həyat nəfəsli müəllim. *Akif Rüstəmov*.....134
 Azərbaycan jurnalistikasının canlı
 korifeyi. *Mahmud Mahmudov*141
 Zamanın və sənətin yaradıcısı, təbliğatçısı və
 qoruyucusu. *Tofiq Abbasov*148
 Tanrının bizə bəxş etdiyi insan. *Yusif Hüseynov*153

Azərbaycanın və xarici ölkələrin görkəmli

alimləri Şirməmməd Hüseynov haqqında157

Məktublardan sətirlər və ithaflar175

90 yaşın ömür yolu fotolarda189

İstiqlalın işığında
(Professor Ş.Hüseynovun 90 yaşına)

Mətbəənin direktoru: *Elman Qasimov*

Dizayner: *Mətanət Əliqızı*

Çapa imzalanmışdır: 11.12.2014

Formatı 84x108 1/32. Həcmi 6,5 ç.v.

Sifariş №. Tiraj 300

«Zərdabi LTD» MMC

Nəşriyyat Poliqrafiya müəssisəsi

Tel.:iş (012) 514-73-73,

mob. (050; 055; 070) 344 76 01

e-poçtu: zerdabi_em@mail.ru

Ar $\frac{2014.}{3080.}$